

A tuberkulózishalandóság országos statisztikájának legújabb eredményei.¹⁾

Les plus récents résultats de la statistique de la mortalité tuberculeuse en Hongrie.¹⁾

Résumé. Selon la statistique officielle, la mortalité par tuberculose, qui allait en diminuant en Hongrie depuis la fin du siècle dernier, baissait en 1930 à 1·98 pour 1.000, accusant une diminution supérieure aux données antérieures.

Pendant les perturbations amenées par la guerre, et qui se faisaient sentir jusqu'en 1925, un nombre considérable de tuberculeux sont morts, affaiblis par les privations causées par la cherté de la vie et par l'insuffisance de la nourriture, et dont la situation a été aggravée quelquefois encore par le manque de remèdes. Les individus atteints de tuberculose chronique sont maintenant non seulement mieux soignés, mais on peut supposer qu'ils soient moins nombreux qu'il y a dix ans. Le nombre des hommes appartenant aux groupes d'âge actuellement le plus frappés par la tuberculose — les hommes de 20 à 30 ans et d'un peu plus de 30 ans — a également diminué du fait des pertes en hommes dues à la guerre. Et comme le nombre des agents non médecins chargés de constater les décès — qui, surtout pour les gens morts à un âge avancé, établissaient plus souvent, comme cause de décès, la tuberculose pulmonaire que les médecins des morts — diminue de plus en plus, cela a également fait baisser quelque peu le chiffre de la mortalité tuberculeuse.

La régression tient surtout à la diminution effective du nombre des victimes de la tuberculose. Elle est due à l'augmentation du nombre des médecins²⁾ et en parti-

¹⁾ Az Országos Tuberkulózis-Kongresszuson, Miskolcon, 1931. évi július 4-én tartott felolvasás. — Communication lue à Miskolc, le 4 juillet 1931, au Congrès Hongrois de la Tuberculose.

²⁾ Le tableau 3 fait ressortir la corrélation existant entre la régression de la tuberculose et l'augmentation du nombre des médecins et de leur proportion à la population (1921—1930 $r = -0.8650 \pm 0.0221$).

culier des spécialistes des maladies du poumon, à l'accroissement du nombre des dispensaires et des lits d'hôpitaux pour tuberculeux, à l'extension de l'instruction populaire, à l'amélioration de l'alimentation publique, à la diminution du nombre des maisons sans plancher, en terre battue, et à d'autres causes résultant du relèvement économique d'après-guerre.

Le taux de la mortalité tuberculeuse de la Hongrie (en 1930, 1·98 pour 1.000) est toujours très élevé par rapport à d'autres pays étrangers. Il faut faire remarquer que, dans l'avenir, cette proportion diminuera quelque peu aussi du fait de l'introduction de la nomenclature internationale des causes de décès, révisée naguère pour la quatrième fois, et notamment des modifications méthodologiques y apportées pour les causes de décès multiples et les synonymes.

En Hongrie, dans les campagnes, la tuberculose fait moins de victimes parmi les hommes que parmi les femmes (effet aggravant de l'accouchement et de la menstruation entre 20 et 30 ans). Dans les villes, surtout à Budapest, la mortalité des hommes est sous ce rapport supérieure à celle des femmes. Au point de vue de la situation de famille, c'est chez les célibataires qu'elle est le moins défavorable en Hongrie. Chez les gens mariés, elle a toujours été inférieure à celle des veufs et divorcés des deux sexes. La mortalité tuberculeuse des veuves est fort au-dessous de celle des veufs.

Le nombre des infections tuberculeuses augmente rapidement avec l'âge. Par contre, la morbidité et la mortalité par tuberculose présentent une tendance descendante jusqu'à l'âge de 14 ans. En examinant suivant les groupes d'âge les décès causés par la tuberculose, on voit qu'elle frappe le plus les personnes de 20 à 30 ans. En 1930, la mortalité due à cette maladie a été la plus élevée en Hongrie chez les gens de 20 à 24 ans (3·2‰) et de 25 à 29 ans (3·0‰). En analy-

sant la corrélation de la religion et des décès par tuberculose, on constate que dans la mortalité des catholiques romains, qui sont en forte majorité absolue dans la Hongrie actuelle, la mortalité par tuberculose a un rôle dépassant celui qu'elle a dans la population totale. Viennent ensuite, sous ce rapport, les calvinistes, puis les israélites; chez ces derniers, la mortalité par tuberculose est particulièrement faible.

D'après les récents chiffres relatifs aux formes de la tuberculose, c'est surtout la proportion des cas de tuberculose des méninges et des os qui a augmenté sensiblement par rapport au territoire d'avant-guerre. Mais cette augmentation est due, pour quelque part, à l'exactitude croissante des diagnostics des causes de décès et à l'accroissement de la proportion des constatations de décès faites par des médecins.

Au point de vue de la profession, c'est parmi les journaliers que la tuberculose a fait et fait encore le plus de victimes en Hongrie. Cependant la mortalité tuberculeuse de ceux-ci a diminué, elle aussi, essentiellement en 1930. Cette année-là, il y a eu, en moyenne, sur 1.000 journaliers, seulement 5·76 journaliers morts de tuberculose, contre 8·3 dans les années ayant immédiatement suivi le traité de Trianon (moyenne de 1920—23).

★

A gümőkór miatt elhaltaknak a népességhez való viszonyításából származó arányszáma, — az ezer lélekre eső gümőkóros halottak száma, — hazánkban 1930-ban olyan alacsony volt, amilyen kedvező alacsony arányt a vonatkozó statisztikának a múlt század vége óta egyretartó folytonos javulásban lévő számsora még sohasem mutatott.

Az 1930. évi országos arányszám minimuma a vonatkozó tömegjelenséget immár több mint félszázadja nyomonkísérő statisztikai számsornak. A háborús perturbáció után a javulás csillapodóban van, lehetőségei lassan kimerülnek, de még egyre tart s ezideig kétségtelenül 1930-ban ért végpontjára. 1930-ban ezer lélekre hazánkban ugyanis csak 1·98 gümőkór miatt elhalt egyén esett. Igaz, hogy ez kereken még 2·0‰, vagyis magasabb, mint *Korányi* Szemlénk márciusi számában ismertetett 1·9‰-e, de az csak ideiglenes adat volt, ez meg a végleges eredmény. *Korányi* nagyon értékes tanulmánya egyébként csak általában foglal-

kozott a gümőkórhalandósággal, s főleg annak háborús alakulását méltatta, míg mi most részletesen, a demografia szempontjai szerint megosztott néprétegenként részletezve vizsgáljuk azt s főleg a legújabb eredményeket.

Érdemes azonban a mai mélypontról a tuberkulózismortalitás történeti fejlődésére is visszapillantani s reámutatni e javulás legfontosabb okaira. (L. az 1. táblázatot s az I. grafikont.)

A rendkívüli arányú félszázados javulás s a kiegyenlített irányvonalak lefelé haladó tendenciája jellegzetes. Félszázad alatt a fővárosi tbc.-mortalitás $\frac{1}{4}$ -ére s az országos is több mint felére csökkent! Idegen halottak nélkül a fővárosi tbc.-halálozás 1930-ban csak 1·67‰, már alacsonyabb is mint az országos, pedig néhány éve még idegen halottak nélkül is kedvezőtleneb-bül alakult, mint a tbc.-mortalitás vidéki aránya.

Felmerül már most az a kérdés, hogy melyek a tbc.-mortalitás ezen javulásának okai; kérdés, hogy az a tbc.-halandóság hasonló arányú tényleges javulása jelének tartható-e s hogy a legutolsó évtizedben mutatkozott visszafejlődés mivel indokolható. Nincs-e ennek más oka, mint egészségügyi kultúránk fejlődése, mint a tuberkulózis áldozatainak tényleges csökkenése? A statisztikus az arányszámok változásakor előbb mindig azt kérdi, hogy vajjon nem változott-e meg a népesség összetétele s ha igen, minő mértékben okolható az, vagy más technikai körülmény a vizsgált változás előidézésével?

Bizonyos, hogy az országos tbc.-halandóság arányának változásánál is kell ezekre gondolni. A nagy háborús perturbáció alatt elhalt a gümőkórban szenvedők tekintélyes része, ami az azután következő kedvezőbb viszonyok közepette a tbc.-ben való mortalitás javulását elősegíti, mert a gümőkór krónikus lefolyása miatt a megduzzadt háborús halottszámot nem a fertőzések terjedése, hanem a régebbi betegek nagyobb arányú elhalálozása okozta.

Arra is lehetne gondolni, hogy a háborús katonai vérveszteség miatt kisebb lévén ma a finemű népességnek az a része, mely tbc.-re koránál fogva leginkább diszponált, t. i. a huszas életévekben s a harmincasok elején lévők száma, így ez a körülmény is hozzájárul a tbc.-mortalitás csökkenéséhez. A népesség kor szerint való

1. A tuberkulózismortalitás alakulása Budapesten és az egész országban 1874—1930-ig.

Mortalité par tuberculose à Budapest et dans la Hongrie entière, 1874—1930.

E v Année	Esett ezer lélekre gümőkórban elhalt Proportion pour 1000 personnes des décès par tuberculose			É v Année	Esett ezer lélekre gümőkórban elhalt Proportion pour 1000 personnes des décès par tuberculose		
	Budapesten — à Budapest		Magyar- országon en Hongrie		Budapesten — à Budapest		Magyar- országon en Hongrie
	nyersen chiffre brut	idegen halottak nélkül - non com- pris les décès de personnes étran- gères à Budapest			nyersen chiffre brut	idegen halottak nélkül - non com- pris les décès de personnes étran- gères à Budapest	
1874	8·10	—	—	1902	3·97	3·60	3·80
1875	8·67	—	—	1903	4·03	3·62	3·80
1876	9·03	—	—	1904	4·31	3·87	3·80
1877	8·46	—	—	1905	4·64	4·25	4·30
1878	8·74	—	—	1906	4·24	3·80	3·80
1879	8·57	—	—	1907	4·30	3·82	3·80
1880	8·36	—	—	1908	3·87	3·41	3·60
1881	8·03	—	—	1909	3·67	3·23	3·70
1882	7·22	—	—	1910	3·55	3·08	3·60
1883	7·85	—	—	1911	3·79	3·44	3·58
1884	7·63	—	4·10	1912	3·59	3·04	3·40
1885	7·17	—	—	1913	3·61	3·11	3·14
1886	7·25	—	—	1914	3·28	2·81	2·94
1887	6·29	—	—	1915	3·98	3·55	3·36
1888	6·41	—	—	1916	5·15	3·52	3·18
1889	5·45	—	3·80	1917	6·40	3·99	3·27
1890	5·75	—	3·80	1918	6·42	4·23	3·54
1891	5·08	—	—	1919	4·83	3·95	3·35
1892	4·55	—	—	1920	4·48	3·77	3·20
1893	4·52	—	3·50	1921	3·74	3·07	2·76
1894	4·09	—	—	1922	3·81	3·15	3·09
1895	4·54	—	—	1923	3·94	3·23	3·09
1896	4·30	—	—	1924	4·01	3·30	3·25
1897	4·05	—	3·70	1925	2·91	2·31	2·56
1898	3·98	—	3·80	1926	2·76	2·21	2·43
1899	4·45	—	—	1927	2·88	2·27	2·41
				1928	2·82	2·28	2·25
1900	4·47	—	3·80	1929	2·64	2·09	2·20
1901	3·90	—	3·60	1930	2·23	1·67	1·98

megoszlásának megváltozása azonban a gümőkórhalálozás színvonalát nem csökkenti. A születési arány csökkenése miatt a gyermekek aránya a háború után oly mérvben csökkent, hogy ezért ma a népességben a felnőtteknek valamennyi korcsoportja nagyobb arányt képvisel, mint amekkorát a nagy világégés előtt tett ki. Így a születési arány csökkenése ellensúlyozza a háborús vérvesztésnek a népesség korösszetételét deformáló hatását, úgyhogy — legalább is a tbc.-mortalitás alakulása tekintetében — a népesség mai más összetételének hatásáról nem lehet szó. Ezt standardszámítással is igazoljuk. Ezt a számítást s az eljárásnál alapul vett 13 korcsoportot és a felhasznált abszolút számokat a 2. táblázat tárja elénk.

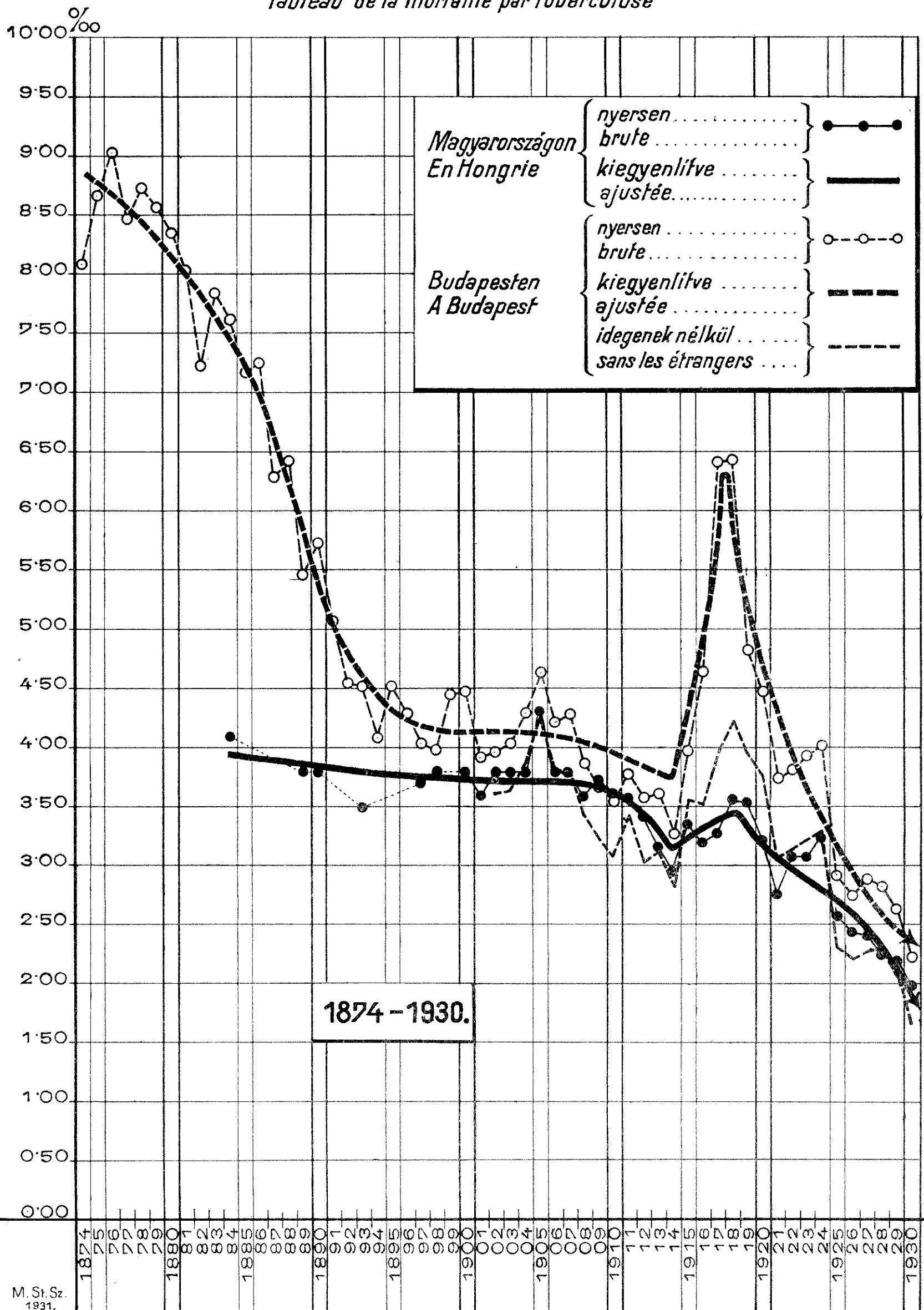
Látható a táblából, hogy a népesség 1910. évi kormegoszlására standardizált 1930. évi országos tuberkulózismortalitás éppen nem magasabb, mint a nyersen számított;

csak 1·979‰ (a standardizált) az 1·984‰-es nyers aránnyal szemben. Így éppen nem felel meg a valóságnak az, amit némelyek feltételeznek, hogy tuberkulózismortalitásunk mai rendkívüli csökkenésében a népesség korösszetétele megváltozásának is szerepe volna.

Arra is lehetne gondolni, hogy a nem orvoshalottképek háttérbeszorulásának is szerepe van az országos tuberkulózismortalitás csökkenésében. A nem orvoshalottképek haláloki megállapításai körében ugyanis a tüdőtuberkulózis rendszerint magasabb arányt képvisel, mint az orvosokéi között. E tekintetben konkrét adatokkal csak a világháborút megelőző évek országos statisztikáiból szolgálhatunk, mert újabban haláloki feldolgozásunkat orvos és nem orvoshalottképek szerint már nem részletezzük s a csekélyszámú nem orvoshalottképektől származó diagnózisokat is a közös haláloki nomenklatúrába dolgozzuk be.

A TUBERKULÓZISMORTALITÁS TÖRTÉNETE

Tableau de la mortalité par tuberculose

1874 - 1930.

2. Az 1930. évi országos tuberkulózishalandságnak az 1910. évi népszámlálásnál mutatkozott kor-megoszlására való standardizálása.

Standardisation, sur la répartition par âge constatée par le recensement de 1910, de la mortalité par tuberculose en 1930 en Hongrie.

Korcsoport <i>Groupes d'âge</i>	Esett az oldalt megnevezett kor-csoportra 1930-ban		Tbc.-s halott ezer lélekre <i>Proportion des décès par tuber- culose pour 1000 personnes</i>	Az 1910. évi kor- megoszlás szerint megoszlott népes- ség — <i>Population répartie d'après la répartition par âge de 1910</i>	Standardizált tbc.-s halottság <i>Nombre standard des décès par tuberculose</i>
	gümőkóros ha- lott — <i>Sur les groupes d'âge indiqués à gau- che, combien de décès par tu- berculose en 1930</i>	népesség az 1920. évi kormegoszlás szerint — <i>Popula- tion de ces groupes d'âge en 1930, d'après la répar- tition par âge de 1920</i>			
1930-ban az év közepére számítva <i>calculés pour le milieu de 1930</i>					
1 éven aluli — <i>Au-dessous de 1 an</i>	568	230.340	2.47	256.588	633.77
1 éves — <i>an</i>	373	175.573	2.12	213.117	451.81
2—6 éves — <i>ans</i>	892	654.027	1.36	1,058.182	1.439.13
7—14 „	833	1,588.424	0.52	1,526.916	794.00
15—19 „	2.016	915.383	2.20	855.735	1.882.62
20—24 „	2.613	818.918	3.19	695.489	2.218.61
25—29 „	2.058	678.220	3.03	654.357	1.982.70
30—39 „	2.882	1,154.918	2.50	1,043.374	2.608.44
40—49 „	1.970	921.995	2.14	894.318	1.913.84
50—59 „	1.537	731.041	2.10	740.208	1.554.44
60—69 „	1.020	518.028	1.97	461.315	908.79
70—79 „	362	213.828	1.69	204.055	344.85
80 éven felüli — <i>Au-dessus de 80 ans</i>	38	44.145	0.86	44.867	38.59
Összesen¹⁾ — <i>Total¹⁾</i>	17.162	8,649.006	1.98	8,649.006	17,125.03

¹⁾ Az ismeretlen korúakkal együtt. — *Y compris les personnes d'âge inconnu.*

$$St_h = \frac{1000 \cdot St}{\dot{E}} = 1000 \cdot \frac{\sum_{i=1}^{i=n} 100 \cdot \delta_i \cdot h_i}{\sum_{i=1}^{i=n} e_i} = 1 \cdot 979\text{‰}$$

A nem orvoshalottkémek halálteki megállapításai körében a tüdővész 1912-ben 14.04%-ot, az orvosokéi között csak 13.55%-ot képviselt; 1913-ban 12.60% állott szemben 12.46%-kal. Látható, hogy a nem orvoshalottkémek előttük ismeretlen betegségben elhalt — esetleg köhögös — öregeknél kellő bizonyosság nélkül is gyakran tüdőtuberkulózist írnak be halál-okul. Régebben tehát, — amikor a halál-oki megállapításoknál a nem orvoshalottkémek aránya még magas volt, — ez a körülmény a tuberkulózismortalitást emelte; napjainkban azonban, — amikor a nem orvoshalottkémek aránya már csak 11.7% (1930-ban) — ellenkezőleg a tbc.-mortalitás egyébként is intenzív csökkenését erősíti. Ez az aggodalom sem helytálló, mert az orvos- és nem orvoshalottkémek tüdőgümőkóros halálteki diagnózisai között lévő csekély eltérést kompenzálja az a körülmény, hogy a nem a tüdőt támadó tuberkulózist a nem orvoshalottkémek meg egyáltalán nem tudják felismerni, annak megállapítása szakismeretüket megha-

ladja. Az összes tuberkulózishalálesetek az orvoshalottkémek jelentései között a történeti Magyarországon 1912-ben 15.24, 1913-ban pedig 14.09%-ot képviseltek: többet, mint a nem orvoshalottkémektől származó jelentések között. Így pedig a teljes tuberkulózismortalitás alakulására a nem orvoshalottkémek aránya csökkenésének nincs meg a feltételezett hatása.

Másképpen — időrendi statisztikai sorok között tett összehasonlításban — persze a nem orvoshalottkémek arányának csökkenésével is méltán állítható a tuberkulózismortalitás esése pozitív korrelációba, mert a nem orvoshalottkémek ezen háttérbeszorulása egészségügyi kultúránk fejlődésének szintén jellemző számsora. Ennek 1921-től 1930-ig való visszafejlődése, vagyis a nem orvoshalottkémek által megállapított halál-okok arányának csökkenése ugyanis az orvosellátottság javulásának is következménye s kapcsolatos az elmúlt évtized békés fejlődésének folyamatával. Ez a két regresszív számsor — a tuberkulózismortalitás és a halálteki diagnózisok körében nem orvosha-

lottkémektől származók százaléka — így nagyfokú pozitív korrelációban van, mely ugyan csak *közvetett korreláció*, de a két tömegjelenségnek bizonyos és érdekes egybehangzó alakulása. A formai hasonlóság az 1921-től 1930-ig terjedő évtized tbc.-mortalitási és az orvoshalottkémektől származó halálteki diagnózisainak országos adatai alapján pedig —0.8275 korrelációs koefficienssel fejezhető ki. Ez pedig nagyfokban párhuzamos változás mellett szól, minthogy —0.5 alatt vagyunk, de még ha *Mortara*-val legalább kétharmad többségben egyező alakulást, —0.66 alatt álló koefficienst is kívánunk a párhuzamos ala-

kulás elfogadásához, még akkor is szembezőkő magasfokú korrelációnak minősítendő esettel állunk szemben.

Magával az orvosellátottsággal, az orvosok százezer lélekre eső arányával vizsgálva a legutóbbi évtizedben mutatkozó fejlődés párhuzamosságának mérvét, hasonlóképp arra az eredményre jutunk, hogy a *tbc.-mortalitás csökkenése a jobb orvosellátottsággal járó jobb gyógykezeléssel közvetlen magasfokú és irány tekintetében persze szintén negatív korrelációban van*. Az erre vonatkozó számítás — a számításnál felhasznált abszolút számokkal együtt — a 3. táblázat tárja elénk.

3. Az országos tuberkulózishalándóság csökkenésének s az orvosok százezer lélekre eső arányának korrelációja a trianoni területen a legutolsó évtizedben.

Correlation, dans la Hongrie actuelle, pendant la décade dernière, de la diminution de la mortalité par tuberculose et de la proportion des médecins pour 100.000 personnes.

Évszám <i>Années</i>	A tuberkulózisban elhaltak <i>Décès par tuberculose</i>		N o m b r e		Az orvosok százezer lélekre eső aránya — <i>Proportion des médecins pour 100.000 personnes</i>
	abszolút száma <i>nombre absolu</i>	ezer lélekre eső aránya — <i>proportion pour 1000 personnes</i>	Az orvosok <i>des médecins</i>	A népesség <i>de la population</i>	
			s z á m a		
1921	22.120	2.76	4.489	8,023.803	55.95
1922	24.973	3.09	4.792	8,093.270	59.21
1923	25.215	3.09	4.850	8,162.737	59.42
1924	26.724	3.25	5.221	8,232.204	63.42
1925	21.223	2.56	5.716	8,301.671	68.85
1926	20.345	2.43	6.090	8,371.138	72.75
1927	20.313	2.41	6.727	8,440.605	79.70
1928	19.138	2.25	7.403	8,510.072	86.99
1929	18.839	2.20	7.745	8,579.539	90.27
1930	17.162	1.98	8.067	8,649.006	93.27
Összesen — Total	216.052	—	61.100	83,364.045	—
Átlag — Moyenne	21.605.2	2.59	6.110	8,336.405	73.29

$$r = \frac{\sum (x \cdot y)}{n \cdot \sigma_x \cdot \sigma_y} = \frac{0.22 - 47.56}{10 \times \sqrt{\frac{1.68}{10}} \times \sqrt{\frac{1697.87}{10}}} = \frac{47.34}{10 \times 0.42 \times 13.03} = 0.8650$$

(Bravais-féle korrelációs koefficiens — *coefficient de corrélation de Bravais*)

$$\text{ugyanaz súlyokkal} = \frac{1,277.196 \cdot 13}{277.152 \times 0.43 \times 13.30} = 0.8058$$

$$\eta = \pm \frac{1 - r^2}{n} = \pm 0.0221 \quad (\text{valószínű hiba — } \textit{erreur probable})$$

Látható, hogy a mai terület tuberkulózismortalitásának a legutóbbi tíz évben mutatkozott csökkenése az orvosoknak a népesség számához viszonyított arányával tényleg magasfokú negatív korrelációban van. Ha súlyoknak a tbc.-mortalitás ezer lélekre eső arányainak számsorában a tuberkulózis miatt elhaltaknak országos abszolút számát, az orvosellátottság mérvét ki-

fejező országos idősorban pedig az orvosok országos abszolút számát választjuk, úgy *Bravais* korrelációs koefficiense —0.8058, ami igen magasfokú párhuzamos alakulás esete. Ha pusztán formaliter¹⁾ nézzük ugyanazon két idősor — az országos tbc.-mortalitás s az orvosellátottság 1921-től 1930-ig

¹⁾ Súlyok nélkül.

terjedő arányszámainak — korrelációit az egyes arányok jelentőségére, súlyaira való tekintet nélkül, úgy a két idősor korrelációs, vagy hasonlósági koefficiense meg éppen —0.8650, vagyis a negatív egységhez még közelebb álló, mint az előbbi esetben, amikor súlyokkal számítottuk. E számítás valószínű hibája is csak ± 0.0221 .

A tuberkulózismortalitás enyhülésében e súlyos népbetegség áldozatainak valóságos csökkenése a legfontosabb s ez egészségügyi kultúránk fejlődésének következménye, ami szoros összefüggésben áll az orvosellátottság mérvének egyretartó gyarapodásával. Az országos tbc.-mortalitásnak a mai területen mindinkább javuló alakulása tehát méltán állítható magasfokú korrelációba az orvosok számának és a népességhez viszonyított arányának növekedésével. Igen jellemző a tbc.-mortalitásnak a tüdőspecialista belgyógyász szakorvosok szaporodásával való párhuzambaállítása, azután a tbc.-s kórházi férőhelyek és dispensairek számának gyarapodásával kimutatható összefüggése. Érdekes azonban a népesség műveltségének emelkedésével, a közélet javulásával vagy a földes padlójú, vályogos házak arányának csökkenésével, vagy még távolabb a legutolsó évtizedben mutatkozott békés fejlődés más jellemzőinek fejlődésével való összehasonlítása is.

Tuberkulózismortalitásunk nemzetközi összehasonlítására a 4. táblázatban foglalt adatokat mutatjuk be. Itt félszázadnál idősebb (1876—80. évi átlagos) gümőkórhalandóságra vonatkozó adatokkal vetjük egybe az európai államok vonatkozó újabb és legújabb statisztikai adatait.

Nemzetközi viszonylatban a legutolsó magyarországi, 1930. évi, 1.98‰-es tuberkulózismortalitási arányszám is még mindig igen magas; a gümőkór a mi klímánk alatt, a mi poros Alföldünkön és ugyanott különösen városainkban Európaszerte ritka kedvező talajra talál. Dánia gümőkóros halandósága a miénknek csak egyharmad része (1927-ben 0.78‰); Anglia arányszáma sem éri el a mi országos arányunk felét (1928-ban 0.90‰). Igen alacsony még Németalföld (1927 = 0.94‰), Belgium (1927 = 0.97‰) és általában a magas műveltségű északnyugateurópai kis államok tuberkulózismortalitása is. Ma ezeké a minimum, az ily betegeknek széles néprétegekben egyaránt gondos terápiája és fejlett profilaxisuk, nagyszámú modern intézeteik, dispensaireik áldásos működése következményeképpen. Régebben, a múlt század végén s még a világháborút megelőző XX. századbeli évek nagyobb részében is más volt a helyzet, akkor a tbc. szélsőségesen kedvező alakulása szempontjából az éghajlat

4. Néhány európai állam tuberkulózishalandósága (1.000 lélekre).

Mortalité par tuberculose en quelques pays européens (pour 1.000 personnes).

A z á l l a m n e v e P a y s	A v a n t			P e n d a n t		A p r è s			
	A világháború — la guerre mondiale								
	e l ő t t a z			a l a t t a z		u t á n a z			
	m o y e n n e s d e			e n					
	1876— 1880	1896— 1900	1901— 1905	1916.	1918.	1920.	1922.	1925.	1927.
é v e k á t l a g á b a n			é v b e n						
Angolország — <i>Gr.-Bretagne</i>	2.89	1.90	1.74	1.56	1.74	1.13	1.12	1.04	0.97
Skócia — <i>Écosse</i>	3.36	2.34	2.16	1.64	1.60	1.24	1.19	1.10	1.00
Írország ¹⁾ — <i>Irlande</i>	2.66	2.83	2.76	2.31	2.47	1.97	1.64	1.67	1.46
Dánia ²⁾ — <i>Danemark</i>	3.13	2.16	1.93	1.38	1.28	1.13	0.95	0.91	0.78
Norvégia — <i>Norvège</i>	1.26	2.69	2.56	2.28	2.00	2.08	2.03	1.88	.
Ausztria — <i>Autriche</i>	3.77	3.40	3.41	3.87	4.03	2.83	2.27	1.72	1.66
Svájc — <i>Suisse</i>	2.00	2.46	2.65	1.88	1.96	1.80	1.56	1.53	1.40
Németország — <i>Allemagne</i>	.	1.94	2.07	1.55	2.28	1.52	1.42	1.07	.
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	.	1.95	1.87	1.67	2.12	1.47	1.14	0.99	0.94
Belgium — <i>Belgique</i>	3.23	2.49	1.68	.	.	1.14	1.12	1.01	0.97
Spanyolország — <i>Espagne</i>	.	1.98	1.99	1.72	1.81	1.80	1.54	1.52	1.47
Olaszország — <i>Italie</i>	.	1.80	1.66	1.70	2.45	1.57	1.40	1.49	.
Szerbia — <i>Serbie</i>	.	2.33	2.80	.	.	.	.	.	.
Magyarország — <i>Hongrie</i>	4.09 ³⁾	3.80	3.89	3.18	3.54	3.20	3.09	2.56	2.41

¹⁾ 1925-től csak Ír szabadállam. — *A partir de 1925, Etat libre d'Irlande seulement.*

²⁾ A világháború előtt csak a dán városok. — *Avant la guerre mondiale, seulement les villes de Danemark.*

³⁾ Hazánkban 1881—85. évi adat. — *1881—85.*

minősége volt a nagyobb, sőt döntő jelentőségű s nem az egészségügyi kultúra fejlettsége, nem a műveltség foka. Akkor még a tbc. gyógyulására kedvező s elterjedését is akadályozó déli klíma révén némely földközi tengermenti állam, különösen Olaszország tbc.-mortalitása volt a legalacsonyabb. A minimum az európai államok közül — l. a 4. táblázatot — még 1901—05. évi átlag szerint is Olaszországban jelentkezett. Megjegyzendő azonban, hogy a nagy háború után megnagyobbodott új Olaszország helyzetét gümőkórhalandósági arányainak alakulása tekintetében a békekötéssel a régi Ausztriától hozzácsatolt északi rész is rontja. E területek, de még Velence és Lombardia sincsenek a tbc.-mortalitás tekintetében abban a különlegesen kedvező helyzetben, amelyben Közép- és Dél-Olaszország található. Calabria, Szicília stb. tbc.-s halottait úgyszólván kizárólag gümőkórban szenvedő, betegen odaköltözött idegenek szolgáltatják. Az újabban odacsatolt északi területek miatt újabban persze már nem tud az olasz országos tbc.-mortalitási arány a nyugateurópai államokéval lépést tartani.

A IV. revízió átessett haláloki nemzetközi nomenklatúrára való rátérés azonban hazánk tuberkulózismortalitási arányát módszertani okokból — a többes halál-okok és a szinonimák beosztásánál követett eljárás megváltozása miatt — a további években némiképp szintén csökkenteni fogja,¹⁾ nemcsak egészségügyi kultúránk további fejlődésének ily irányban hasonlóképp várható hatása, különösen pedig nemzetközi viszonylatban s a nyugateurópai államokhoz képest, mert ezek tbc.-mortalitási statisztikájának módszere a IV. revízióval nem változik. Ezek ugyanis ezelőtt a III. revízió alkalmával megállapított nemzetközi nomenklatúra szerint dolgoztak; ennek vonatkozó metodológiája pedig a tbc.-s összhalttszám megállapítása tekintetében a IV. revízió érintetlenül maradt. Nálunk azonban a régi magyar halál-oki nomenklatúráról a nemzetközire való rátérés a tbc.-mortalitás összaránya tekintetében is számbajövő különbséget jelent. Az új rendszer szerint pl. tbc. és tifusz együttes előfordulása esetén, vagy tbc. és más fertőző betegség fennforgásakor az

illető haláleset a hevenyfertőző betegségekhez s nem a tbc.-hez tartozik, mint régebben a régi magyar halál-oki nomenklatúra szerint. Ilyképen vezet azután a rendszerváltozás nálunk a tbc.-mortalitás összaránya tekintetében is további javulásra.

Város és vidék szerint való részletezésben — különösen régebben — mindig a vidéki tbc.-s arány kedvezőbb alakulása tűnt szembe. Természetesen csak az idegen kórházi halottak leszámításával képezett városi tbc.-mortalitást lehet a vidékével egybevetni, mert a városi kórházak betegfelszívó hatása s a városokban e miatt elhalt gümőkórosok a városi és vidéki életviszonyok hatásának vizsgálatánál számba nem jöhetnek. A városok kórházakkal, orvosokkal való jobb ellátottsága éppen a város előnye, de ez csak úgy mutatható ki, ha a vidéki betegeknek a városokba éppen emiatt jött részét leszámítjuk, sőt ha helyesen ezeket a vidéki esetekhez számítjuk hozzá. Bizonyos azonban, hogy azok a tényezők, amelyek a gümőkór gyógyulására a legfontosabbak: az életmód, a táplálkozás, a levegő tisztasága stb. a vidéken alakulnak kedvezőbben s nem a városokban. A vidék kevésbé sűrűn lakott s ez a tbc. terjedését szintén gátolja. A sűrűn lakott városok a fertőtlenítéssel a gümőkór terjedését nem tudják megakadályozni. Nem is fertőtlenítenek utána még Budapesten sem, újabban is csak nyílt esetek kórházba való szállításakor, elköltözésekor, vagy elhalálozásakor. Így a fejlett közegészségügyi berendezkedések, a fertőtlenítés s a gyors orvosi segítség, melyek a városokat a többi fertőző betegségeknel a vidékkel szemben kedvezőbb helyzetbe hozzák, a gümőkór-nál sokkal kevésbé hatályosaknak mutatkoznak. A nagyvárosok gyári munkássága, ipari proletariátusa, ezek a legszegényebb nagyvárosi elemek is olyan tehertelt jelentenek a nagyvárosok tbc.-mortalitására, amely miatt is ezen arányuk a vidékinél rendszerint — különösen régebben — kedvezőtlenebb volt.

Sajnos, a vidéki városoknál az idegen halottakat a tbc. városokban elhalt áldozatai közül nem tudjuk leszámítani, csak Budapesten. Idegen halottakkal együtt pedig — amint azt az 5. táblázat mutatja — a tj. városok tbc.-mortalitása általában magasabb, mint a vármegyéké; a kórházakban elhalt idegen halottakkal együtt 1930-ban 2·30‰, a vármegyei 1·91‰-kel szemben. Ám az egyes tj. városok aránya

¹⁾ L. erre vonatkozólag részletesebben a „Nép-egészségügy“ f. évi 2. számában a 86. lapon levő cikket. (Szél T.: „Tuberculosismortalitásunk nemzetközi viszonyítása.“)

5. Magyarország tuberkulózismortalitása 1930-ban az 1930. évi népszámlálás eredményeihez viszonyítva törvényhatóságokként részletezve.

Mortalité par tuberculose en Hongrie en 1930, par comitats et villes autonomes, rapportée aux résultats du recensement de 1930.

Sorszám Numéro d'ordre	Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	Elhaltak 1930-ban <i>Décès en 1930</i>		Népesség az 1930. évi népszámlálás szerint <i>Population d'après le recen- sement de 1930</i>	Száz halott közül <i>Sur 100 décès,</i>	Esett ezer lélekre <i>Sur 1000 personnes,</i>
		gümőkórban <i>par tuberculose</i>	összesen <i>au total</i>		gümőkór miatt elhalt <i>combien de décès par tuberculose</i>	
1	Abaúj-Torna vm. ¹⁾	158	1.512	91.413	10·45	1·73
2	Bács-Bodrog vm.	175	1.674	107.457	10·45	1·63
	Baja t.jv. ²⁾	73	484	27.940	15·09	2·61
3	Baranya vm.	425	4.162	249.861	10·21	1·70
	Pécs t.jv.	156	1.250	61.801	12·48	2·52
4	Békés vm.	745	5.425	330.242	13·73	2·26
5	Bihar vm.	310	2.762	175.711	11·22	1·76
6	Borsod, Gömör és Kishont vm. Miskolc t.jv.	562 146	4.437 1.054	296.411 61.465	12·67 13·85	1·90 2·38
7	Csanád, Arad és Torontál vm. Csongrád vm.	364 329	2.612 2.398	174.258 148.477	13·94 13·72	2·09 2·22
8	Hódmezővásárhely t.jv. Szeged t.jv.	129 333	1.026 2.162	60.176 135.131	12·57 15·40	2·14 2·46
9	Fejér vm.	376	3.268	230.642	11·51	1·63
	Székesfehérvár t.jv. Győr, Moson és Pozsony vm. Győr t.jv.	97 250 105	705 2.133 815	40.731 154.537 50.977	13·76 11·72 12·88	2·38 1·62 2·06
11	Hajdu vm.	375	3.191	178.389	11·75	2·10
	Debrecen t.jv.	230	2.076	117.410	11·08	1·96
12	Heves vm.	645	5.065	316.468	12·73	2·04
13	Jász-Nagykun-Szolnok vm. Komárom és Esztergom vm. Nógrád és Hont vm.	676 327 436	6.201 2.541 3.314	411.982 179.045 222.817	10·90 12·87 13·16	1·64 1·91 1·96
15	Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. Budapest szfőv. — capitale Kecskemét t.jv.	3.122 2.239 225	18.418 15.292 1.304	1,368.667 1,004.699 79.505	11·52 14·64 17·25	2·28 2·23 2·83
17	Somogy vm.	554	6.382	385.371	8·68	1·44
18	Sopron vm.	232	2.144	143.344	10·82	1·62
	Sopron t.jv.	48	476	35.887	10·08	1·34
19	Szabolcs és Ung vm. Szatmár, Ugocsa és Bereg vm. Tolna vm.	673 307 450	7.299 2.657 4.390	394.682 149.560 269.030	9·22 11·55 10·25	1·71 2·05 1·67
22	Vas vm.	465	3.867	274.913	12·02	1·69
23	Veszprém vm.	399	3.671	243.437	10·87	1·64
24	Zala vm.	754	5.772	365.120	13·06	2·07
25	Zemplén vm.	272	2.402	146.184	11·32	1·86
Magyarországon összesen — Hongrie entière		17.162	134.341	8,683.740	12·77	1·98
Ebből: — Dont:						
tj. városok Budapest nélkül — villes autonomes sans Budapest		1.542	11.352	671.023	13·58	2·30
vármegyék — comitats		13.381	107.697	7,008.018	12·42	1·91

¹⁾ Vm. = comitat. — ²⁾ T.jv. = ville autonome.

külön-külön is mindig magasabb, mint a környező vidéké. (L. az 5. táblázatot.)

Budapesten egészen 1915-től 1924-ig még idegen halottak nélkül is mindig magasabb tuberkulózismortalitást regisztráltunk, mint az ország vidéki részein. (L. ezen adatokat még az első táblázaton.) Az a körülmény azonban, hogy a gümőkóros halandóság budapesti aránya idegen halottak nélkül számítva néhány év óta egy-két tized ezrelékkal ismét alacsonyabb a vonatkozó

országos vagy vidéki átlagnál, még mindig nem bizonyítja azt, hogy a fővárosi lakosság a jelen békés fejlődésben a gümőkór tekintetében a vidékinél jobb helyzetbe került volna. Az idegenben, vidéken, pl. a főváros tözsomszédságában lévő budakeszi Erzsébet királynő szanatóriumában, de — a vagyonosabb budapestiekre, a felső társadalmi rétegekre gondolva — Davosban, Assuanban, Olaszországban, vagy más klimatikus helyeken elhalt budapestieket ugyanis nem

lévén módunkban az idegenek nélkül számított törzs-budapesti tbc.-mortalitáshoz hozzászámítani, az idegenek nélkül számított budapesti tbc.-mortalitás aránya alacsonyabb, mint a budapesti lakosság tuberkulózis viszonyainak tényleg megfelelő s a vonatkozó országos aránnyal egybevethető arányszáma.

A biai járás tuberkulózismortalitása 1930-ban — mint az a térképen látható — 5 ezreléket is meghalad (5.54‰), idegenek, jórészt budapestiek révén. Minél jobbak az anyagi viszonyok, minél tartósabb a békés fejlődés, annál szélesebb budapesti néprétegek keresnek betegségükre gyógyulást, enyhülést idegenben, szanatóriumokban, klimatikus helyeken. Innen van, hogy 1925-ben, miként a világháborút megelőző békés esztendőekben idegen halottak nélkül számítva a fővárosi tbc.-mortalitás kevésbé a vidékié alá süllyedt. Ám amikor nehéz külpolitikai helyzet, háború, vagy rendkívül súlyos, nehéz megélhetési viszonyok, válságos esztendők következnek, amikor az ily vidékre, szanatóriumokba, sőt külföldi klimatikus helyekre távozni képes tüdőbeteg budapestiek száma erősen megcsappan, amikor tehát a nem budapesti lakos, idegen halottak nélkül számított budapesti tuberkulózismortalitás e miatt közeledik a budapesti lakosság gümőkóros halandóságára tényleg jellemző adathoz, akkor — mint 1915-től 1925-ig is — mindig megnyilvánul az a jelenség, hogy a gümőkóros betegek kedvezőtlen nagyvárosi életviszonyoknak megfelelően a fővárosi lakosság tbc.-mortalitása a vidékiekéénél magasabb.

Az ország járásokonként részletezett — s így nemcsak a tj., hanem a megyei városokat is külön feltüntetve — tuberkulózishalandósága 1930-ról (l. a térképet) azért is figyelemre méltó, mert az 1930. évi új népszámlálás révén a népesség újból pontosan ismeretes s így az ennek járásokonként részletezett eredményeihez viszonyított 1930. évi tbc.-s halottszámok e területek tbc.-mortalitásának oly szabatos, pontos meghatározásai, amilyenek immár tíz év óta nem voltak lehetségesek. Mint nagy összefüggő terület tűnik ki e legújabb térképen is a Duna balpartja s a Duna-Tisza közének északi része, a főváros s a poros alföldi jellegű megyék magas tbc.-mortalitása révén. Ezzel szemben a Duna jobb partja és a Dunántúli Dombosvidék — az

ország műveltebb fele — éppen ellenkezőleg mindig igen kedvező helyzetben van. A vármegyék közül Somogy vármegye aránya minimum 1.44‰. Alacsony Győr, Moson és Pozsony, valamint Sopron vármegyék aránya is. A járások közül a somogymegyei kaposvári járás (0.94‰) s a vas megyei kőszeg-felsőöri és szentgotthárdi (0.94 és 0.95‰) a minimum. A megyei városok közül Kőszeg tűnik ki 0.82‰-kel.

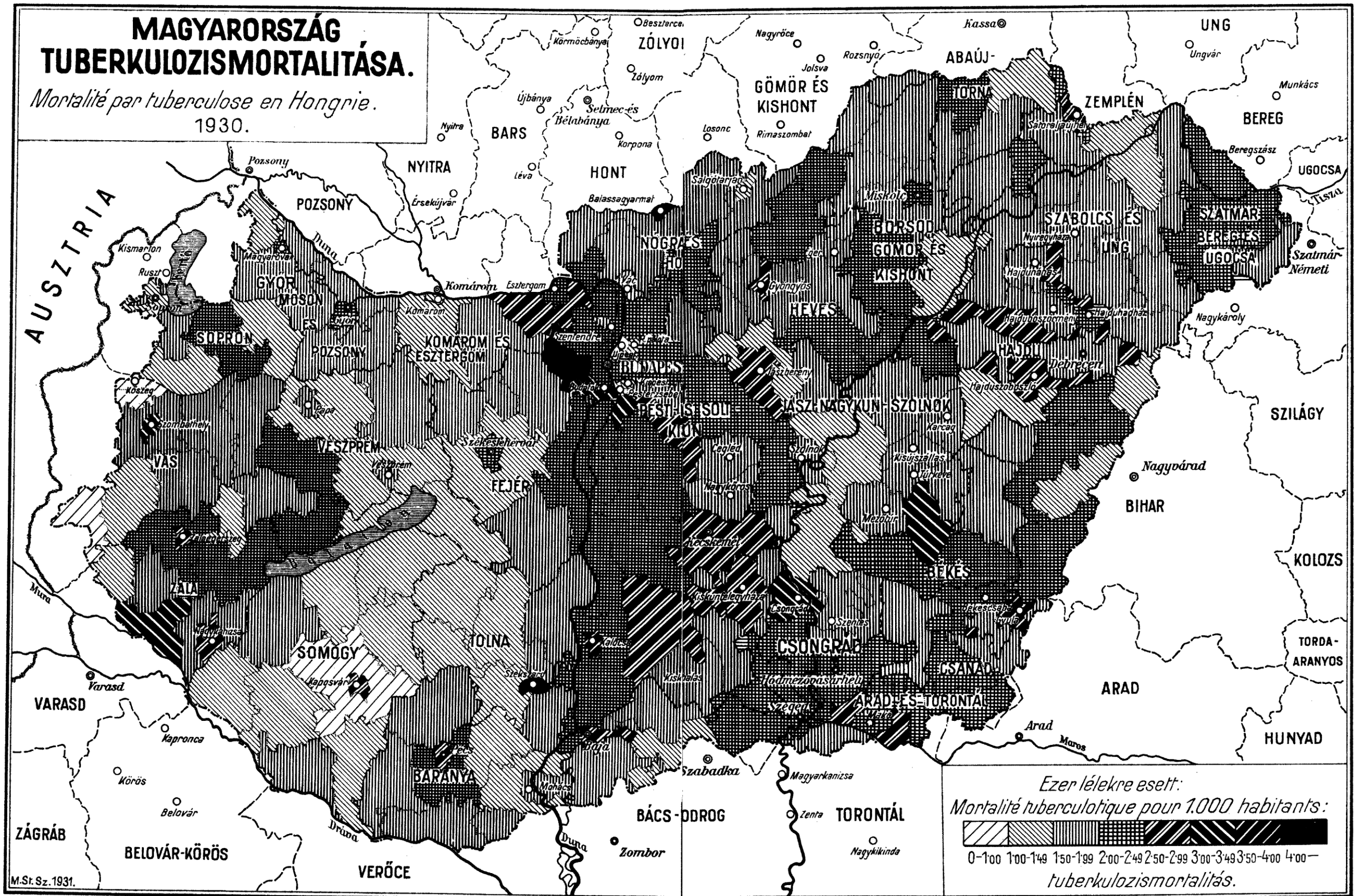
Kétségtelen azonban, hogy ma a tbc.-s kórházi férőhelyek és dispensairek egyretartó gyarapodása miatt az ily pontos országos térkép sem értékesíthető olyképen, hogy annak különböző arányú gümőkórhalálozást jelző helyei egyúttal a gümőkór által többé vagy kevésbé veszélyeztetettek volnának. Elsősorban a tbc.-s kórházi és szanatóriumi férőhelyek, betegek vagy ápolási napok számával kell az egyes kisebb terület egységek, járások vagy éppen községek szerint haladó területi számsort korrelációba hozni, mert kisebb területek magas tbc.-s halandósága ma rendszerint éppen a már ott működő tbc.-s szanatórium következménye (pl. a biai járás 5.54‰-kel maximum a budakeszi szanatórium miatt).

A gümőkórhalandóságot havonként részletezve 1930-ban is látható, hogy az tavasszal, főképp márciusban maximum, amikor a tél folyamán kimerült szervezet a legkisebb ellenállással bír. Az összhalandóság is ekkor maximum. Parassin szerint ennek nem a meteorológiai tényezők az okai, hanem elsősorban az, hogy a hosszú tél kedvező hatására a betegek allergiája erősen csökken. Ehhez a helytálló magyarázathoz Melly¹⁾ csak annyit fűzött még hozzá, hogy a fővárosban a téli munkahiány és a tavaszi periodikus időszaki élelmiszerdrágaság is alaposan gyanúsítható momentumok. A tuberkulózishalálózásra döntő befolyással lévő két tényező, a vagyonosság és a lakásviszonyok közül az elsőt illetőleg a budapesti statisztika a háborút követő években a következő adatokkal szolgál: Az elhaltaknak több mint 90% -a szegény vagy inséges viszonyok között élt s 1/2% sem volt köztük gazdag. A népszámlálási statisztika az épületek minőségéről ad felvilágosítást s a gümőkórhalálozás és a vályogos házak aránya benne törvényhatóságoként érdekes pár-

¹⁾ L. Melly: „Budapest tuberkulózishalandósága.” (Budapest, 1928.) Szfv. Statisztikai Közlemények 57. kötet 2. sz.

MAGYARORSZÁG TUBERKULOZISMORTALITÁSA.

Mortalité par tuberculose en Hongrie.
1930.

Ezer lélekre esett:
Mortalité tuberculotique pour 1.000 habitants:

0-100 100-149 150-199 200-249 250-299 300-349 350-400 400+
tuberkulozismortalitás.

huzamba állítható. *Winkler* a charlottenburgi tüdőbeteg gondozó intézet anyagán kimutatta, hogy csoportosan előforduló gümőkóros megbetegedéseknél mindig nagyobb a laksűrűség, mint egyes izolált eseteknél. A csoportos eseteknél egy lakásra szerinte általában 5·07 lakó jutott, az egyes eseteknél csak 4·32.

Nem szerint részletezve s a nemeknek az 1930. évi népszámlálásra támaszkodva megállapított évközepi adataihoz viszonyított gümőkórhalandóságot a 6. táblázat tárja elénk.

6. A nemek tuberkulózismortalitása 1930-ban.

Mortalité par tuberculose des deux sexes en 1930.

Terület — Territoire	Fi Sexe masc.	Nő Sexe fém.	Összes Total
a) A tuberkulózisban elhaltak abszolút száma <i>Nombre absolu des décès par tuberculose</i>			
Budapesten — Budapest	1.296	943	2.239
A vidéken — Province	7.136	7.787	14.923
Magyarországon összesen — <i>Hongrie entière</i>	8.432	8.730	17.162
b) Az ezer lélekre eső tbc.-s halottszám az 1930. évi népszámlálásból kiszámított 1930. évi évközepi népességhez viszonyítva — <i>Proportion pour 1.000 personnes des décès par tuberculose, rapportée à la population, calculée d'après le recensement de 1930, pour le milieu de 1930.</i>			
Budapesten — Budapest	2·83	1·74	2·23
A vidéken — Province	1·98	2·01	1·95
Magyarországon összesen — <i>Hongrie entière</i>	2·00	1·97	1·98

Látható, hogy nem szerint való részletezésben a vidék s a főváros ellentétesen viselkednek. A vidéki részeken a nők tbc.-mortalitása magasabb, ahol a nők a fizikai munkából, a kenyérkeresésből sokkal inkább kiveszik a részüket, mint a városokban. A harmadik életévtizedben a szülések s a havi tisztulásnak gyengítő hatása kedvezőtlen szociális viszonyok között élő, különösen munkásnőknél a gümőkór tekintetében a nőket a férfiaknál kedvezőtlenebb helyzetbe hozza. A nők vidéki tbc.-mortalitása 2·01‰, a férfiaké u. o. csak 1·98‰ (1930-ban). Ezzel szemben a városokban, különösen Budapesten a férfiak gümőkóros halandósága magasabb, 1930-ban 2·83‰, a női 1·74‰-kel szemben! A fővárosban a férfi napszámosság és az ipari munkásság magas aránya okozza ezt, kik

a gümőkór áldozatainak leghívebb szolgáltatói. A beteg férfiak mellett családjukért rendszerint tovább dolgoznak, míg a beteg nő abbahagyja a munkát s szanatóriumba, vagy vidékre távozik. *Melly* budapesti adatai szerint a tüdőgümőkór, a gümős agyhártyalob, a görvélykór és az „egyéb“ gümős bajok a fővárosban a férfiakra a nőknél nagyobb veszedelmet jelentenek. A bél- és a csontgümőkór a fővárosban is inkább a nők között szedi áldozatait. Kor szerint az élet első évötödében a férfiak gümőkórhalandósága Budapesten is magasabb, mint a nőké, éppúgy a 30 évnél idősebbeknél. A nők helyzete a szülés veszedelmeinek leginkább kitett 20—30 évesek között mindennél kedvezőtlenebb gümőkórhalandóságot mutat, mint az ugyanilyen korú férfiak.

Az életkorral a gümőkóros fertőzések száma rohamosan emelkedik. A *Pirquet*-féle reakció mindnagyobb arányban pozitív. Az extrauterin fertőzések a tuberkulózisnál a méhen belül történeknél nagyobb jelentőségűek. A tbc.-nél a depravatio, a szervezettel az extrauterin életben ért károsodások a fontosabbak. Ezzel szemben a tbc.-morbidity és a tbc.-mortalitás is a 14. életévig csökkenő irányzatú. A tbc.-mortalitás kor

7. A gümőkórhalandóság kor szerint való alakulása hazánkban 1901-től 1930-ig.

Mortalité par tuberculose, suivant l'âge, de 1901 à 1930, en Hongrie.

Korcsoport Groupes d'âge	A gümőkóros halandóság korcsoportjai a megfelelő korú élő népességhez viszonyítva — <i>Groupes d'âge de la mortalité par tuberculose, rapportés à la population vivante de même âge</i>				
	a történelmi — <i>territoire d'avant le traité de Trianon de la</i>				a mai — <i>territoire actuel de la</i>
	Magyarországon az — <i>Hongrie</i>				
	<i>m o y e n n e s d e</i>				<i>en</i>
	1901-05	1911-15	1920-23	1924-25	1930
	<i>é v e k á t l a g á b a n</i>				<i>évben</i>
7 éven aluli <i>Au-dessous de 7 ans</i>	2·5	2·0	2·5	2·8	1·7
7-14 éves-ans	1·9	1·5	1·3	1·1	0·5
15-19 "	3·8	3·5	3·2	3·1	2·2
20-24 "	5·3	4·7	4·4	4·2	3·2
25-29 "	4·8	4·1	4·1	4·3	3·0
30-34 "	3·8	3·8	3·5	3·5	2·7
35-39 "	4·1	3·7	3·3	3·2	2·3
40-49 "	4·5	3·8	3·3	3·1	2·1
50-59 "	6·6	5·2	3·7	3·1	2·1
60 éven felüli <i>Au-dessus de 60 ans</i>	6·6	4·9	3·9	2·9	1·8

9. A gümőkórhalálozás foglalkozás szerint részletezve 1930-ban az 1920—1923. évi megfelelő átlagokkal egybevetve.

Mortalité par tuberculose en 1930, suivant les professions, avec indication des moyennes correspondantes de 1920—23.

Foglalkozási főcsoport <i>Principales catégories de professions</i>	Esett ezer lélekre gümőkórban elhalt <i>Sur 1000 personnes, combien de décès par tuberculose</i>					
	Buda- pesten <i>à Buda- pest</i>		Magyar- országon <i>en Hongrie</i>			
	fi <i>sexe masc.</i>	nő <i>sexe fem.</i>	fi <i>sexe masc.</i>	nő <i>sexe fem.</i>	összes <i>total</i>	
a) 1920—1923 évek átlaga szerint évente átlag. <i>Moyenne de 1920—23.</i>						
I. Őstermelés — <i>Agriculture, pêche, etc.</i>	13·4	9·2	2·6	3·1	2·9	
II. Bányászat, ipar, forg. stb. <i>Mines, industrie, commerce, crédit, etc.</i>						
a) Bányászat — <i>Mines</i>	3·4	2·6	3·3	3·6	3·5	
b) Ipar — <i>Industrie</i>	5·4	3·5	4·2	3·2	3·7	
c) Kereskedelem <i>Commerce</i>	3·4	2·3	2·9	2·0	2·4	
d) Közlekedés — <i>Trans- ports et communicat.</i>	4·0	2·8	3·1	3·0	3·0	
II. Összesen — <i>Total</i>	4·7	3·1	3·8	2·9	3·4	
III. Közszolgálat és szabad foglalk. — <i>Services publ. et professions libérales</i>	3·2	2·2	3·1	2·4	2·7	
IV. Véderő — <i>Armée</i>	2·1	2·3	1·1	2·1	1·3	
V. K. m. n. napszámos — <i>Journaliers spécial. non dénom.</i>	30·1	23·6	9·2	7·7	8·3	
VI. Házi cselédek — <i>Domestiques</i>	5·6	2·4	2·8	3·2	3·0	
VII. Egyéb — <i>Autres</i>	4·9	6·3	2·6	2·2	2·3	
Összesen — <i>Total</i>	4·8	3·5	3·0	3·1	3·0	
b) 1930-ban. — <i>En 1930.</i>						
I. Őstermelés — <i>Agriculture, pêche, etc.</i>	7·4	6·2	1·7	2·1	1·9	
II. Bányászat, ipar, forg. stb. <i>Mines, industrie, commerce, crédit, etc.</i>						
a) Bányászat — <i>Mines</i>	5·2	6·7	1·4	1·8	1·6	
b) Ipar — <i>Industrie</i>	3·2	2·1	3·0	2·1	2·5	
c) Kereskedelem <i>Commerce</i>	2·9	1·7	2·0	1·3	1·6	
d) Közlekedés — <i>Trans- ports et communicat.</i>	2·1	1·4	1·9	1·6	1·7	
II. Összesen — <i>Total</i>	3·0	1·9	2·6	1·9	2·2	
III. Közszolgálat és szabad foglalk. — <i>Services publ. et professions libérales</i>	1·2	1·1	2·1	1·7	1·9	
IV. Véderő — <i>Armée</i>	2·0	2·1	0·7	1·8	0·9	
V. K. m. n. napszámos — <i>Journaliers spécial. non dénom.</i>	8·5	8·5	7·2	4·8	5·8	
VI. Házi cseléd — <i>Domestiques</i>	0·7	0·8	1·7	1·4	1·4	
VII. Egyéb — <i>Autres</i>	2·8	1·4	2·1	1·8	1·9	
Összesen — <i>Total</i>	2·8	1·7	2·0	2·0	2·0	

lekezetek műveltségi arányaival állítható korrelációba.

A tuberkulózis áldozatainak a betegség lokalizációja szerint való megoszlását a 8. táblázat mutatja.

A tuberkulózishalandóság kórisme szerint való változataira vonatkozó újabb anyagnak érdekes tanulsága, hogy Magyarország mai területén a tuberkulózishalandóság jelentőségét sokkalta inkább élezi ki az egyéb szervek tbc.-s megtámadtatása által okozott halálesetek, mint az ország régi területén, különösen az agyhártya- és csontgümőkór eseteinek aránya nőtt meg észrevehető módon. Az agyhártyalob országsszerte az eltartott férfiaknál maximum (33·2%), ahol sok a kiskorú gyermek, kevésbé sújtja az eltartott nőket (9·1%), hiszen ezek nagyobb részben felnőttek: feleség, anya, nővér, anyós stb. A csontgümőkór országsszerte szintén főleg az eltartott férfi népességnél gyakori (3·4%). Bizonyos azonban, hogy az újabban pontosabb halál-oki diagnózisok, az orvosok által végzett halottkémlés aránya erősödésének is szerepe van ebben.

A foglalkozás szerint részletezett 1930. évi tbc.-mortalitást Laky¹⁾ régebbi (1920—1923. évi) átlagaival egybevetve a 9. táblázat tárja elénk.

Foglalkozás szerint való részletezésben a legszomorúbb kép régóta a k. m. n. napszámosoknál tárul elénk, akiknek egész szociális miliője szinte hibátlan ajánló levél a tbc. meleg fogadtatására. E tekintetben azonban örömmel jelenthetem, hogy 1930-ban már az ő tuberkulózismortalitásuk is lényegesen enyhült. Még a trianoni békét közvetlen követő években (1920—23 átlaga szerint) Magyarországon ezer napszámosra évente átlag 8·3 ily foglalkozáshoz tartozó tbc.-s halott esett, addig 1930-ban a napszámosság megfelelő országos arányszáma csak 5·76‰. Budapesten a férfi napszámosság ezer élőjére tíz évvel ezelőtt 28, sőt 30‰-es arány is volt számítható, ám 1930-ban a férfi napszámosság budapesti tbc.-mortalitása már szintén lényegesen csökkent, már csak 8·47‰ volt, ami a Budapesten tíz évvel ezelőtt mutatkozott napszámos tbc.-mortalitásnak már nem is egyharmada.

Szél Tivadar dr.

¹⁾ L. Laky D.: „Csonkamagyarország tuberkulózishalandósága.“ (Budapest, 1927.) Az egészségügyi reformiroda kiadása. 78. és 80. lapon.

SZOCIÁLIS STATISZTIKA

Munkaviszályok 1930-ban.

Les conflits de travail en 1930.

Résumé. Par rapport à 1929, le nombre des conflits de travail a fort diminué en 1930. Cette année-là, il y a eu 34 grèves, dont 24 ont eu pour but l'augmentation des salaires. De ces dernières, un tiers a eu un résultat complet, et un tiers un résultat par-

Munkaviszályok 1930-ban.

Foglalkozási csoport, terület	A sztrájkok — Grèves			A sztrájk tartama alatt Pendant les grèves, combien			Az összes szünetelő az alkalmazott munkások 90-ában — Ouvriers n'ayant pas travaillé pendant les conflits de travail, en % des ouvriers employés	által elvesztett munkanapok száma — nombre des journées de travail perdues par eux		
	A sztrájkok által érintett telepek — Etablissements atteints par elles	Az érintett telepeken a sztrájk kitörése napján alkalmazott munkások — Ouvriers employés le jour du commencement de la grève	A sztrájk tartama alatt — de grévistes	a kénytelenségből nem dolgozók — de non grévistes obligés de cesser le travail	az összes szünetelő — de grévistes et de non grévistes obligés de cesser le travail	A sztrájkoló — Grévistes		A kénytelenségből nem dolgozók — Non grévistes obligés de cesser le travail	Az összes szünetelő — Grévistes et non grévistes obligés de cesser le travail	
	s z á m a — n o m b e r e s									
Sztrájkok										
Barna- és kőszénbányászat	1	1	372	183	—	183	49·2	1.049	—	1.049
Ipar										
II. Gép- és villamossági ipar...	2	2	1.670	765	—	765	45·8	32.084	—	32.084
III. Kőipar...	4	4	1.854	696	443	1.139	61·4	9.552	8.735	18.287
IV. Faipar...	1	1	91	91	—	91	100·0	364	—	364
VI. Fonóipar...	9	9	8.371	2.187	725	2.912	34·8	18.701	3.573	22.274
VII. Ruházati ipar...	6	9	309	217	7	224	72·5	1.170	100	1.270
VIII. Papirosipar...	2	3	58	35	—	35	60·3	2.270	—	2.270
IX. Élelmezési ipar...	2	2	27	19	8	27	100·0	19	8	27
XI. Építőipar...	6	6	775	235	67	302	39·0	662	211	873
Együtt	32	36	13.155	4.245	1.250	5.495	41·8	64.822	12.627	77.449
Közlekedés...	1	1	30	30	—	30	100·0	540	—	540
Összesen	34	38	13.557	4.458	1.250	5.708	42·1	66.411	12.627	79.038
Kizárás										
II. Gép- és villamossági ipar...	1	1	68	62	—	62	91·2	558	—	558
Mindössze	35	39	13.625	4.520	1.250	5.770	42·3	66.969	12.627	79.596
1929	63	164	25.389	12.252	2.813	15.065	59·4	127.424	21.780	149.204
1928	31	77	18.042	9.697	592	10.289	57·0	125.498	5.676	131.174
Ipar terület szerint										
Budapest...	18	18	7.496	2.781	685	3.466	46·2	39.641	2.921	42.562
Budapestet környező községek...	4	4	3.869	811	91	902	23·3	15.242	849	16.091
Egyéb vidék...	11	15	1.858	715	474	1.189	64·0	10.497	8.857	19.354

tiel. Les grèves furent les plus considérables dans l'industrie mécanique et électrique, dans la céramique et dans les filatures.

★

A háború utáni időszakban a munkaviszályok fejlődési irányzatának fordulópontja az 1927—1928 közötti időre esik. 1927-ig ugyanis a munkaviszályok állan-

dóan emelkedő irányzatot mutattak, 1928-ban pedig megkezdődött a lanyhulás. A lanyhulás irányzata azonban már nem fokozatos, mert 1929-ben az előző évi helyzettel szemben a munkaviszályok némi erősbödése volt tapasztalható, de 1930-ban a munkaviszályok intenzitása mélyen alászállott. A lanyhulási időszak munkaviszályaira legjellemzőbb végadatokat ezúttal az egybevetethetőség végett az 1929. és

Conflits de travail en 1930.

A sztrájkolók — Grévistes	A kénytelenségből nem dolgozók — Non grévistes oblig. de cesser le travail	Az összes szünetelők — Grévistes et non grévistes obligés de cesser le travail	Átlag esett — Proportion moyenne					A munkaviszály folytán elmaradt termelés értéke pengőben — Valeur, en pengős, de ce qui aurait pu être produit pendant les conflits de travail	Catégories de professions, et régions
			egy sztrájkra pour 1 grève			egy szünetelőre — pour 1 ouvrier ayant cessé le travail			
			szünetelő — des ouvriers n'ayant pas travaillé	elvesztett munkanap — des journées de travail perdues	bérveszteség pengőben — des pertes de salaires en pengős	elvesztett munkanap — des journées de travail perdues	bérveszteség pengőben — des pertes de salaires en pengős		
által elvesztett munkabér összege P-ben - salaires perdus par eux du fait des conflits de travail, en pengős									
4.863	—	4.863	183	1.049	4.863	5·7	27	45.000	Grèves Extraction de lignite et de houille
234.532	—	234.532	383	16.042	117.266	41·9	306	1,226.137	Industrie II. Industries mécanique et électrique
48.151	17.532	65.683	285	4.572	16.421	16·1	58	327.256	III. Céramique
1.001	—	1.001	91	364	1.001	4·0	11	12.000	IV. Industrie du bois
99.277	12.657	111.934	324	2.475	12.437	7·6	38	1,017.420	VI. „ textile
7.474	524	7.998	37	212	1.333	5·7	36	27.310	VII. „ du vêtement
13.061	—	13.061	17	1.135	6.531	64·8	373	54.099	VIII. „ „ papier
128	16	144	14	14	72	1·0	5	—	IX. Alimentation
3.726	793	4.519	50	146	753	2·9	15	18.000	XI. Industrie du bâtiment
407.350	31.522	438.872	172	2.420	13.715	14·1	80	2,682.222	Ensemble
4.320	—	4.320	30	540	4.320	18·0	144	—	Communications
416.533	31.522	448.055	168	2.325	13.180	13·7	78	2,727.222	Total
3.420	—	3.420	62	558	3.420	9·0	55	14.000	Lock-outs II. Industries mécanique et électrique
419.953	31.522	451.475	165	2.274	12.900	13·8	78	2,741.222	Total général
776.372	85.227	861.599	239	2.368	13.676	9·9	57	3,839.643	1929
634.727	60.894	695.621	332	4.231	22.439	12·8	68	3,062.014	1928
264.603	11.154	275.757	193	2.364	15.320	12·3	80	1,528.636	Industries par régions Budapest
89.457	2.446	91.903	225	4.023	22.976	17·8	102	801.137	Communes environnant Budapest
56.710	17.922	74.632	108	1.759	6.785	16·3	63	366.449	Autre province

1928-as esztendőkről is a táblázatunkba iktattuk.

Az 1930-ban lezajlott 34 sztrájk túlnyomó többsége (24) bérsztrájk volt, még pedig többnyire bérleszállítás miatt kellett a munkásoknak harcba szállaniok. Ide soroltuk a Bedeaux-rendszer bevezetése miatt kitört két sztrájkot is, mert hiszen ez tulajdonképpen szintén bérkérdés. A bérsztrájkok egyharmada teljes, egyharmada részleges sikerrel járt, egyharmada pedig sikertelen maradt. Az építőipari bérsztrájkok valamennyien sikerrel zárultak.

Az 1930-ban előfordult egyetlen bányászati sztrájk hatalmi kérdés következtében tört ki, egy munkás visszavételére irányult, de ezzel kapcsolatban kisebb jelentőségű bérkérdés is keveredett a vitába. A sztrájk teljes sikerrel járt.

Az 1930. évi ipari sztrájkok közül jelentőségében a 9 fonóipari sztrájk emelkedik ki, továbbá a 2 gép- és villamosági ipari és a 4 kőipari munkaviszály. A fonóipari sztrájkok csak rövid tartamúak voltak, de a gép- és villamosági iparban lezajlott mindkét sztrájk 45 napig elhúzódott. Az egyetlen kizárás esete is az egyik gépipari sztrájjal állott kapcsolatban.

Az ugyancsak egyedüli közlekedési sztrájk egy szénkereskedő cég szállítómunkásai részéről indult meg és bár 18 napig eltartott, mégis sikertelenül végződött.

Az egy szünetelőre eső munkanap és bérveszteség 1930-ban magasabb, mint az előző két esztendőben, mert jóval kisebb számú szünetelő mellett a sztrájkok időtartama viszonylag hosszabb volt az előző éviéknél.

Lakóházépítkezések 1930-ban.

La construction d'habitations en Hongrie en 1930.

Résumé. La statistique de la construction d'habitations, qui a été, à partir du 1er janvier 1930, étendue sur toutes les communes et villes de Hongrie, présente, pour l'année 1930, l'accroissement net suivant: maisons d'habitation, 19.738; logements, 25.328; chambres, 39.213. Des nouvelles maisons, 98% n'ont pas d'étage et 1.3% sont à un étage. La grande majorité (90.0%) des nouveaux logements sont de 1 ou de 2 chambres.

★

A lakóházépítkezési statisztikai adatgyűjtést 1927 január 1-ével indította meg a magyar kir. Központi Statisztikai Hivatal, de 1929 végéig ez az adatgyűjtés csupán a városokra, a 10.000 léleknél népesebb községekre és a fővároskörnyéki községekre, mindössze 111 helysége szorítkozott. Az adatgyűjtést a Hivatal 1930 január elsejével az ország összes városaira és községeire kiterjesztette azzal a változtatással azonban, hogy a legújabb adatszolgáltatásra kötelezett községek csak félévenként szolgáltatnak lakóházépítkezési adatokat.

A cél, melyet a hivatal az adatgyűjtés országossá tételével elérni óhajtott, legfőképpen az volt, hogy a népszámlálás időpontjától, 1931 január elsejétől kezdve, — amikor ugyanis az összes lakóházak is összeirattak — évről évre a népmozgalmi adatköz-

léshez hasonlóan kimutatható legyen a lakóházak és lakások száma, valamint a számukban az év folyamán beállott változás. Az adatszolgáltatás zavartalan, pontos és egyöntetű végrehajtásához a községeknek egyöntetű nyilvántartásokat kellett készíteniök, továbbá az eléggé bonyolult adatszolgáltatáshoz némi gyakorlatra is szert kellett tenniök, ezért történt, hogy az adatszolgáltatás kiterjesztése nem 1931 január elsejétől, hanem már egy évvel előbb, 1930 január elsejétől kezdődő hatállyal rendelkezett el.

Az országos adatgyűjtés első esztendejében szerzett tapasztalatok valóban igazolták is ennek az óvatosságnak a szükséges voltát. Különösen az első félesztendőben az adatgyűjtés meglehetősen nehézkesen indult meg, az utasítások nem eléggé gondos áttanulmányozása igen sok félreértésre szolgáltatott okot, ami viszont igen sok levelezést, a beszolgáltató kimutatások több ízben való ide-oda küldözgetését tette szükségessé, míg végül az egyöntetű fel fogás általánosan utat törhetett magának.

A kezdet nehézségeit azonban úgylátszik már sikerült az első esztendőben leküzdeni és 1931 január elsejétől kezdve nem lesz talán akadálya annak, hogy legalább is a fontosabb adatokat már félévenként is közölhessük.

Most — az első félévi adatoknak előbb megindokolt késedelmes beérkezése következtében — célszerűnek látszik az 1930. évről a főbb lakóháztermelési adatokat évi összefoglalásban közreadni.

Magyarországon az 1930. év folyamán a tiszta szaporulat a lakóházak számában 19.738, a lakások számában 25.328, és a szobák számában 39.213 (Tiszta szaporulat alatt értjük azon lakóháztermelési adatot, mely az új építkezések és átalakítások folytán keletkezett lakóházépítkezési adatokból az átalakítások, valamint a lebontások adatainak levonása után jelentkezik.)

A lakóháztermelés 98·0%-a földszintes építkezés és 1·3%-a egyemeletes, csupán 0·7% az egyemeletesnél magasabb építkezés, ha azonban Budapestet figyelmen kívül hagyjuk a számításnál — mert hiszen az összes emeletes építkezési szaporulatnak 56·9%-a a fővárosra esik — a fővároson kívül eső országterületen egy százalék alá süllyed az emeletes lakóháztermelés 1930. évi adata.

Az évi lakóházszaporulatnak közel kétharmada a 10.000 lelken aluli helységkategóriára esik, vagyis éppen arra, melyet csak 1930-tól helyeztünk ebből a szempontból statisztikai megfigyelés alá. A vármegyék közül Pest megyében látunk aránylag igen erős lakóházszaporulatot, majdnem annyit, mint az egész Dunántúlon. Somogyban és Hevesben is több mint ezerrel szaporodott meg a lakóházak száma 1930-ban.

A lakóháztermelési adatok között mind szociális, mind gazdasági és közegészségügyi vonatkozásban eminens jelentőségű a lakásszaporulatot jelző adathalmaz. Itt már nincs akkora különbség a kis községek és a nagyobb tömörülések adatai között, mert a városokban, habár kevesebb ház is épül, de a városi házak nagyok, soklakásosak. Az 1930. évi lakástermelésnek már közel a fele (48·3%-a) a városokra és a 10.000-nél népesebb községekre esik. Az ország évi lakásszaporulatának közel egy harmada (30%-a) egy aránylag kis területre, a Nagy-Budapestnek nevezhető területre jut.

A lakószobák évi szaporulata kivált közegészségügyi megítélés szerint bír fontossággal, mert a lakószobák számában mutatkozó kedvező szaporodási adat a népességből egy-egy lakószobára eső lélekszámadat kedvezőbb alakulásával, azaz a lakás-

zsúfoltság enyhülésével áll szoros összefüggésben. A lakószobák száma közel negyvenezerral növekedett meg egy esztendő leforgása alatt, de e mellett ugyancsak közegészségügyi szempontból nézve lehangoló az a jelenség, hogy az újonnan keletkezett lakószobáknak még mindig jelentékeny hányada, 17·75%-a, földes padlójú. Igaz, hogy a törvényhatósági jogú városokban egyetlen egy ilyen egészségre ártalmas építkezés nem fordult elő, sőt — kivált Baján — még meg is fogyott az 1930-as esztendő alatt a földes padlójú szobák száma, de a megyei városokban és a 10.000-nél népesebb helységeken is előfordul még az ilyen építkezés, a 10.000-nél kisebb lélekszámú községekben keletkezett lakószobaszaporulatnak meg éppenséggel közel egy harmada (30·2%) az ilyen egészségre rendkívül ártalmas földeteles padlójú lakószoba.

A lakásszaporulatnak a lakásnagyságot feltüntető adatait vizsgálgatva szembevetjük, hogy az új lakások 90·0%-a egy- és kétszobás kislakás s további 7%-a a háromszobás lakás, csupán 3% tehát a 4 és többszobás új lakás. Az 5 és többszobás lakásoknak helyenkint még a megfogalmazásáról, illetőleg az ilyen nagylakásoknak az 1930. év folyamán kislakásokká történt széttagolásáról is számot adnak a lakásszaporulatra vonatkozó (a táblában minusz jellel ellátott) bejegyzések.

A táblázat adatai általában csak a tiszta szaporulat adatait foglalják magukban, de tájékoztatásul a 8. rovatban az 1930-ban lebontás stb. folytán végleg megszűnt lakóházak számát, továbbá a 9. rovatban az átalakításon keresztülesett lakóházak számát is közöljük azzal a megjegyzéssel azonban, hogy ezek az adatok a lakóházszaporulat adatának alakulásánál már számba vétettek. Az utolsó három rovatban csupán az újonnan keletkezett lakások száma és közegészségügyi szempontból (fürdőszoba), valamint szociális szempontból (cselédszoba) figyelemreméltó berendezéseik vannak feltüntetve.

Általában az újonnan keletkezett lakásoknak csak egyhatedéhez épült fürdőszoba és csak minden 17. új lakásnál történt cselédszobáról is gondoskodás. A t.j. városokban azonban egészen más a helyzet, ott ugyanis az újonnan keletkezett lakásoknak majdnem a fele (42%-a) fürdőszobával épült és 18%-uk cselédszobával is fel van szerelve.

A lakóházépítkezés főbb
Principaux résultats de la construction

Országrészt, törvényhatóság Régions, comitats, villes autonomes	Accroissement net des maisons d'hab.						A végleg megszünt — Mai- sons d'hab. démolies ou affectées à d'autres usages	Átalakítás alá esett — Mai- sons d'hab. transformées	Accroissement net des logements								
	Földszintes sans étage	à I emeletes - étages	à II	à III	IV és több - à 4 et à plus de 4	Összes total			Pince — situés en des caves	Földszinti — de rez-de-chaussée	emeleti — étage					Padlás (manzard) en des greniers (mansardés)	Összes total
											de I	de II	de III	IV és több - de IVe étage et au-dessus	Összes total		
											l a k á s o k						
l a k ó h á z a k							lakóházak száma nombre		l a k á s o k								
tiszta szaporulata									tiszta szaporulata								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
I. Dunántúli dombosvidék																	
<i>Transdanubie</i>																	
Baranya vm. **)	344	3	—	—	—	347	55	42	—	358	4	—	—	—	—	362	
Pécs tv. (***)	116	2	3	—	—	121	—	15	—	172	12	9	—	—	—	194	
Fejér vm.	340	3	—	—	—	343	44	25	—	365	3	—	—	—	—	368	
Székesfehérvár tvj.	97	3	—	—	—	100	—	—	—	107	3	—	—	—	—	110	
Győr, Mos. és Pozsony vm. Győr tvj.	307	4	—	—	—	311	53	21	—	313	5	—	—	—	2	320	
Győr tvj.	96	9	1	3	—	109	2	63	12	166	43	33	30	—	—	284	
Komárom és Eszterg. vm. Somogy vm.	417	3	—	—	—	420	42	41	—	422	3	—	—	—	1	427	
Sopron vm.	1.081	11	—	—	—	1.092	132	59	—	1.149	12	—	—	—	1	1.162	
Sopron tvj.	284	1	—	—	—	285	67	13	—	295	1	—	—	—	—	296	
Sopron tvj.	44	6	2	—	—	52	—	24	14	79	16	2	—	—	—	111	
Tolna vm.	314	1	—	—	—	315	54	57	—	313	1	—	—	—	—	314	
Vas vm.	637	3	1	—	—	641	87	69	6	675	7	2	—	—	—	690	
Veszprém vm.	567	7	—	—	—	574	55	62	—	602	7	—	—	—	1	610	
Zala vm.	757	9	—	—	—	766	143	32	1	771	12	—	—	—	—	784	
Összesen: — Total:	5.401	65	7	3	—	5.476	734	523	35	5.787	129	46	30	—	5	6.032	
II. Alföld — Grande Plaine																	
Bács-Bodrog vm.	149	1	—	—	—	150	13	3	—	156	2	—	—	—	—	158	
Baja tvj.	31	1	2	—	—	34	1	13	1	42	4	5	—	—	—	52	
Békés vm.	825	—	—	—	—	825	53	33	—	828	—	—	—	—	—	828	
Bihar vm.	335	—	—	—	—	335	45	17	1	343	—	—	—	—	—	344	
Csanád Arad és Toront. vm. Csongrád vm.	218	—1	—	—	—	217	25	19	—	220	1	—	—	—	—	221	
Hmvásárhely tvj.	364	2	—	—	—	366	36	18	—	377	2	—	—	—	1	380	
Hmvásárhely tvj.	63	1	—	—	—	64	—	7	—	68	1	—	—	—	—	69	
Szeged tvj.	107	9	2	1	—	119	1	7	11	170	31	7	3	—	—	222	
Hajdu vm.	234	1	—	—	—	235	41	19	—	234	1	—	—	—	—	235	
Debrecen tvj.	514	11	—	—	—	525	2	17	—1	651	14	—	—	—	—	664	
Jász N.-K. Szolnok vm.	801	3	—	1	—	805	70	51	—	822	8	4	5	—	—	839	
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. Budapest szföv. - capitale	4.985	28	1	—	—	5.014	167	565	9	5.736	43	2	—	—	6	5.796	
Budapest szföv. - capitale	531	107	42	20	46	746	71	2) 62	140	1.787	853	644	390	3) 494	20	4.328	
Kecskemét tvj.	69	—	—	—	—	69	—	12	—	85	—	—	—	—	—	85	
Szabolcs és Ung vm.	912	1	—	—	—	913	100	35	—	937	2	—	—	—	—	939	
Szatmár, Ungvár Bereg vm. Szatmár, Ungvár vm.	359	—	—	—	—	359	78	15	—	361	—	—	—	—	—	361	
Összesen: — Total:	10.497	164	47	22	46	10.776	703	893	161	12.817	962	662	398	494	27	15.521	
III. Északi dombosvidék																	
<i>Nord</i>																	
Abaúj-Torna vm.	202	—	—	—	—	202	30	12	—	205	—	—	—	—	—	205	
Borsod, Gömör és Kishont vm. Miskolc tvj.	808	5	—	1	—	814	87	45	—	848	48	48	38	—	—	982	
Miskolc tvj.	107	7	—	—	1	115	5	29	12	140	13	*) 3	3	3	—	174	
Heves vm.	1.196	2	—	—	—	1.198	87	40	—	1.216	3	—	—	—	—	1.219	
Nógrád és Hont vm.	831	8	—	—	—	839	101	51	—	856	18	—	—	—	—	874	
Zemplén vm.	318	—	—	—	—	318	11	8	2	319	—	—	—	—	—	321	
Összesen: — Total:	3.462	22	—	1	1	3.486	321	185	14	3.584	82	51	41	3	—	3.775	
Magyarország összesen:																	
<i>Hongrie entière:</i>																	
Összesen: — Total:	19.360	251	54	26	1) 47	19.738	1.758	1.601	210	22.188	1.173	759	469	497	32	25.328	
Ebből: — Dont:																	
Törvényhatósági jogú v. — Villes autonomes	1.775	156	52	24	47	2.054	82	249	190	3.467	990	703	426	497	20	6.293	
Megyei városok — Villes de comitat	3.110	36	2	1	—	3.149	166	364	9	3.760	61	8	5	—	5	3.848	
10.000 l. nép. községek — Communes de plus de 10.000 habitants	1.986	1	—	—	—	1.987	95	122	—	2.068	4	—	—	—	—	2.072	
10.000 l. aluli községek — Communes de moins de 10.000 habitants	12.489	58	—	1	—	12.548	1.415	866	11	12.893	118	48	38	—	7	13.115	
Nagy-Budapest — Grand- Budapest	3.122	126	43	20	46	3.357	149	399	148	5.031	886	646	390	494	24	7.619	

1) Ebből — Dont à 4. em. — étages, 21, à 5. em. — étages, 15, à 6. em. — étages, 11. — 2) Csak az emeletraépítések. — Seulement de nouveaux étages. — 3) Ebből — Dont au 4. em. — étage, 274, 5. em. — étage, 56. — *) 1 lakás nem lakóházban. — Dont 1 dans un bâtiment n'appartenant pas à la catégorie „logements“. — **) Vm. = comitat. — ***) Tjv. = ville autonome.

eredményei 1930-ban.
de maisons d'habitation en 1930.

Ebből a több szinten fekvők — Dont logements occupant plusieurs étages	Accroissement net des pièces									Földes padlójú Pièces sans plancher	Accroissement net des logements de						Az újonnan keletkezett — Nombre		
	Pince — situées en des caves	Földszinti — de rez-de-chaussée	emeleti — étage				Padlás — de grenier	Összes total	1		2	3	4	5	6 vagy több — 6 et de plus de 6	lakások összes — total des logements	fürdőszobák — des salles de bains	cseléd-szobák — des chambres de domestique	
			de I	de II	de III	IV és több — de IVe étage et au-dessus													
			lakások																szobás — pièces
tisztaszaporulata									lakások tiszta szaporulata						száma — faits en 1930				
száma nombre	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
—	—	—	662	14	—	—	—	—	676	237	142	159	44	9	5	3	451	17	12
—	—	1	264	30	24	—	—	2	321	—	100	65	25	6	—	—	207	46	17
2	—	—	552	18	—	—	—	1	571	148	216	125	19	5	1	2	436	8	8
—	—	—	166	12	—	—	—	—	178	—	65	30	9	5	—	1	110	16	9
1	—	—	456	21	—	—	—	3	480	64	199	91	25	3	1	1	391	15	4
—	17	—	263	68	43	35	—	—	426	—	186	64	23	12	—	—	369	48	16
—	1	—	684	12	—	—	—	2	699	73	207	182	29	6	2	1	516	31	9
4	—	—	1.770	44	—	—	—	4	1.818	691	676	386	64	21	4	11	1.337	58	25
—	—	—	436	4	—	—	—	—	440	53	191	83	14	7	—	1	376	7	5
—	16	—	175	43	11	—	—	—	245	—	37	27	34	13	—	—	164	45	28
—	—	—	553	5	—	—	—	—	558	160	150	108	43	6	5	2	432	25	12
—	9	—	960	22	7	—	—	—	998	189	453	183	41	9	4	—	838	55	22
5	—	—	958	19	—	—	—	2	979	182	341	208	39	15	2	5	719	41	17
—	1	—	1.159	49	—	—	—	—	1.209	381	479	241	42	14	6	2	968	39	11
12	45	9.058	361	85	35	—	—	14	9.598	2.178	3.442	1.952	451	131	27	29	7.314	451	195
—	—	250	6	—	—	—	—	—	256	93	88	52	9	8	1	—	174	3	2
1	1	81	10	17	—	—	—	—	109	—	22	13	10	5	1	1	71	16	13
—	—	1.299	—	—	—	—	—	—	1.299	353	463	288	55	18	1	3	913	29	10
—	1	524	—	—	—	—	—	—	525	297	202	117	17	4	3	1	402	15	4
—	—	312	3	—	—	—	—	—	315	160	150	53	14	3	1	—	263	9	4
—	—	527	10	—	—	—	—	8	545	219	280	66	19	8	1	6	430	26	6
1	—	108	1	—	—	—	—	—	109	—	40	23	3	1	2	—	78	13	1
—	14	278	72	22	10	—	—	—	396	—	104	75	32	10	—	1	239	83	49
—	—	351	4	—	—	—	—	—	355	164	131	87	12	4	3	—	295	11	3
—	—	894	51	—	—	—	—	—	944	—	479	135	23	9	18	—	687	113	24
1	—	1.211	24	11	9	—	—	—	1.255	233	537	227	53	9	10	3	945	50	16
4	12	8.462	161	6	—	—	—	18	8.659	516	3.749	1.496	401	95	32	23	6.437	688	219
4	178	2.692	1.540	1.092	686	2) 957	—	53	7.198	—	2.426	1.254	436	142	46	24	4.531	2.400	1.044
—	—	137	—	—	—	—	—	—	137	—	44	30	11	—	—	—	96	16	4
—	—	1.347	4	—	—	—	—	—	1.351	565	607	278	37	10	5	2	1.071	25	13
—	—	516	—	—	—	—	—	—	516	302	246	87	21	5	—	2	453	12	5
11	205	18.989	1.886	1.148	705	957	—	79	23.969	2.896	9.568	4.281	1.153	331	124	64	17.085	3.509	1.417
—	—	287	—	—	—	—	—	—	287	112	132	69	2	1	1	—	244	4	7
—	—	1.328	56	48	38	—	—	—	1.470	408	595	317	48	16	4	2	1.098	57	28
—	14	255	40	12	6	6	—	—	333	—	77	56	28	7	4	2	219	56	21
—	—	1.736	13	—	—	—	—	—	1.749	868	786	371	43	10	6	3	1.339	26	3
6	5	1.330	41	—	—	—	—	—	1.376	300	461	359	41	6	5	2	1.030	31	19
—	2	429	—	—	—	—	—	—	431	197	223	90	6	—	2	—	339	2	1
6	21	5.365	150	60	44	6	—	—	5.646	1.885	2.274	1.262	168	40	22	9	4.269	176	79
29	271	33.412	2.397	1.293	784	963	—	93	39.213	6.959	15.284	7.495	1.772	502	173	1) 102	28.668	4.136	1.691
16	240	5.313	1.867	1.221	737	963	—	55	10.396	—	3.580	1.772	634	210	68	29	6.771	2.852	1.226
11	13	5.957	191	24	9	—	—	10	6.204	182	2.220	1.117	374	79	44	14	4.335	563	205
—	—	2.923	16	—	—	—	—	—	2.939	549	1.396	541	97	23	9	6	2.278	130	31
2	18	19.219	323	48	38	—	—	28	19.674	6.236	8.088	4.065	667	190	52	53	15.284	591	229
21	186	7.425	1.636	1.098	686	957	—	60	12.048	12	4.605	2.047	675	195	63	34	8.194	2.909	1.212

1) Ebből — Dont 17×7, 9×8, 2×9, 2×10, 3×11, 2×12, 1×15, 1×16, 1×19, 2×21 szobás — pièces. — 2) Ebből — Dont au 4. em. — étage, 557, 5. em. — étage, 304, 6. em. — étage, 96.

A bányászat és ipar világtermelésének visszaesése.

La régression de la production minière et industrielle mondiale.

Az itt következő adatokkal a világgazdasági válságnak a bányászati és ipari termelésre gyakorolt hatását kívánjuk megvilágítani. Bemutatjuk több fontos bányászati és ipari cikk — elsősorban nyersanyag — világtermelésének alakulását az utolsó öt év alatt; ahol pedig az összesítő végeredmények újabb adatai nem ismeretesek, a termelésben vezető államok adataiból próbálunk következtetést vonni a világtendenciákra.

Általános megfigyelés, hogy a legtöbb nyersanyag termelése a háború után fokozatosan növekedett, 1929-ben azonban elérte magaslati pontját. Ekkor kulminált a túltermelés, a gazdasági válság egyik főoka. Az 1930. évi adatban jóformán mind egyik cikknél megfigyelhető a depresszió. Ez egyik másiknál igen jelentős, de leginkább csak az előző évi adattal szemben. Az 1926—27. évi és korábbi adatok színvonalára az 1930. évek rendszerint még nem sülyedtek vissza, az 1931. év rendelkezésre álló havi adatai azonban többhelyütt már igen. Az 1930. évet kifejezetten válságévnak kell tekintenünk, az 1931. év eddig elmúlt hónapjaiban a válság a legtöbb vonatkozásban még jobban kiéleződött. Feltűnő, hogy Oroszországban az 1930. évi adatok is általában emelkedő tendenciájúak. Az adatokat — melyek közül, főleg 1930-ra vonatkozóan, több adat becslés — a Népszövetség és a Nemzetközi Statisztikai Intézet kiadványaiból vettük.

Szén.

Lássuk először az energiaforrásokat.

A széntermelés utolsó öt évi adatai millió tonnában a következők:

	Kőszén	Barnaszén	Kő- és barnaszén kőszénre átszámítva
1926	1.187	183	1.238
1927	1.287	197	1.341
1928	1.252	214	1.311
1929	1.327	227	1.390
1930	1.209	192	1.263

Az esés már 1930-ban is elég jelentős. Az 1931. évi még súlyosabb világhelyzetre jellemző, hogy a kőszéntermelés az Egyesült Államokban a tavaszi és nyári hónapokban már csak 30 millió tonna körül mozgott, holott az 1930. év gyenge havi átlaga is 40 millió tonna volt. Kivételes a helyzet a Szovjet-Únióban, ahol az 1922-ben még 10 millió tonnát sem tevő kőszéntermelés 1930-ban is számottevően növekedve, 1930-ban 46 millió tonnát tett. A barnaszéntermelés a főtermelő Németországban 1931 első felében is tovább csökkent ugyanaz a helyzet a többi államokban is. Magyar-

ország kő- és barnaszéntermelése az 1931. év eddig eltelt hónapjaiban a múlt év hasonló időszakával szemben 7—8%-os esést mutat.

A szénfogyasztás hasonló vonalú mozgást mutat. A világszerte pontosan nem ismerjük, de eléggé jellemzőek a legnagyobb fogyasztóállamok adatai (kőszén, koksz, brikett és barnaszén kőszénegyenértékben, millió tonnában):

	Egyesült Államok	Németország	Nagy-Britannia
1926	555	126	120
1927	519	154	185
1928	501	160	169
1929	529	170	179
1930	462	148	142

Az orosz fogyasztás természetesen mindvégig emelkedő.

Elektromos áram.

Az elektromos áramtermelés 1930. évi világeredményei nem állnak rendelkezésre. A termelés az országok jóformán mindegyikében erős emelkedést vett a háború utáni években. Mégis megállapítható, hogy e fejlődés 1930-ban kezdett megtorpanni, amire példa a termelésben vezetőhelyen álló Egyesült Államok következő adatsora (millió kilowattórában):

1926	73.791
1927	80.205
1928	87.850
1929	97.352
1930	95.638

Egyes országokban azonban még 1930-ban is tovább halad felfelé a görbe, így elsősorban a Szovjet-Únióban (1929 : 6.465, 1930 : 8.700 millió kwó).

Petróleum.

A petróleumtermelés adatsora szintén erős ütemű fejlődést mutat 1929-ig, 1930-ban a termelés hirtelen aláesik. Az adatok millió tonnában a következők:

1926	152
1927	175
1928	184
1929	206
1930	195

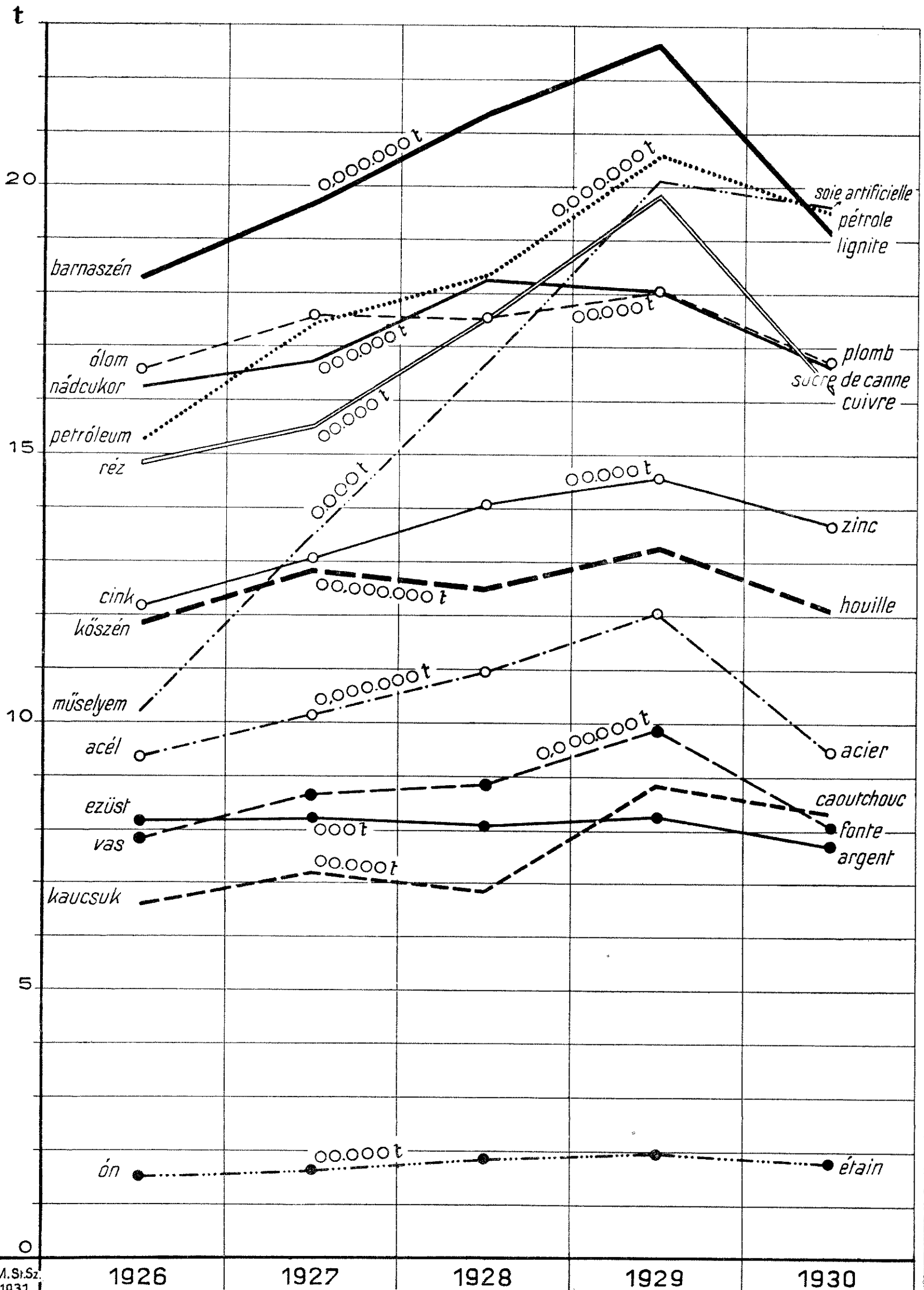
Szovjet-Oroszország: 1929 : 13·6, 1930 : 17·2 (1924-ben még csak 6·0) millió tonna.

Vas.

A főbb fémekre térve, a vasérctermelésről, világszerte hiányában, a világszerte túlnyomó részét képviselő két állam adatait közöljük (millió tonnában):

A TERMELÉS VISSZAESÉSE 1930-BAN.

La régression de la production en 1930.

	Egyesült Államok	Franciaország
1926	69	39
1927	63	45
1928	63	49
1929	74	51
1930	56	48

Az orosz termelés, mely ugyanezen öt év alatt 3·3 millió tonnáról 10·2 millió tonnára emelkedett, az utolsó évben is 3 millió tonnával gyarapodott.

A hazai termelés a f. év első hét hónapjában csak fele volt a tavalyinak, újabban a havi termelés alig egyharmada az 1929-es havi átlagnak.

A nyersvas (ötvözetekkel) világadatai ezek (millió tonnában):

1926	79
1927	87
1928	89
1929	99
1930	80

Az utolsó évben tehát az 1929. évi termelésnek közel egyötöd része maradt ki.

Az 1931. év első felében az acél-érdekközösséghez tartozó államokban a nyersvastermelés 11·2 millió tonna volt, ami 25·1%-os visszaesést jelent az 1930. első félévi adattal szemben. Az Egyesült Államokban 1931 júniusban 3·0 millió tonna nyersvasat termeltek az 1930 júniusi 1·7 millió tonnával szemben. Körülbelül ugyanilyen mérvű a visszaesés Nagy-Britanniában is. A vaskohók jelentős része áll mindenütt üzemben kívül. Így 1931 június végén az Egyesült Államok 310 kohója közül csak 91, Nagy-Britanniában 361 közül csak 76 volt üzemben.

Acél.

Az acéltermelés világadatai a vas adatainál is erősebb depressziót mutatnak az utolsó évben. Az adatok millió tonnában:

1926	93
1927	102
1928	110
1929	121
1930	95

A vezető Egyesült Államok és Németország termelése egy év alatt csaknem egyharmadával esett vissza. Hatalmas emelkedés van ellenben az utolsó évben Szovjet-Oroszország termelésében, mely 1924 előtt még egymillió tonnát sem ért el s 1930-ig öt és félmillió tonnára javult fel. Az 1931. év első felében az előző év hasonló időszakához képest az acél-érdekközösséghez tartozó államok acéltermelése 21·6%-kal esett vissza. Az Egyesült Államok júniusi termelése 1930-ban 3·5, 1931-ban 2·1 millió tonna volt.

Réz.

A réz egyike azoknak a fémeknek, amelyeknek termelése már 1930-ban leginkább hanyatlott. 1931 első felében a termelés még jobban visszaszorult.

A rézércék réztartalmát tekintve, a világtermelés mintegy felét szolgáltató Egyesült Államok adatai a következően alakultak (ezer tonnában):

1926	783
1927	748
1928	821
1929	913
1930	626

Magának a réznek a háború után 1929-ig rohamosan fokozódó világtermelése 1930-ban a következően esett vissza (ezer tonnában):

1926	1.485
1927	1.551
1928	1.756
1929	1.985
1930	1.624

Az Egyesült Államokban a folyó évi április, május és július hónapok havi adata 47 ezer tonna körül mozgott, holott 1930-ban a havi átlag 65, 1929-ben pedig 89 ezer tonna volt. A német adat néhány európai adattal együtt itt javult, a jelentős spanyolországi termelés azonban esett.

Ólom.

Ennek a fémnek emelkedő görbéje 1930-ban az öt év előtti színvonalra hajlott vissza, 1931 első felében a depresszió folytatódott. A termelés adatai (ezer tonnában):

1926	1.654
1927	1.760
1928	1.756
1929	1.803
1930	1.670

A nagy zuhanás elsősorban az Egyesült Államokban bekövetkezett termeléskorlátozásnak tulajdonítható, ahol az 1929-ben 1.070 ezer tonnás termelés 1930-ban 778 ezer tonnára süllyedt. Csilében az 1929. évi 303 ezer tonnás termelés 208 ezer tonnára esett. Németországban a termelés némileg emelkedett. (54 ezer tonnáról 59 ezer tonnára.)

Horgany.

A horganytermelés hasonló folyamatot mutat, de az 1930. évi visszaesés már nem olyan jelentős. Az évi világtermelés ezer tonnában:

1926	1.219
1927	1.307
1928	1.406
1929	1.458
1930	1.370

Erősen esett 1929-ről 1930-ra az Egyesült Államok termelése (567 ezer tonnáról 458 ezer tonnára). Kanadában s az európai nagyobb termelők közül Lengyelországban kivételesen némi emelkedés észlelhető. Az 1931. év adatai, Kanada kivételével, ijesztően rosszak. Az Egyesült Államokban a

legutolsó hónapok termelése alig haladja meg a 20 ezer tonnát, míg az 1930. évi havi átlag 38, az 1929. évi pedig 48 ezer tonna volt. Németországban az utóbbi hónapokban a múlt évi gyengült havi-átlag felét sem termelték.

Ón.

Az óntermelés világhadatai ezer tonnában a következők alakultak:

	ónérc óntartalma	ón
1926	146	152
1927	162	163
1928	179	185
1929	192	195
1930	175	177

A három főtermelő — a Szövetséges Maláj Államok, Bolivia és Holland-Keletindia — mindegyikében visszaesett a termelés.

Bauxit.

A háború után szédítő tempóban fellendült bauxittermelés erős lanyhulásáról számolnak be a következő adatok (ezer tonnában):

	Franciaország	Magyarország	Olaszország	Jugoszlávia
1926	409	4	91	132
1927	540	340	95	100
1928	598	396	162	49
1929	643	389	193	103
1930	538	32	143	94

Az aránylagos visszaesés 1930-ban feltűnően nagy Magyarországon, de az értékesítési viszonyok nehézségei a többi országok termelésére is korlátozóan hatottak.

Ezüst.

Az aranytermeléssel szemben, mely az eddigi becslések szerint 1930-ban is emelkedett, az ezüsttermelés jelentősen visszaesett. A világhadatak a következők (tonnában):

1926	8.188
1927	8.210
1928	8.069
1929	8.235
1930	7.700

Mexikó, a legfőbb termelő, 1930-ban aránylag kevésbé szorította vissza a termelést, jelentősebb az esés az Egyesült Államokban és Peruban. Ausztráliában az utolsó évi becslés némi emelkedést jelez.

Gyémánt.

A Délafrikai-Únió termelése eléggé jellemző a világhatermelésre, mert annak oroszlánrészét teszi. Itt a háború után 1925-ig a jobb években is csak 2½ millió karát közt mozgott a termelés. A további évek adatai ezek (karátban):

1926	3,217.967
1927	4,708.038
1928	4,372.857
1929	3,661.212
1930	3,163.591

Műselyem

A műselyem a háború után nagy karriert csinált. 1922-ben a világhatermelés még csak 36 ezer tonna volt, 1929-ben meghaladta a 200 ezer tonnát. 1930-ban a termelést már valamivel kevesebbre becsülik. Az utolsó 5 év adatai ezer tonnákban:

1926	102
1927	135
1928	167
1929	201
1930	196

A visszaesés a vezető Egyesült Államokban s a többi nagytermelőnél (kivéve Németországot és Franciaországot, valamint Japánt) egyaránt észlelhető, de eléggé kismérvű.

Nádcukor.

A gazdasági válság a haszonnövények s a belőlük előállított cikkek termelésében is korlátozásokat idézett elő. Áll ez elsősorban azokra a termékekre, amelyeknél az árszínvonalat tartani igyekvő termelő vagy értékesítő szervek a termelést befolyásolni tudják.

Míg a répacukortermelés 1930/31-ben jelentős emelkedést mutat (maximumot a háború után), a nádcukor termelése 1930/31-ben erősen visszaesett. A világhadatak a következők (ezer tonnában):

1926/27	16.230
1927/28	16.740
1928/29	18.250
1929/30	18.030
1930/31	16.680

A visszaesést Kuba termelésének korlátozása okozza, ahol az utolsó 3 gazdasági év eredményei: 5.239, 4.746, 3.172 ezer tonna.

Kaucsuk.

A nyerskaucsuk világhatermelésének adatai ezer tonnában:

1926	660
1927	720
1928	688
1929	882
1930	830

A világhatermelés több mint felét szolgáltató Brit-Maláj-Államokban az utolsó év alatt az export 458 ezer tonnáról 445 ezer tonnára csökkent, Holland Keletindióban, ahol a termelés az 1923. évi 118 ezer tonnáról, szép fejlődéssel, 1929-ig 263 ezer tonnára emelkedett, 1930-ban csupán 244 ezer tonnát termelték.

A világ sótermelése.

La production mondiale du sel.

Táblázatunk a világ sótermelésének adatait mutatja be a Népszövetség közlése alapján. E fontos cikk világadatai kevésbé ismeretesek, Szemlénk sem közölt még hasonló táblázatot. A táblázat nem öleli fel a világ egész sótermelését, csupán amaz államok adatait tartalmazza, amelyekben a sótermelésről statisztikai adatok vannak s a termelés számottevő. A Szomáli-föld, Csíle, Peru, Bulgária, Ceylon, Angol-Egyiptomi Szudán, Algir és Portugália szintén rendelkezik adatokkal, de ezek az országok jelentőségre a táblázatban felsoroltak után következnek. Kisebb-nagyobb mértékben természetesen az

államok legnagyobb része termel sót. Magyarország sótermő vidékeit a trianoni békekötésben elvesztette, a mai országterületen sótelepeket nem sikerült felfedezni. Egyik-másik állam a só előfordulási helye, vagy nyerésmódja szerint is taglalja a sótermelést. Így pl. az Egyesült Államokban, melynek sótermelése a legnagyobb, az 1929. évi 7·8 millió tonnás termelésből 2·3 millió tonna a párolt só, 1·9 millió tonna a kősó, a többi cseppfolyós anyagokban kerül felhasználásra. A sótermelésben vezetőhelyen álló Egyesült Államok után Németország következik 3 millió tonnát meghaladó termeléssel. Né-

A világ sótermelése.¹⁾

La production mondiale du sel.¹⁾

Ország — Pays	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
	1 000 tonna — tonnes								
Amerika Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	4.519	6.162	6.469	6.172	6.711	6.687	6.866	7.325	7.751
Németország — <i>Allemagne</i>	1.960	3.076	1.876	1.974	2.224	2.445	2.803	2.909	3.043
Oroszország — <i>Russie</i>	983	743	1.173	1.243	1.331	1.537	2.061	2.428	.
Franciaország — <i>France</i>	1.005	1.390	1.526	1.575	1.725	2.037	1.950	2.115	.
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	1.405	1.801	1.917	2.079	1.965	1.755	2.015	1.978	2.006
Brit-India — <i>Empire de l'Inde</i>	1.558	1.680	1.810	1.650	1.316	1.665	1.638	1.540	1.737
Spanyolország — <i>Espagne</i>	513	681	716	968	860	1.097	979	983	.
Olaszország — <i>Italie</i>	513	790	765	807	916	766	1.051	903	910
Japán — <i>Japon</i>	515	665	480	637	669	614	619	638	644
Lengyelország — <i>Pologne</i>	.	.	468	371	430	458	498	548	570
Holland-India — <i>Indes Néerland.</i>	170	200	180	160	484	408	274	280	514
Románia — <i>Roumanie</i>	233	285	308	304	331	344	328	343	322
Kanada — <i>Canada</i>	149	165	184	189	212	238	244	272	300
Indo-Kína — <i>Indo-Chine</i>	130	118	124	160	200	202	196	161	255
Törökország — <i>Turquie</i>	.	.	.	155	94	170	172	242	.
Argentína — <i>Argentine</i>	76	94	111	122	75	97	153	168	198
Ausztria — <i>Autriche</i>	129	144	83	111	131	145	148	154	178
Formoza — <i>Formose</i>	102	138	239	136	138	135	113	135	164
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	91	128	134	125	77	98	122	154	.
Egyiptom ²⁾ — <i>Egypte²⁾</i>	154	187	157	210	211	180	223	168	149
Sziám — <i>Siam</i>	.	.	.	.	.	126	126	115	119
Tunisz — <i>Tunisie</i>	33	52	73	110	128	133	145	105	.
Svájc — <i>Suisse</i>	47	70	71	72	75	77	78	80	87
Ausztrália — <i>Australie</i>	.	98	100	113	128	141	125	133	86
Dél-Afrika — <i>Afrique du Sud</i>	62	76	62	70	59	81	80	84	.
Filippini szig. — <i>Îles Philippines</i>	31	69	76	29	31	43	67	72	.
Török és Caico szig. ²⁾ — <i>Îles Turques et Caïques²⁾</i>	.	67	59	53	63	55	28	51	62
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	.	.	.	.	.	.	60	68	60
Görögország — <i>Grèce</i>	65	68	60	69	79	90	104	59	.
Eritrea ²⁾ — <i>Erythrée²⁾</i>	57	58	71	67	56	53	69	59	.
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	25	28	27	32	34	35	41	42	45
Egyéb országok ³⁾ — <i>Autres pays³⁾</i>	1.175	967	631	437	347	288	324	138	6.481
Összesen — Total	15.700	20.000	19.950	20.200	21.100	22.200	23.700	24.450	25.681

¹⁾ A Népszövetség évkönyve alapján. — *D'après l'Annuaire de la Société des Nations.*

²⁾ Kivitel. — *Exportations.*

³⁾ Beleértve becslés alapján a táblázatban felsorolt országok hiányzó adatait is. — *Y compris les données manquantes des pays énumérés dans le tableau, lesquelles ont été établies par voie d'estimation.*

metországoknak a táblázatban közölt adatában mintegy háromnegyedmilliót tevő, az ipar és fürdők használatára szolgáló folyadékok sótartalma nincs beleszámítva. A táblázatból hiányzó Kína termelését 2—3·5 millió tonnára teszik. Oroszország, Franciaország és Nagy-Britannia termelése újabban meghaladta a 2 millió tonnát. Világrészek szerint a sótermelés 1929-ben így tagozódott:

	tonna
Európa	13,000.000
Amerika	8,370.000
Ázsia	3,750.000
Afrika	475.000
Ausztrália	86.000

A világrészek adatai, valamint néhány, a táblázatban szereplő országos adat is, becslésen alapulnak.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

A nemzetközi kereskedelmi forgalom csökkenése 1929 óta.

La diminution des échanges internationaux depuis 1929.

Résumé. De 1926 à 1929, les échanges internationaux présentèrent une augmentation tant pour l'importation que pour l'exportation. Les symptômes de la crise économique ont commencé à se manifester dès 1929, et surtout à la fin de cette année-là. Le commerce international accusait une forte régression en 1930 et diminuait plus encore en 1931.

Parmi les grands pays d'Europe, les importations ont le plus fléchi en 1930 en Allemagne (—22·7%) et en Italie (—20·9%). Dans les pays d'outre-mer, les importations comme les exportations diminuèrent en général encore plus qu'en Europe. Les exportations de Grande-Bretagne sont tombées de 21·8%; celles d'Italie, de 20·6%.

Aux Etats-Unis, les importations ont fléchi en 1930 de 26·7% et les exportations de 28·2%. On y voit une régression considérable pour les quatre premiers mois de 1931, au cours desquels, par rapport à la même période de 1929, les importations ont diminué de 37% et les exportations de 36·6%.

En Hongrie, comparativement à 1929, les importations ont baissé en 1930 de 21·7% et les exportations de 12·4%. Pendant les six premiers mois de 1931, par rapport à la même période de 1930, les importations y ont fléchi de 25% et les exportations de 42·8%. Ces dernières ont accusé une régression particulière, due surtout à la diminution des ventes d'animaux de boucherie.

★

Nemzetközi kereskedelmi forgalom.

A nemzetközi kereskedelmi forgalom irányzata 1926-tól 1929-ig úgy a behoza-

talnál, mint a kivitelnél emelkedő volt. Ez utolsó évben azonban különösen az év vége felé már jelentkeznek a fokozatosan mélyülő gazdasági válság tünetei és 1930-ban a forgalom erősen visszaesik. A legutóbbi hónapok adatai pedig azt mutatják, hogy az 1931. évnek eddig eltelt hónapjaiban a visszaesés még erősebbé vált.

A külkereskedelmi forgalomnak ez a visszaesése oly nagyarányú, hogy szinte példátlanul nevezhető és rámutat arra a hatalmas arányú megrázkódtatásra, melyet az 1929 óta egyre fenyegetőbbé kiélesedő gazdasági válság idézett elő az összes világrészek gazdasági életében. Egyes fontosabb szerepet játszó államok behozatalában és kivitelében ez az irányzat 1930-ban a következő arányú csökkenést idézte elő:

	Behozatal		Csök-	Kivitel		Csök-
	millió pengő	1930	kenés	millió pengő	1930	kenés
	1929		%	1929		%
Németország	18.271	14.134	22·7	18.336	16.369	10·7
Nagy-Britannia	30.843	26.549	13·9	20.238	15.814	21·9
Franciaország	13.038	11.712	10·2	11.201	9.583	14·4
Belgium	5.629	4.919	12·6	5.112	4.175	18·3
Hollandia	6.313	5.545	12·2	4.564	3.941	13·6
Olaszország	6.552	5.164	21·2	4.450	3.616	18·7
Brit-India	5.182	3.868	25·4	6.680	5.199	22·2
Japán	5.739	4.245	26·0	5.560	4.030	27·5
Kanada	7.211	5.625	22·0	6.654	5.003	23·7
Egy.-Államok	24.740	17.805	28·0	29.459	21.582	26·7
Brazília	2.458	1.444	41·2	2.663	1.791	32·7
Argentína	4.862	3.329	31·5	5.158	2.913	43·5
Ausztrália	3.944	2.410	38·9	3.332	2.316	30·5
Magyarország	1.064	833	21·7	1.039	910	12·4

Az 1930. év folyamán a nemzetközi forgalomban legnagyobb szerepet játszó európai államok behozatala általában 10—20%-kal csökkent. A felsorolt európai államok közül a legnagyobb arányú csökkenést Németország importjánál látjuk, mely ország gazdasági élete egyre fokozódó ne-

hézségekkel küzdött. Behozatalának 22·7 %-os csökkenési arányszámát azonban néhány kisebb jelentőségű állam importforgalma felülmutta, így Románia behozatala 25·5 %-kal, Finnországé 25·4 %-kal, Lengyelországé 27·9 %-kal, Bulgária importja pedig 43·9 %-kal lett kisebb. Olaszország behozatala csaknem oly arányban csökkent, mint Németországé. Nagy-Britannia behozatala már jóval kisebb arányban szállott alá, úgyszintén Belgiumé és Hollandiáé is, míg a nagy államok közül a legkisebb arányú csökkenést a világválságtól akkor még alig érintett Franciaország mutatja fel. Általában az összes európai államok behozatala csökkent, kivétel csupán Oroszország, melynek az európai határokon át lebonyolódott importja 20 %-kal emelkedett és a kis Litvánia, 2·3 %-kal megnövekedett behozatallal. Csak igen kevésbé csökkent a Skandináv államok importja.

Sokkal nagyobb arányban csökkent általában a tengeren túli államok behozatala. Az Amerikai Egyesült Államokba közel 7 milliárd pengő értékű áruval importáltak kevesebbet, ami az egész behozatal 28 %-os csökkenését idézte elő. Ennél is nagyobb arányban csökkent a délamerikai államok jó részének importja, így különösen Braziliáé, ahol a behozatal csökkenése meghaladja a 40 %-ot. Argentína behozatala is meghaladja a 30 %-ot. Alig marad 40 %-on alul az ausztráliai behozatal kisebbedése is.

Hasonlóképpen nagyarányú visszaesést mutat az egész vonalon a *kivitel* csökkenése. Feltűnő, hogy a felsorolt nagyforgalmú államok közül Németország exportja mutatja a legkisebb csökkenést, tehát éppen az az ország, melynek behozatala (a nagy államok között) a legnagyobb arányban csökkent. Nagy-Britannia kivitele csökkent a legnagyobb arányban (21·9 %), azután Olaszországé (18·7 %). Franciaországnál a kivitel is mérsékelt arányban (14·4 %) csökkent, de mégis erősebben, mint a behozatal. Az Európán kívüli államok kivitele behozatalukhoz hasonlóan általában erősebben arányban csökkent, mint az európai államok megfelelő irányú kereskedelmi forgalma. A jelentősebb államok közül 43·5 %-os csökkenéssel Argentína áll az élen, míg az Amerikai Egyesült Államok kivitele 26·7 %-kal, Ausztraliáé pedig 30·7 %-kal lett kisebb. Mint a behozatalnál, úgy a kiviteli adatok is azt mutatják, hogy az általános irányzat alól

kivétel alig akadt és számbavehető emelkedést tulajdonképpen csak Szovjet-Oroszország és Spanyolország kiviteli adatai mutatnak.

A közölt részletes összehasonlító táblázat összefoglaló adatai azt mutatják, hogy az összes államok behozatala 17·7 %-kal, kivitele pedig 19·0 %-kal csökkent.

És e nagyarányú csökkenés után az 1931. év első hónapjaiban a nemzetközi forgalom adatai további, még pedig igen nagyarányú süllyedésről tanuskodnak. Az előző év megfelelő időszakához viszonyítva ugyanis a nemzetközi forgalom értékei a következő csökkenést mutatják:

	Behozatal csökkenése az 1930 év az 1931 január—májusban viszonyítva (%)	Kivitel január—májusban viszonyítva (%)
Németország	34·6	24·1
Nagy-Britannia	23·9	31·2
Franciaország	10·1	15·9
Belgium	25·2	31·7
Hollandia	23·3	23·0
Olaszország	31·7	22·6
Brit-India	33·0	39·9
Japán	29·6	24·6
Kanada	33·4	33·8
Egyesült Államok	37·0	36·6
Brazília	40·0	25·0
Argentína ¹⁾	19·4	19·5
Ausztrália ²⁾	57·1	33·4
Magyarország ³⁾	25·0	42·8

Az adatok általában arra vallanak, hogy a csökkenő irányzat kimélyült, különösen ha figyelembe vesszük, hogy az összehasonlítás az 1930. évről már amúgy is erősen megcsökkent adataival történt.

Magyarország, mint ismeretes és amint az kitűnik a felsorolt adatokból is, az általános nemzetközi irányzat alól nem vonhatta ki magát és külforgalmi adatai 1930-ban és 1931-ben is úgy a behozatalnak, mint a kivitelnek a csökkenését mutatják. 1930-ban a magyar kivitel adatai még meglehetősen ellenállóképességről tesznek tanúságot (főleg állatexportunk aránylag kedvező helyzete folytán) annál fenyegetőbb azonban kivitelünk helyzete az 1931. év első felében: 42·8 %-os visszaesési arányszámával felülmúlja az összes felsorolt államokat.

A nemzetközi forgalom adatainak ez a feltűnő alakulása számos komplikált jelenséget takar, melyek túlnyomó része mindazonáltal két tipikus és egymással összefüggésben álló válságjelenségre vezethető

¹⁾ Az első 3, ²⁾ az első négy, ³⁾ az első hat hónap adatai.

vissza, és pedig az áraknak az egész világon észlelt esésére és a fogyasztási képességek csökkenésére. A megcsökkent árak önmagukban véve hatnak csökkentőleg a nemzetközi forgalom értékadataira, míg a fogyasztási képesség csökkenése a forgalomba hozott (importált vagy exportált) áruk mennyiségét csökkenti. Az árak csökkenését mutatja a nagykereskedelmi árak indexszámainak az egész világon észlelt csökkenése, míg a fogyasztóképesség csökkenése egyrészt túltermelési jelenségeket, másrészt pedig a vásárolt áruk mennyiségének a csökkenését idézi elő.

A külkereskedelmi forgalom adatainak begyűjtésénél alkalmazott módszerek különfélesége nem teszi lehetővé a mennyiségi adatoknak oly módon történő összehasonlítását, mint azt az értékadatoknál megtehettük. Az egész világon, vagy csak a legfontosabb államok által forgalmazott összes export-import áruk egész mennyiségének a meghatározása jóformán lehetetlen és egyes árucsoportok, illetőleg államok forgalmának analizálásával lehet csak bizonyos képet nyerni a forgalom emelkedéséről vagy csökkenéséről.

Elsősorban érdeklődésre tarthat számot, hogy az élelmiszerbehozatalra szorult Európába irányuló gabona és egyéb élelmicikkforgalom milyen arányú volt. A kenyérmagvak közül a tengerentúli forgalomban csak a búzának van jelentősége, melynek Európába érkező mennyiségeit túlnyomó részben Anglia, Németország, Franciaország, Belgium és Hollandia, ez az összefüggő nagy importterület és Olaszország veszi fel. Ezekbe az államokba az 1929. és 1930. év folyamán importált búza mennyisége a következő volt:

Bevitt búza mennyisége (ezer métermázsákban)					
	Összesen	Egyesült Államokból		Kanadából	Argentínából
		1	9 2 9		
Nagy-Britannia	56.779	11.311	13.814	23.052	
Németország	21.319	2.302	7.462	9.673	
Franciaország	25.169	1.451	4.741	10.162	
Belgium	11.780	2.843	2.701	5.005	
Hollandia	6.547	1.288	—	3.435	
Olaszország	17.619	4.192	6.551	4.369	
Együtt	139.213	23.387	35.269	55.696	
		1	9 3 0		
Nagy-Britannia	53.304	10.707	13.308	7.726	
Németország	11.972	1.808	4.757	3.354	
Franciaország	21.334	1.483	2.707	5.738	
Belgium	12.071	4.625	1.640	2.850	
Hollandia	7.078	2.144	—	1.725	
Olaszország	19.347	3.451	6.371	1.672	
Együtt	125.106	24.218	28.783	23.065	

E hat állam összes búzabehozatala tehát 139·2 millió métermázsáról 125·1 millió métermázsára csökkent, ami 10·1%-nak felel meg. Bár a búzaforgalom volumene sok minden körülménytől függ a változó terméseredmények mellett, mégis feltűnő a németországi behozatal 43·9%-os csökkenése, amiben kétségkívül nagy része van a német kormánynek a belföldi mezőgazdasági termelés érdekében tett radikális valorizációs intézkedéseknek. Csökkenést látunk még Franciaországnál (15·2%) és Nagy-Britanniánál (6·1%). A Belgiumba és Hollandiába, valamint Olaszországba az 1930. év folyamán bevitt búza mennyisége azonban emelkedett.

Ismeretes, hogy a gabona és főleg a búza ára a gazdasági válsággal kapcsolatosan eddig nem látott arányban zuhant az összes világpiacokon s ennek hatása meglátszik természetesen a forgalomba került búza értékadatainál is. Az importált búza értéke a felsorolt nagy államoknál ott is csökkent, ahol 1930-ban a behozott mennyiség emelkedett. A részletes adatok a következők:

	Az importált búza értéke		Csökkenés %
	1929-ben	1930-ban	
	(millió pengő)		
Nagy-Britannia	1.608	1.100	31·6
Németország	607	315	47·0
Franciaország	675	466	31·0
Belgium	297	252	15·2
Hollandia	171	150	12·3
Olaszország	515	470	8·7
Együtt	3.873	2.753	28·9

Míg tehát a felsorolt államokba összesen importált búza mennyisége egy év alatt csak 10·1%-kal csökkent, az értéke 28·9%-kal lett kisebb s ezt a különbséget az árak nagyarányú csökkenése idézte elő. Ez érthető, ha tudjuk, hogy az „Economist“ búzaindex az 1929. évi 130-ról 1930-ban 105-re esett vissza.¹⁾

Ha a gazdasági válságnak az árakra gyakorolt befolyásától eltekintünk, bajos lenne megállapítani, hogy a búzaforgalom csökkenéséből mennyi irandó a nemzetközi válság terhére. Talán egyedül Németországnál látni tisztán a belső válság hatását, ahol szinte drasztikusnak nevezhető eszközökkel igyekeztek a külföldi gabona beözönlését megakadályozni. Kétségtelennek látszik mindenesetre, hogy a tényleges fogyasztás nem csökkent (Nyugateurópa

¹⁾ „The Economist“, 1931, 4564. sz.: „Commercial History and Review of 1930“.

ellátásához az 1930/31. gazdasági évben már 27·3 millió métermázsával járult hozzá Oroszország), vagy legalább is csak oly arányban, mely az importált mennyiségek csökkenési aránya alatt marad, mert az európai készletek igen nagyok voltak, főleg az 1928—1930. évek nagy európai termés-eredmények következtében. 1929-ben, mikor az előző évi óriási világtermés után Amerika búzatermése 516·5 millió métermázsáról 367·1 millió métermázsára, tehát közel 150 millió métermázsával csökkent, az európai termés csökkenése a 9 millió métermázsát sem érte el (ezt is csak kizárólag a 14 millió métermázsával gyengébb orosz termés következtében) és az 1928. évi 599·1 millió métermázsával szemben 590·2 millió métermázsára maradt. 1930-ban, mikor az eddig rendelkezésre álló adatok szerint a világtermés ismét alig maradt az 1928-as rekordév mögött, az európai termelés tovább erősödött, míg az amerikai (úgy az északamerikai, mint a délamerikai) csak aránylag gyenge javulást tud felmutatni, amire jellemző az, hogy ennek a világrésznek egész 1930. évi termése még mindig közel 100 millió métermázsával maradt az 1928. évi termés mögött.

Az állati eredetű élelmezési cikkek tekintetében azt látjuk, hogy erős csökkenés mutatkozik az Amerikai Egyesült Államok húskivitelében és hasonló a helyzet a zsírkivitelnél is. Az Egyesült Államok hú- és zsírkivitele ugyanis az 1929. és 1930. években a következő volt:

	1929	1930	Csökkenés
a) <i>m.-mázsában</i>			
Hús	2,588.107	2,266.740	12·4
Zsír	3,756.855	2,910.462	22·5
b) <i>ezer pengőben</i>			
Hús	600.703	510.818	15·0
Zsír	603.632	420.042	30·4

A zsírkivitel 22·5%-os csökkenése (a mennyiségnél) erősen felülmúlja a húskivitel 12·4%-os csökkenését és e mellett azt látjuk, hogy az exportált zsír értéke is nagyobb arányban csökkent, mint a húsé. (A zsír nagyobb arányú árcsökkenése megfelel a hazai tapasztalatoknak is.) Egyedül e két árufajtából 270 millió pengővel kevesebbet exportáltak az Egyesült Államokból 1930-ban, mint 1929-ben. Ha a forgalom ellenkező oldalát tekintjük, az európai nagy fagyasztók összes *zsírimportja* (szalonnával együtt) a következő volt:

	1929	1930	Különbség
a) <i>m.-mázsában</i>			
Németország	965.162	803.682	— 16·7
Nagy-Britannia	4,206.748	4,668.520	+ 11·0
Cseh-Szlovákia	346.220	270.610	— 21·8
b) <i>ezer pengőben</i>			
Németország	162.974	124.183	— 23·8
Nagy-Britannia	1,217.841	1,145.177	— 6·0
Cseh-Szlovákia	61.860	44.301	— 28·4

A behozatali adatok tehát körülbelül ugyanazt a helyzetet tükrözik vissza, mint az Amerikai Egyesült Államok kiviteli adatai. Feltűnő csupán a brit import 11%-os megnövekedése, amit azonban nem a tengerentúli, hanem az európai eredetű import idézett elő. Ennek nagyobb része ugyanis dán eredetű szalonna (bacon) s Dánia a brit kimutatások szerint ezirányú exportját Angliába az 1929. évi 4·9 millió centweight-ről (50·8 kg) 1930-ban 6·1 millió centweightre növelte, s még sokkal nagyobb arányban emelkedett a (magában véve kisebb jelentőségű) németalföldi bacon-export is. Ezzel szemben a tengerentúli eredetű áru háttérbe szorult. Erősen visszafejlődött Németországnak és Cseh-Szlovákiának túlnyomó részben amerikai eredetű zsírimportja. Figyelemre méltó, hogy Cseh-Szlovákiának a zsírimportja 1931-ben is erősen visszaesett és pedig nemcsak a magyar vámháború miatt elmaradt szállítások következtében, hanem az amerikai eredetű import is jóval kisebb lett. Cseh-Szlovákiának összes és amerikai eredetű zsír- és szalonnaimportja ugyanis az 1930. év utolsó és az 1931. év első négy hónapjában a következő volt:

	1930	1931
	szept.—dec.	január—április
	ezer cseh korona	
Összesen	85.228	52.274
Amerikai Egy.-Áll.	8.683	5.444
Hamburg	27.635	21.045

A hamburgi áru is az Egyesült Államokból származott s így az amerikai zsírbehozzal Cseh-Szlovákiába az 1931. év utolsó négy hónapjához, tehát a vámháborút közvetlenül megelőző időszakhoz viszonyítva 36·3 millió cseh koronáról 26·5 millió cseh koronára, tehát kis híján 10 millióval csökkent. Ez 27·7%-nak felel meg, míg a cseh zsír- és szalonnaimport csökkenési arányszáma 38·6%, az előbbinél mindenesetre jóval magasabb.

Az Angliába irányuló fagyasztott húszállítványok az 1930. év folyamán nem mutattak lényeges változásokat, sőt a fagyasztott juh- és bárányszendvicsek úgy

mennyiség, mint érték szerint emelkedtek. 1929-ben ugyanis Nagy-Britanniába 11·7 millió angol mázsa (centweight = 50·8 kg) fagyasztott marhahúst szállítottak 31·3 millió font sterling értékben, míg 1930-ban 11·6 millió angol mázsát kerekén 30 millió font sterling értékben. Ezzel szemben fagyasztott juh- és bányából 1929-ben csak 5·7 millió mázsát vittek be 19·1 millió font sterling értékben, míg 1930-ban 6·4 millió angol mázsát, mely mennyiség 19·8 millió font sterling értéket képviselt. A fagyasztott marhahúst Nagy-Britannia túlnyomó részben Argentínából importálta, míg juh- és bányahúsnál nagyobb — és fokozódó — jelentősége van az újjélandi szállításoknak. Olaszország 1929-ben 398·8 ezer métermázsa argentinai származású fagyasztott húst importált, mely mennyiség 1930-ban 352·6 ezer métermázsa csökkent. Ez a mennyiség mind a két esztendőben valamivel több, mint felét teszi ki Olaszország egész húsimportjának (beleértve a fagyasztott húson kívül a friss húst is), mely 1930-ban összesen 225·6 millió lira értéket képviselt, több mint 120 millió lirával kevesebbet, mint az előző esztendőben. Jelentős mennyiségű fagyasztott húst importál Németország és Belgium is.

Igen nevezetes cikke a világforgalomnak a vaj, mely 1930-ban némileg megnövekedett mennyiségben, de erősen csökkent árak mellett került forgalomba (a római Institut International d'Agriculture adatai szerint). 1930-ban 5 millió és 433 ezer métermázsa vaj került összesen a termelő államok által exportra s ennek az óriási mennyiségnek túlnyomó részét a legnagyobb fogyasztó, vagyis Nagy-Britannia vette át. Az angol vajbehozatal 1930-ban 3·5 millió métermázsa volt, 0·2 millió métermázsaival több, mint az előző évben, az összes import értéke azonban, dacára ennek a 200.000 métermázsa többletnek, erősen visszaesett és míg az 1929. évi kisebb vajbehozatal az angol külkereskedelmi kimutatásokban 54·8 millió font sterlinggel szerepel, 1930-ban a megnövekedett mennyiség mellett is lecsökkent ez az értékösszeg 46·9 millió font sterlingre. Anglia mellett Németország a második nagy vajbehozatali állam, importja úgy 1929-ben, mint 1930-ban 1·3 millió métermázsa volt, mely mennyiség 1929-ben 458, 1930-ban pedig 377 millió mázsa értéket képviselt. A többi államok a vajimport terén Angliához és Németországhoz viszonyítva nagyon alárendelt szerepet játszanak, említendő Kanada behozatala, mely az 1929. évi

163 ezer métermázsa körül 1930-ban 175 ezer métermázsa emelkedett.

A vajat exportáló államok élén változatlanul Dánia vezet, utána következik Ausztrália és Újjéland. A dán vajkivitel messze kimagaslik a többi államok közül és 1929-ben 1·6, 1930-ban pedig 1·7 millió métermázsa ért el. A dán vajnak egész exportmennyisége így mind a két évben mintegy felét tette Anglia egész importszükségletének. Az Angliába tényleg bevitt dán vaj mennyisége tényleg 1929-ben mintegy 1·1 millió métermázsa, 1930-ban pedig körülbelül 1·15 millió métermázsa tett ki. Anglia mind a két évben mintegy 36% -át fedezte importszükségletének Dániából. A dán vajkivitel többi része túlnyomóan Németországba irányult, mely utóbbi állam szintén több mint harmadrészt fedezte vajsükségletének Dániából. A Dániából származó német vajbevétel 1929-ben és 1930-ban is mintegy 440 ezer métermázsa tett ki.

Ausztráliából és Újjélandból együttesen 1929-ben 1·3, 1930-ban pedig 1·5 millió métermázsa vaj került elszállításra, mely mennyiségnek mintegy kétharmad részét Újjéland, egyharmad részét pedig Ausztrália exportálta, túlnyomó részben persze Nagy-Britanniába. Az európai államok közül Dánia, és általában a felsoroltak után Hollandia exportálta a legtöbb vajat, nagyobb részben Németország, kisebb részben Anglia felé. 1930-ban jelentős tételekkel lépett piacra az orosz szovjetköztársaság is, mintegy negyed millió métermázsa helyezve el Angliában.

A szintén igen jelentékeny tojásforgalom kisebb értékeket mozgat meg, mint a vajexport. Hasonlóan ez utóbbihoz, emelkedő mennyiségek mellett az 1930. év a tojásnál is erősen csökkent értékeket hozott, így az itt vezető Anglia növekedő importja 1929-ben 17·9 millió, 1930-ban pedig csak 16·4 millió font sterling értékű tojást importált. Németország tojásimportja, mely nem sokkal marad Nagy-Britanniáé mögött, 1929-ben 280, 1930-ban pedig 228 millió mázsa értéket képviselt. A tojás kivételben is Dánia vezet az európai államok közül, bár korántsem dominál annyira, mint a vajnál s az orosz tojás is igyekszik visszaszerezni Európa forgalmában azt a pozícióját, melylyel a háború előtt bírt.

A cukor forgalmára vonatkozó egészen kimerítő adatok a legutolsó esztendőről még nem állnak rendelkezésre. Ismeretes, hogy a cukortermelést az utolsó évtizedben bámulatosan megnövelték az egyes államok,

nemcsak a háborút közvetlenül követő évek csökkent termeléséhez képest, hanem a háborút megelőző utolsó békeévekhez is és ez egyaránt vonatkozik úgy a nádcukor, mint a répacukor termelésre. Az emelkedés az utóbbi évtizedben az utóbbit persze jobban növelte, miután a háború első sorban a répacukortermelést érintette. A répacukortermelés súlypontja természetesen Európában van s az 1921/22. évi kampánytól számítva 1930/31-ig a rendelkezésre álló adatok szerint az európai répacukortermelés 40 millióról 103 millióra, tehát több mint kétszeresére emelkedett. Termelésüket csaknem az összes államok növelték s az 1930/31. évi kampány adatai általában rekordszámokat jelentenek. A termelés élén az európai államok közül változatlanul Németország áll, 1930/31-ben 25 millió métermázsát elérő hatalmas termeléssel, a hosszú ideig második helyen álló Cseh-Szlovákiát azonban — melynek cukortermelése 1923—1926-ban Németországot is megközelítette — az utolsó kampány adatai szerint megelőzte valamivel Franciaország és (ha a közzétett becslés szerű adatok beigazolást nyernek) főleg Oroszország, melynek termelése az 1930/31. évi termelési időszakban 10 millió métermázsával növekedve, elérte volna a 19 millió métermázsát.

A nádcukortermelés az 1930/31. évben (166·8 millió métermázsá) jelentékenyen visszaesett az 1929/30. évben (180·3 millió) és az 1928/29. évben (182·5 millió métermázsá) termelt mennyiségek mögött. Igaz, hogy e két utóbbi év termései kivételeseknek tekinthetők, bár az is igaz, hogy az egész visszaesést Kubának 1930/31. évi páratlanul kedvezőtlen termése idézte elő. A nádcukor legfőbb termőterületei egyébként Kuba, Jáva és Brit-India, mely utóbbi azonban óriási termelése mellett rendszerint még behozatalra szorul.

A nemzetközi forgalomba kerülő cukor mennyisége — főleg ami a tengerentúlról Európába irányuló forgalmat illeti — viszonylagosan nem sok. A répacukor forgalmát általában a fennálló egyezmények szabályozzák s a növekvő termelés a hatalmas arányban növekvő fogyasztást követi nyomon. Az itt is legnagyobb fogyasztó Anglia, minden erővel igyekszik saját termelését növelni (1930/31. évi termelése 4·6 millió métermázsá) és e mellett importja is növekszik. 1930-ban 26·9 millió cwt.-ről 37·1 millió cwt.-re növekedett és ez utóbbi évben elérte a 16·4 millió font sterlinget. Anglia tulajdonképpen az egyetlen az európai államok

közül, melynél a nádcukor importja nagyobb jelentőséggel bír és importja túlnyomó részben nádcukorból áll, mely első sorban Kubából, részben (1929-ben) Jávából és Ausztráliából származik. 1930-ban a brit importnak közel kétharmada volt nádcukor. Anglián kívül még Hollandia importál saját gyarmataiból (Jávából) nádcukrot. A nádcukrot nagy mennyiségben importálják óriási szükségletük kielégítésére az Amerikai Egyesült Államok, főleg Kubából és részben a Filippini-szigetektől, mely utóbbiaknak termelését az amerikai kormány erősen fejleszteni igyekszik. Az Amerikába irányuló kubai export 1930-ban — nyilván a termelés visszaesésével kapcsolatosan — erősen visszaesett. Ez utóbbitól eltekintve végül inkább azt kell megállapítani, hogy a nemzetközi cukorforgalom az utóbbi évben a gazdasági válság dacára úgy a forgalmazott árutömegek mennyisége, mint értéke tekintetében emelkedő volt.

Az élelmezési cikkek nemzetközi forgalmát annyi különféle tényező befolyásolja, hogy az általános gazdasági válság hatása pusztán a forgalom csökkenése vagy esetleg emelkedése alapján aligha észlelhető tisztán. Ennek megítélésére talán alkalmasabbnak látszik az ipari anyagok és termékek export-importforgalma. A válság befolyása itt első sorban az árcsökkenésben és a fogyasztás csökkenésében nyilvánul és itt is felvetődhetik a túltermelés kérdése. Ez utóbbi azonban magában véve is igen relatív fogalom lévén, szalmacséplésnek látszik annak vitatása, hogy túltermeléssel, vagy a fogyasztás csökkenésével állunk-e szemben s csak annyi bizonyos, hogy a válságot minden körülmények között a kettő közti egyensúly megzavarása idézi elő.

Nézzük pl. a pamuttermelést és a pamutforgalmat. A nyerspamut termelése kétségkívül erősen emelkedett s az amerikai terméseredmények, melyek (az Egyesült Államokban) az 1921—1925. év átlaga szerint 25 millió métermázsás színvonalat mutattak, az utolsó három évben állandóan 30 millió métermázsán felül állottak, nem is említve az 1926-os rekordévet, mely 40 millió métermázsás termést hozott. Az ázsiai termelés Indiában és Kínában inkább stagnáló volt és némi emelkedést az orosz termelés fejlesztése idézett elő s Egyiptom termelése (1930-ban 3·7 millió métermázsá) is csak 700.000 métermázsával emelkedett.¹⁾

¹⁾ L. ezt s a következő aranyfrankra átszámított évi átlagárakat; *Annuaire statistique de la Société des Nations*, 1930/31.

S látjuk, hogy 1926 után, mely évben a páratlanul magas amerikai termés a pamutárakat az egész világon leszorította, egészen 1929-ig a pamutárak, az évi átlagárakat tekintve, meglehetősen stabilitást mutattak s a tulajdonképeni áresést csak az 1930. évnek rohamosan lefelé irányuló konjunktúrája idézte elő.

A három főpiacon, New-Orleansban, Bombayban és Alexandriában ugyanis a nyerspamut ára 1927-től 1930-ig, métermázsára és aranyfrankra átszámítva, a következő volt:

	1927	1928	1929	1930
New-Orleans (Middling) .	227·60	221·20	195·50	107·40
Bombay : (Broach) . . .	209·05	191·76	167·03	94·15
Alexandria : Sakellarides	390·59	431·93	297·93	156·81

S ha az eredeti árjegyzéseket nézzük, látjuk, hogy a new-orleansi jegyzés a folyó év nyarán már 9 cent alá esett (cents per livre), az egy év előtti (1930 június) 13·67 centtel és az 1929 június 18·81 centtel szemben. Hasonló körülbelül a helyzet a bombay-i és az alexandriai jegyzéseknél is. Ezt az óriási áresökkenést, melynek megindulása összeesik azzal az időponttal, melytől a mai világválság kiindulópontját szokták számítani, aligha lehet a túltermeléssel magyarázni. Látjuk ellenben a textilipari és elsősorban a pamutipari termelés erős visszaesését és ezzel együtt a textilipari nyersanyagok mennyiségének a világforgalomban való erős csökkenését. A Federal Reserve Board (Egyesült Államok) pamutipari termelési indexe az 1923/1925. évi termelést 100-zal véve egyenlőnek, 1929-ben még emelkedett az évi átlag szerint és 115 volt, a legnagyobb prosperitást az év májusában jelezve 125-tel. Innen kezdve azonban már lemorzsolódik, a novemberi tőzsdekrach után pedig hirtelen 89-re zuhan és átmeneti szilárdulás után az 1930. év utolsó hónapjában már 77-en állott s az 1930. év átlaga is csak 87-et jelez. A kanadai index (Monthly Review of Business Statistics) 1929-ről 1930-ra 133-ról 100-ra és megérezte az 1930. év válságát a francia termelés is, 83-ról 79-re csökkenve. Franciaországban a termelési visszaesés csak az 1930. év nyarától számítható. Már előbb megindult a német és az angol index csökkenése. Magától értetődik, hogy ezzel együtt csökkenik a nyerspamut exportja és importja.

A legfőbb exportőr, az Amerikai Egye-

sült Államok pamutkivitele 1929-ben és 1930-ban a következő volt:

	1929	1930	Csökkenés %
Mennyiség (bál) .	7,580.383	6,590.577	13·1
Érték (ezer dollár)	770.830	496.738	35·6

E szerint az Egyesült Államok termelői 1930-ban 13·1%-kal kevesebb pamutot exportáltak, az így megcsökkentett export után azonban 35·5%-kal kevesebb értéket kaptak. A nyerspamutexportnak ily alakulása kétségkívül tipikusan válságjelenség, melyet a világ gyári termelésének megszorítása és a fogyasztás csökkenése idézett elő. Az amerikai pamut legfőbb átvivői Németország, Nagy-Britannia és Japán, melyek valamennyien kevesebbet importáltak, dacára a folytonosan csökkenő áraknak. Igen jelentékeny mennyiséget vesz át Franciaország is és jellemző, hogy a francia behozatal volt az egyedüli, mely 1930-ban is emelkedett (természetesen csak mennyiségét tekintve) még pedig elég jelentékenyen, közel 105 ezer métermázsával. Németország egész pamutimportja (az amerikai is beleértve) 1930-ban kis híján 3·7 millió métermázsával volt, közel 300 ezer métermázsával kevesebb, mint az előző évben. Az angol pamutimportot az ezidő szerint rendelkezésre álló adatok csak érték szerint mutatják ki s ez természetesen erős csökkenést mutat. A csökkenés azonban oly nagy arányú, hogy erősen meghaladja a 40%-ot, ami teljes biztonsággal enged következtetni a szállított mennyiségek csökkenésére.

Hasonló a helyzet a többi textilipari nyersanyagnál, elsősorban a gyapjúnál, melynek a forgalomban való szerepe fontosságban vetekedik a pamuttal. A gyapjú termelési, forgalmi és árhelyzete elsősorban Ausztráliát érinti, melyet a gyapjú értékesítési válsága az alacsony búzaárakkal együtt súlyos helyzetbe sodort.¹⁾ Ausztrália termelése körülbelül ugyanannyi, mint egész Európáé (több, mint 400.000 tonna) s annak jelentékeny részét helyezi el Európában. Így az egész angol gyapjúbehozatalnak 34%-a (Újzélanddal együtt 58%-a), a német behozatalnak pedig 45%-a származott Ausztráliából. Az Európába irányuló gyapjuszállítmányok mennyisége aránylag csak kevéssé csökkent, értékük azonban annál erősebben. Ez áll a délame-

¹⁾ The Economist, 1931, 4564. sz. : „Australia in danger“ (333. lap).

Nemzetközi külkereskedelmi forgalom.

O r s z á g	Bevitel — <i>Importation</i>				Kivitel — <i>Exportation</i>			
	1927	1928	1929	1930	1927	1928	1929	1930
	1, 0 0 0. 0 0 0 P e n g ő — p e n g ő s							
Amerikai Egyes. Áll.	23.841	23.361	24.740	17.805	27.216	28.822	29.459	21.582
Németország	19.219	19.132	18.271	14.134	13.888	15.912	18.336	16.369
Brit-India	5.165	5.220	5.182	3.868	6.629	6.910	6.680	5.199
Holland-Keletindia	2.080	2.305	2.608	1.911	3.793	3.644	3.398	2.758
Mexikó	938	987	984	998	1.713	1.633	1.630	(1.630)
Brazília	2.214	2.527	2.458	1.444	2.465	2.716	2.663	1.791
Kuba	1.470	1.215	1.236	(1.236)	1.836	1.593	1.550	(1.550)
Cseh-Szlovákia	3.037	3.249	3.361	2.652	3.403	3.593	3.450	2.954
Peru	406	372	415	290	589	711	769	526
Románia	1.178	1.123	1.023	762	1.293	940	981	966
Lengyelország	1.853	2.160	1.992	1.435	1.607	1.610	1.802	1.554
Magyarország	1.182	1.189	1.064	833	808	819	1.039	910
Bulgária	252	292	337	189	275	258	252	256
Fülöp-szigetek	664	774	839	690	887	860	941	752
Uruguay	553	716	549	434	571	596	558	490
Új-Zéland	1.218	1.220	1.365	1.118	1.304	1.501	1.546	1.163
Sziám	423	476	404	345	595	647	468	382
Finnország	921	1.157	997	744	909	900	915	766
Litvánia	149	166	174	178	138	149	188	190
Spanyolország	2.848	3.323	3.020	2.693	2.086	2.338	2.328	2.703
Haiti	92	115	83	71	86	132	89	72
Esztország	149	201	188	150	166	195	180	147
Csile	744	814	1.123	971	1.173	1.369	1.602	921
Lettország	275	338	398	325	246	287	299	272
Kolumbia	682	705	704	(704)	693	653	646	(646)
Oroszország	2.099	2.785	2.160	3.106	2.271	2.315	2.245	3.040
Ausztrália	4.490	3.988	3.944	2.410	3.935	3.856	3.332	2.316
Jugoszlávia	726	791	842	796	644	647	796	684
Palesztina	172	189	197	189	52	40	42	53
Svédország	2.431	2.624	2.712	2.523	2.482	2.418	2.762	2.365
Brit-Maláj államok	3.220	2.825	2.856	2.289	3.409	2.750	2.976	2.119
Dánia	2.374	2.487	2.584	2.494	2.208	2.361	2.455	2.316
Japán	5.691	5.673	5.739	4.245	5.182	5.077	5.560	4.030
Törökország	619	652	704	(704)	464	503	429	(429)
Algír	989	1.117	1.308	1.304	791	900	903	1.019
Ir szabad állam	1.670	1.650	1.641	1.540	1.230	1.272	1.278	1.235
Francia-Marokkó	401	447	537	500	189	287	277	162
Görögország	950	928	982	802	458	470	517	438
Argentína	4.725	5.014	4.862	3.329	5.566	5.656	5.158	2.913
Egyiptom	1.333	1.415	1.520	1.322	1.361	1.576	1.440	884
Norvégia	1.453	1.530	1.612	1.613	1.007	1.026	1.132	1.028
Kanada	6.343	7.243	7.211	5.625	7.167	8.154	6.654	5.003
Ausztria	2.482	2.601	2.587	2.166	1.642	1.776	1.735	1.491
Belgium	4.610	5.025	5.629	4.919	4.221	4.807	5.112	4.175
Délafrikai Unió	1.951	2.069	2.177	1.648	2.568	2.579	1.236	892
Svájc	2.757	2.928	2.943	2.789	2.208	2.332	2.282	1.926
Kína	3.998	4.856	4.685	(4.685)	3.626	4.027	3.575	(3.575)
Olaszország	6.000	6.641	6.552	5.164	4.599	4.378	4.450	3.616
Németalföld	5.850	6.183	6.313	5.545	4.354	4.578	4.564	3.941
Franciaország	11.852	12.004	13.038	11.712	12.384	11.534	11.201	9.583
Nagy-Britannia	30.482	30.019	30.843	26.549	19.717	20.170	20.238	15.814
Egyéb államok	12.109	11.688	11.543	9.763	11.291	10.858	10.674	8.301
Összesen	193.330	198.509	201.236	165.711	179.395	185.135	184.792	149.897

rikai nagy gyapjútermelő területekre, Argentínára és Uruguayra is.

A textilipari készgyártmányok forgalma az adatgyűjtési rendszerek eltérő volta miatt kevésbé ellenőrizhető. Bizonyos azonban, hogy az angol textiliparcik-

kek kivitele rendkívüli mértékben megcsökkent. A pamutfonalak kivitele Angliából 1929-ben 147 millió fontról 123 millió fontra (mennyiség szerint), értékben pedig 18,5 millió font sterlingről 13 millió font sterlingre csökkent. A mennyiség csökke-

Commerce international.

Beviteli (—) vagy kiviteli (+) többlet Excédent d'importation (—) ou d'export. (+)				Összes forgalom Commerce total				P a y s				
1927	1928	1929	1930	1927	1928	1929	1930					
1,000.000 Pengő — pengős				%								
+	3.375	+	5.461	+	4.719	+	3.777	13.7	13.6	14.0	12.5	États-Unis
—	5.331	—	3.220	+	65	+	2.235	8.9	9.1	9.5	9.7	Allemagne
+	1.464	+	1.690	+	1.498	+	1.331	3.2	3.2	3.1	2.9	Inde Brit.
+	1.713	+	1.339	+	790	+	847	1.6	1.5	1.5	1.5	Indes Néerlandaises
+	775	+	646	+	646	+	632	0.7	0.7	0.7	0.8	Mexique
+	251	+	189	+	205	+	347	1.2	1.4	1.3	1.0	Brésil
+	366	+	378	+	314	+	314	0.9	0.7	0.7	0.9	Cuba
+	366	+	344	+	89	+	302	1.7	1.8	1.8	1.8	Tchéco-Slovaquie
+	183	+	339	+	354	+	236	0.3	0.3	0.3	0.3	Pérou
+	115	—	183	—	42	+	204	0.7	0.5	0.5	0.5	Roumanie
—	246	—	550	—	190	+	119	0.9	1.0	1.0	1.0	Pologne
—	374	—	370	—	25	+	77	0.5	0.5	0.5	0.6	Hongrie
+	23	—	34	—	85	+	67	0.1	0.1	0.1	0.1	Bulgarie
+	223	+	86	+	102	+	62	0.4	0.4	0.5	0.5	Iles Philip.
+	18	—	120	+	9	+	56	0.3	0.3	0.3	0.3	Uruguay
+	86	+	281	+	181	+	45	0.7	0.7	0.8	0.7	Nouvelle-Zélande
+	172	+	171	+	64	+	37	0.3	0.3	0.2	0.2	Siam
—	12	—	257	—	82	+	22	0.5	0.5	0.5	0.5	Finlande
—	11	—	17	+	14	+	12	0.1	0.1	0.1	0.1	Lithuanie
—	762	—	985	—	692	+	10	1.3	1.5	1.4	1.7	Espagne
—	6	+	17	+	6	+	1	0.0	0.1	0.0	0.0	Haïti
+	17	—	6	—	8	—	3	0.1	0.1	0.1	0.1	Estonie
+	429	+	555	+	479	—	50	0.5	0.6	0.7	0.6	Chili
—	29	—	51	—	99	—	53	0.1	0.2	0.2	0.2	Lettonie
+	11	—	52	—	58	—	58	0.4	0.3	0.3	0.4	Colombie
+	172	—	470	+	85	—	66	1.2	1.3	1.1	1.9	Russie
—	555	—	132	—	612	—	94	2.3	2.0	2.0	1.5	Australie
—	82	—	144	—	46	—	112	0.4	0.4	0.4	0.5	Yougoslavie
—	120	—	149	—	155	—	136	0.1	0.1	0.1	0.1	Palestine
+	51	—	206	+	50	—	158	1.3	1.3	1.4	1.5	Suède
+	189	—	75	+	120	—	170	1.8	1.4	1.5	1.4	Et. Malais Britann.
—	166	—	126	—	129	—	178	1.2	1.3	1.3	1.5	Danemark
—	509	—	596	—	179	—	215	2.9	2.8	2.9	2.6	Japon
—	155	—	149	—	275	—	275	0.3	0.3	0.3	0.4	Turquie
—	198	—	217	—	405	—	285	0.5	0.5	0.6	0.7	Algérie
—	440	—	378	—	363	—	305	0.8	0.8	0.8	0.9	État libre d'Irlande
—	212	—	160	—	260	—	338	0.2	0.2	0.2	0.2	Maroc Franç.
—	492	—	458	—	465	—	364	0.4	0.4	0.4	0.4	Grèce
+	841	+	642	+	296	—	416	2.8	2.8	2.6	2.0	Argentine
+	28	+	161	—	80	—	438	0.7	0.8	0.8	0.7	Egypte
—	446	—	504	—	480	—	585	0.7	0.7	0.7	0.8	Norvège
+	824	+	911	—	557	—	622	3.6	4.0	3.6	3.4	Canada
—	840	—	825	—	852	—	675	1.1	1.1	1.1	1.2	Autriche
—	389	—	218	—	517	—	744	2.4	2.6	2.8	2.9	Belgique
+	617	+	510	—	941	—	756	1.2	1.2	0.9	0.8	Union Sud-Afric.
—	549	—	596	—	661	—	863	1.3	1.4	1.3	1.5	Suisse
—	372	—	829	—	1.110	—	1.110	2.0	2.3	2.1	2.6	Chine
—	1.401	—	2.263	—	2.102	—	1.548	2.8	2.9	2.9	2.8	Italie
—	1.496	—	1.605	—	1.749	—	1.604	2.7	2.8	2.8	3.0	Pays-Bas
+	532	—	470	—	1.837	—	2.129	6.5	6.1	6.3	6.7	France
—	10.765	—	9.849	—	10.605	—	10.735	13.5	13.1	13.2	13.4	Royaume-Uni
—	818	—	830	—	869	—	1.462	6.2	5.9	5.8	5.7	Autres pays
—	13.935	—	13.374	—	16.444	—	15.814	100.0	100.0	100.0	100.0	Total

néséből nem kevesebb, mint közel 8 millió font esik a brit-indiai kivitelre, miután az Indiába irányuló pamutfonálexport 1930-ban mindössze 6.4 millió fontot ért el az előző évi 14.3 millió fonttal szemben. Németország 5 millió, Hollandia pedig 4

millió fonttal kevesebbet vett át, mint 1929-ben. Még nagyobb arányban esett az amerikai pamutszövetek exportja, mely az 1929. évi 3.7 milliárd négyszög-yardról 2.4 milliárd négyszög-yardra csökkent. Itt még nagyobb szerepet játszik az indiai

irányú export csökkenése, miután a szövetségexportnak jóval nagyobb hányadát szolgáltatják az indiai rendeltetésű szállítók, mint a pamutexportnál. Indiába 1929-ben még 1·2 milliárd négyszög-yard angol szövet került, míg 1930-ban csak körülbelül a fele. Az exportált angol gyártmányú fonalak és szövetek együttes értéke 1929-ben 118 millió font sterling volt, míg 1930-ban csak 74 millió font sterling, vagyis mintegy 36%-kal kevesebb. Az exportált angol gyapjúfonalak és szövetek értéke pedig az 1929. évi 32 millió font sterlingről 23 millió font sterlingre csökkent.

Mint a textilipari termékeknél, úgy a vasipari termékeknél is meglehetősen hasonló helyzetet találunk. A vasipar szempontjából az 1929. év rendkívül magas konjunktúrájú év volt, amit az összes fontosabb vasipari államok termelési indexei igazolnak, de egyszersmind rendkívül erős volt a visszaesés az 1930. évben. Így az amerikai Federal Reserve Board indexe az 1929. évi 130-ról 95-re esett (évi átlagban), a kanadai index 154-ről 105-re, a német index 114-ről 83-ra, az angol index pedig 114-ről 89-re szállott alá. Mindenütt az 1929. évi index jelezte az utóbbi évek maximumát. A magas konjunktúrának megfelelően a világ vas- és acéltermelése is rekordszámot ért el 98·5, illetőleg (acélnál) 120·5 millió tonnával 1929-ben, mely számok azonban 1930-ban 80·1, illetőleg 94·6 millió tonnára estek vissza. Különösen óriási a visszaesés az Egyesült Államokban, ahol a vastermelés 44·5 millió tonnáról 33·1 millió tonnára, az acéltermelés pedig 58·7 millió tonnáról 42·3 millió tonnára esett vissza. Nemkülönben igen erős visszaesés volt észlelhető Németországban, ahol a vastermelés 13·4 millió tonnáról 9·7 millió tonnára, az acéltermelés pedig 16·2 millió tonnáról 11·5 millió tonnára esett vissza. Ennek megfelelően alakult azután az 1930. évi forgalom is. Amerikának vas- és acélból való kivitele (beleértve a gyártmányokat is) 293 millió dollárról 205 millió dollárra, vagyis csaknem harmadával esett. A brit kivitel pedig 20·8 millió métermázsáról 16 millió métermázsára, illetőleg értékben 36 millió font sterlingről 28 millió font sterlingre csökkent. Ugyanaz észlelhető a német vas- és gépki-

vitelnél is. Általában nagy arányban visszaesett a fémek forgalma is.

A kőszénexport alakulása egyes fontosabb államokban 1929-ben és 1930-ban a következő volt:

	1929 mennyiség	1930 millió m. mázsában
Németország	267·7	243·8
Egyesült Áll.	158·5	144·3
Franciaország	59·1	46·6
Nagy-Britannia	613·6	557·7
Lengyelország	139·3	125·0
Együtt	1.238·2	1.117·4

Az öt legnagyobb exportőr által kivitt szén mennyisége tehát mintegy 10%-kal csökkent az 1930. év folyamán. A szénhelyzet általában szoros összefüggésben lévén a nehézipar helyzetével, a széntermelésnél is 1929-ben látjuk a legmagasabb számokat, ekkor érte el a világ széntermelése a legmagasabb pontját, és pedig a kőszéné 1.326·5 millió tonnával, a barnaszéné pedig 226·7 millió tonnával és a vasipari termelés visszaesésével a széntermelés is visszaesett 1930-ban 1.209 millió, illetőleg (barnaszénél) 191·5 millió tonnára. A szénforgalom csökkenésével ellentétben emelkedett az Amerikai Egyesült Államok kőolajtermék kivitele 90 millió barrelről 99·4 millió barrelra. Ezzel ellentétben viszont felénél is kisebb összegre csökkent az amerikai automobilkivitel, mely 1930-ban csak 84.513-at ért el, az előző évi 196.758-cal szemben.

A felsoroltak után, melyek a nemzetközi forgalomnak legnagyobb tömegét teszik ki, és mintegy gerincét alkotják a legfontosabb államok külkereskedelmének, a további részletezéseket mellőzve, általában megállapítható, hogy az Európán kívüli államok külforgalma nagyobb mértékben csökkent, mint az Európaiaké, ami a nyersanyag- és élelmiszerszállítások, illetőleg azok értékcsökkenésének a következménye. Európa kivitelét viszont az ipari krízis akadályozza.

Magyarország a nemzetközi forgalomban.

Magyarország a nemzetközi kereskedelmi forgalomban végtelenül szerény szerepet játszik. Ha összefoglaljuk a világ összes államainak külkereskedelmi forgal-

mát, a magyar forgalom abból nem foglal le magának többet $\frac{1}{2}\%$ -nál s pl. a szomszédos kisebb területű és lakosságú, de ipusziáltabb és élénkebb kereskedelemmel bíró Ausztria jelentékenyen nagyobb forgalmat bonyolít le úgy relatív, mint abszolút értelemben véve. Amellett Magyarország a tengeri úttól, a nagy kereskedő államokkal való közvetlen érintkezéstől el van zárva. Külkereskedelmének túlnyomó részét a közvetlenül szomszédos, vagy legalább is egészen közelfekvő államokkal bonyolítja le, a távolabbi forgalomban pedig nagyon kevés vizet zavar. A világkereskedelmi forgalomban való intenzívebb bekapcsolódásunkat az is akadályozza, hogy külkereskedelmünk szükség szerint nyugat felé irányulván, agrártermékeinkkel a közvetlenül határos, vagy közel eső iparos, agrárimportra szoruló, sűrű lakosságú államokra vagyunk utalva, ahonnan egyszerűs mind közvetlenül, vagy az ő közvetítésükkel beszerezhetjük az ipari anyagokban és termékekben, vagy mezőgazdaság segédanyagaiban megnyilvánuló szükségleteink fedezésére szolgáló árucikkeket. Hozzájárul az is, hogy agrártermékkivitelünk jelenleg is még — ha szabad ezt a kifejezést használnunk — túlságosan extenzív jellegű. Fő kiviteli cikkek ez idő szerint élő, vágó és igásállatokból állanak, melyek pedig nem képeznek világforgalmi cikket, azok az országok, melyekhez eddig élő állatexportunkkal hozzáférhettünk, valóban a végső határát jelentik annak, ameddig élő állapotban szállított állatokkal egyáltalában eljuthattunk. Holott láttuk, hogy a világkereskedelmben mily széduletes menységben kerülnek forgalomba a világ egyik sarkától a másikig a legkülönbözőbb, de megfelelően feldolgozott állati termékek. Dánia külkereskedelmi forgalmának egyik legkiválóbb oszlopa a vaj

és tojáskivitel és hasonlóképen a feldolgozott sertéstermékek kivitele, holott Magyarország, mely élő állatait tömegével szállította és szállítja ki külföldre, még a közelmúltban vaját importálni kényszerült, még pedig — Dániából, mely pedig eléggé messze fekszik tőlünk és most is csak legfeljebb annak örülhetünk, hogy vaját nem kell már importálnunk. Pedig jól megszervezett vajtermeléssel és exporttal Dániával legalább is egyenlő fegyverekkel vehetnénk fel a versenyt a hozzánk közelebb eső államokban. És ez áll állatállományunk értékesítésének csaknem összes problémáira. Az élő állatkivitel mindig labilis marad és távolabbi összeköttetések létesítését kizárja. S hogy búza- és liszt kivitelünk mily oszlopai exportunknak, ahhoz aligha szükséges kommentárt fűznünk. Kedvezőbb jelenség viszont szépen fejlődő baromfikivitelünk és láttuk, hogy — különösen a téli hónapokban — a brit piacon elég tekintélyes pozíciót sikerült biztosítanunk, mely a mi szerény viszonyink között számottevő. Aggasztóbb viszont a fejlődés szempontjából tojáskivitelünk, mely a legjobb esetben is csak stagnálónak nevezhető, holott a lehetőségek számára itt tág perspektívák nyílnak. Aligha csalódik, aki megállapítja, hogy a világkereskedelemben való intenzívebb bekapcsolódásunk — legalább is agrártermékeinket illetően —, csak úgy válik lehetővé, ha más kisállamok példájára (és mindig figyelemben saját speciális körülményeinkre) termelési rendszerünket oly irányban igyekezünk fejleszteni és átalakítani, hogy oly agrártermékeket és oly formában hozzunk forgalomba, melyek alkalmassá teszi termelvényeinket arra, hogy a világkereskedelem csatornáiba kerüljenek.

Szőnyi Gyula dr.

Az autóbusz- és teherautóvállalatok 1930. évi forgalma.

Les entreprises hongroises d'autobus et de camions automobiles en 1930.

Résumé. En 1930, à cause de la situation économique défavorable, le nombre des entreprises d'autobus a diminué à 179 (baissant de 5 par rapport à l'année précédente) et celui des entreprises de camions automobiles à 146 (baissant de 6). Le transport des personnes et des marchandises n'a pas présenté de changement essentiel comparativement à 1929. Les relevés ci-dessous offrent les renseignements détaillés.

★

A géperejü járműekkel lebonyolított személyszállítás és áru fuvarozás 1930-ban is nagyjában az előző évi keretek között mozgott. A jelenlegi gazdasági viszonyok nem igen serkentettek új vállalatok létesítésére s azoknak a vállalkozóknak jó része, kik a tárgyalt év folyamán mégis újonnan folyamodtak engedélyért, a kedvezőtlen helyzet következtében üzemüket meg sem kezdték. A személyszállításra kiadott 45 engedély közül 17-et, az áru fuvarozásra kiváltott 51 engedély közül pedig 18-at tulajdonosaik nem vettek igénybe. Ha még ehhez hozzávesszük azt, hogy az elmúlt év folyamán 33 személy- és 39 áruszállító vállalat az üzemét beszüntette, végeredményben a tárgyalt évben az előző évinél öttel kevesebb, összesen 179 személyszállító és hattal kevesebb, összesen 146 áru fuvarozó vállalat bonyolított le forgalmat.

A vállalatok számának ez a csökkenése a forgalmi eredményekben nem jut kifejezésre; sőt az idevonatkozó adatok némi fejlődésről tanuskodnak. A forgalmi teljesítmények fejlődése mellett meg kell még említenünk, hogy a vállalatok járműveinek használhatósága ellen is jóval kevesebb kifogás emelhető, mint az előző években. Végül a már évekkkel ezelőtt alakult s gyökeret vert vállalatoknál a menetrendszerű közlekedés is biztosítottnak látszik.

Ismertetésünknel az eddigi évekhez hasonlóan, a vállalatokat három csoportban fogjuk bemutatni. A városok, illetőleg községek belterületén közlekedő vállalatok adják a helyi járatokat, az egyes városok és községek közötti összeköttetést létesítő vállalatok pedig a helyközi járatokat. A nem menetrendszerűen közlekedett áruszállító vállalatok alkotják a harmadik csoportot.

1. Helyi személyszállító autóbuszjáratok.

A városok és községek belterületén való személyszállításra a tárgyalt év folyamán tizenegyen nyertek engedélyt, kik közül azonban hatan nem éltek ezzel a jogosítványukkal. A megszűnt vállalatok száma 14 volt, úgyhogy végeredményben 1930-

1. Az autóbuszvállalatok útvonalainak hossza. Longueur des lignes des entreprises d'autobus.

Megnevezés Désignation	A vállalatok összes száma Nombre total des entreprises	Az egyes vállalatok útvonalainak hossza Longueur des lignes des entreprises							
		5 km-nél kevesebb moins de 5 km	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30 km-nél több plus de 30 km	
		kilométer kilomètres							
Helyi járat Services locaux	1929	26	22	2	1	—	—	1	
	1930	23	21	1	—	—	—	1	
Helyközi járat Serv. interurb.	1929	158	11	42	16	19	16	14	40
	1930	156	19	36	19	9	16	9	48
Együtt - Ensemble	1929	184	33	44	17	19	16	14	41
	1930	179	40	37	19	9	16	9	49

ban az előző évinél hárommal kevesebb, összesen 23 vállalat foglalkozott helyi személyszállítással. A csökkenés ismét jórészt onnan ered, hogy egyes vállalkozók inkább a távolsági közlekedésre tértek át s így ezeknek adatai átkerültek a helyközi járatok csoportjába. Ezzel a 23 üzemben levő vállalat között már mindössze kettő volt, ahol az útvonalak hossza az 5 km-t meghaladta.

Az üzemi időszak tartamát tekintve a tárgyalt évben több olyan vállalattal találkozunk, melyek csak bizonyos idényben, az évnek egyik szakában járatják gépeiket. A félévnél rövidebb időn át közlekedő járatok száma ugyanis 2-ről 6-ra nőtt, viszont az év felének nagyobb részében közlekedőké 24-ről 17-re csökkent.

A járművek állománya csaknem változatlan, amennyiben számuk mindössze héttel szaporodott s összesen 174-re rúgott. A gépjárművek gyártmánya szempontjából is az előző évvel csaknem teljesen megegyező a helyzet. A hazai ipar termékei túlsúlyukat továbbra is megőrizték s az egész állománynak 74,7%-át tették. A magyar gyártmányú autóbuszok között a „Mavag” gépek maradtak a vezetőhelyen, míg a külföldi eredetű gépkocsiknál leggyakrabban még mindig a Ford gyártmányaival találkozunk.

A befogadóképességet tekintve a már eddig is leghasználatosabb 24-nél több utas szállítására berendezett gépek száma némileg emelkedett s az ennél kisebb típusú autóbuszok az ország állományában mindössze 19,5%-kal (1929-ben 19,2%) szerepeltek. A nagy teljesítőképességű gépek számát a fővárosi vállalat emeli ilyen magasra, melynek

2. Az autóbuszvállalatok gépjárművei gyártmányok és befogadóképesség szerint.

Véhicules à moteur des entreprises d'autobus, suivant l'origine et la contenance.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A gépkocsik összes sz. <i>Nombre total des véhicules à moteur</i>	Nombre des véhicules à moteur d'origine										A gépkocsik közül <i>Contenance des véhic. à mot.</i>					
		Amerikai <i>américaine</i>	Angol <i>anglaise</i>	Cseh-szlovák <i>tchéco-slovaq.</i>	Francia <i>française</i>	Magyar <i>hongroise</i>	Német <i>allemande</i>	Olasz <i>italienne</i>	Oszták <i>autrichienne</i>	Svájci <i>suïsse</i>	6-nál kevesebb <i>moins de 6</i>	6	7-12	13-16	17-24	24-nél több <i>plus de 24</i>	
		gyártmányú gépkocsik száma										személy befogadóképességű volt - <i>personnes</i>					
Helyi járat — <i>Services locaux</i>	1929 ..	167	18	—	—	10	127	10	1	1	—	—	—	3	15	14	135
	1930 ..	174	19	2	—	8	130	8	4	3	—	—	—	9	10	15	140
Helyközi járat — <i>Services interurb.</i>	1929 ..	357	73	—	—	27	190	12	37	17	1	3	8	39	27	160	120
	1930 ..	335	59	—	1	17	188	18	33	18	1	—	3	24	29	143	136
Együtt — <i>Ensemble</i>	1929 ..	524	91	—	—	37	317	22	38	18	1	3	8	42	42	174	255
	1930 ..	509	78	2	1	25	318	26	37	21	1	—	3	33	39	158	276

egész állománya a nagyarányú forgalom kívánalmainak megfelelően mind a legnagyobb befogadóképességű autóbuszok csoportjába tartozott.

A forgalmi eredmények ismertetésénél a helyzet kellő megítélése szempontjából célszerűnek látszik Budapest főbb adatait a többiektől elválasztva ez alkalommal is külön bemutatni. Az idevonatkozó adatok a következő képet mutatják:

	Napi járatok száma	Évi összes menetek száma	Megtett utak hossza km.	Szállított utasok száma
Budapest 1929	1.568	1,097.854	4,691.829	17,177.514
1930	1.720	1,225.532	6,246.922	23,354.444
Vidék 1929	428	285.620	861.506	1,526.805
1930	400	268.772	755.910	922.234

A fentiekből láthatjuk, hogy a helyi járatoknál a fővárosnak mennyire kiemelkedő a szerepe. Bu-

dapestre esett az ország területén levő helyi autóbuszjáratok által teljesített járatok 81·1%-a, a menetek 82·0%-a, a megtett utak 89·2%-a s a szállított személyek 94·7%-a.

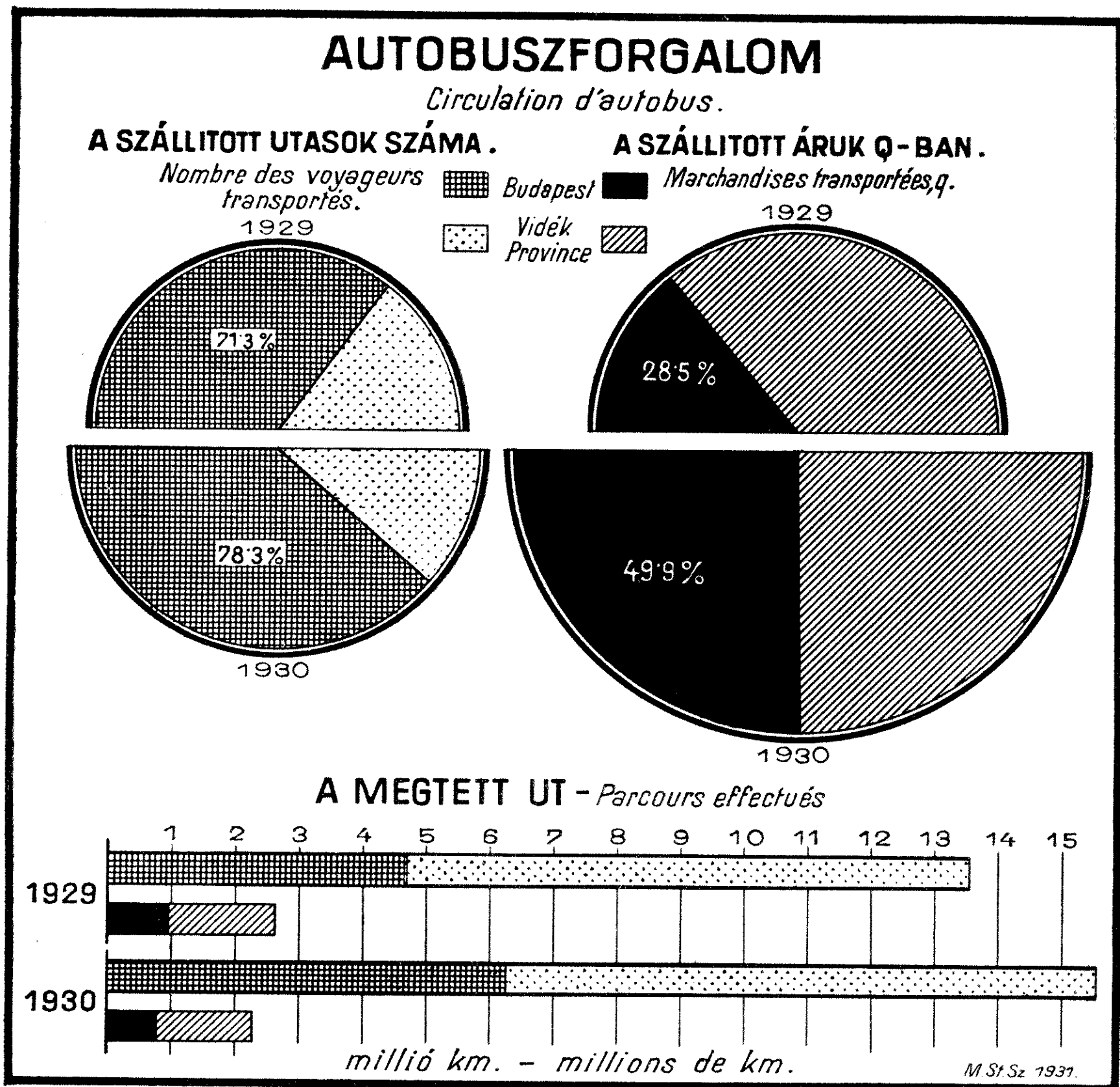
A főváros autóbuszközlekedése a tárgyalt évben is igen szép fejlődést mutat. A napi járatok számát növelték s ennek megfelelően az évi menetek száma több, mint 100.000-rel haladta meg az előző évit s összesen 1·2 millióra, a megtett utak hossza pedig 4·7 millió km-ről 6·2 millió km-re nőtt. Erősen fellendült a személyforgalom is, amennyiben az előző évinél kereken 6 millióval több, összesen 23·4 millió utas használta a társaság gépeit.

Egészen más a helyzet az ország egyéb városaiban és községeiben üzemben volt vállalatoknál, ahol az elmúlt évben tapasztalható jelentős fejlődés.

3. Az autóbuszvállalatok forgalma.

Services d'entreprises d'autobus.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A közlekedett járatok <i>Services</i>			A forgalmi időszak tartama <i>Durée du service</i>			A vállalat gépjárműveinek — <i>Véhicules à moteur des entreprises</i>			Az év folyamán — <i>Au cours de l'année</i>			
	száma naponként <i>nombre par jour</i>	útvonalainak hossza km-ben — <i>longueur des lignes, km</i>	által a végpontokon kívül érintett lakott helyek száma <i>nombre des localités traversées</i>	1-3	4-6	7-12	darabszáma <i>nombre</i>	befogadóképessége <i>cap. de conten.</i>		közlekedett összes menetek — <i>services effectués:</i>		szállított utasok száma <i>nombre des voyageurs transportés</i>	
								ülőhely <i>places assises</i>	állóhely <i>places debout</i>	száma <i>nombre</i>	által megtett út hossza km-ben <i>km. faits</i>		
Helyi járat <i>Services locaux</i>	1929	1.996	184·9	—	1	1	24	167	4.494	1.688	1,383.474	5,553.335	18,704.319
	1930	2.120	142·3	—	3	3	17	174	4.623	1.731	1,494.304	7,002.832	24,669.730
Helyközi járat <i>Serv. interurb.</i>	1929	1.187	4.475·5	731	9	17	132	357	6.367	1.531	597.550	7,996.371	5,425.902
	1930	1.033	3.723·5	589	4	9	143	335	6.258	1.574	610.524	8,417.952	5,085.582
Együtt <i>Ensemble</i>	1929	3.183	4.660·4	731	10	18	156	524	10.861	3.219	1,981.024	13,549.706	24,130.221
	1930	3.153	3.865·8	589	7	12	160	509	10.881	3.305	2,104.828	15,420.784	29,755.312
Ebből Bpest <i>Dont Budapest</i>	1929	1.568	83·0	—	—	—	1	121	3.726	1.444	1,097.854	4,691.829	17,177.514
	1930	1.720	74·2	—	—	—	1	128	3.866	1.545	1,225.532	6,246.922	23,354.444

déssel szemben némi visszaesés jelentkezik. A napi járatok kisebb mértékű csökkentésével ugyanis az utasforgalom 1.5 millióról 1.3 millióra szállott alá. A csökkenés — mint említettük — jórészt arra vezethető vissza, hogy a helyi fuvarozás mellett más városok és községek között is közlekedett vállalatok a helyi járatok közül a helyközi járatok csoportjába kerültek át.

A menetenkinti forgalmat tekintve Budapesten egy-egy menetre átlag 19 (1929-ben 16) utas jutott, vidéki városokban és községekben pedig 5 (1929-ben 6) személy használta a vállalatok gépeit.

Az ország területén működő vállalatok benzinfogyasztása az előző évnek több, mint kétszeresét tette s az év folyamán elhasznált mennyiség 3.2 millió kg-ra rúgott. A fogyasztásnak ez a nagyarányú növekedése, mely csak részben magyaráz-

ható a forgalom emelkedésével, leginkább arra vezethető vissza, hogy a főváros a villamos hajtóerőre berendezett autóbuszokat kivonta a forgalomból s azok helyét benzinerőre berendezett gépekkel pótolta. A kilométerenkinti átlagos benzinfogyasztás 0.45 kg-ot tett. A gummiabroncsfogyasztás némileg felülmúlta az előző évit s az abroncsenkinti átlagos kiadás 404 pengőre rúgott (1929-ben 489 P).

A megnövekedett forgalom folytán a vállalatok az előző évinél jóval nagyobb bevételt értek el. Az évi nyers bevétel összege ugyanis csaknem két millió P-vel volt nagyobb s összesen 6.9 millió P-t tett. A kilométerenkinti bevétel tehát 99 fillérre (1929-ben 91 fillér) rúgott, minden egyes utas pedig átlagban 21 fillér (27) bevételt eredményezett.

4. Az autóbuszvállalatok üzemanyagfogyasztása és évi nyers bevétele.

Consommation de matériel et recette brute des entreprises d'autobus.

Megnevezés — Désignation	A vállalatok — Entreprises				évi nyers (bruttó) bevétele <i>recette brute</i> P	
	száma <i>nombre</i>	által az év folyamán — <i>A été utilisé au cours de l'année:</i>		évi nyers (bruttó) bevétele <i>recette brute</i> P		
		elhasznált benzin ill. benzinszesz- keverék mennyi- sége kg-ban <i>benzine et mélange de benzine, kilos</i>	elhasznált gumiabron- csok — <i>pneumatiques</i>			drb száma <i>nombre</i>
Helyi járatok — <i>Services locaux</i>	1929	26	1,564.236	1.057	517.091	5,082.779
	1930	23	3,167.329	1.480	597.906	6,903.172
Helyközi járatok — <i>Services interurb.</i>	1929	158	1,938.221	2.167	726.766	4,644.987
	1930	156	1,912.571	1.890	608.768	4,520.965
Együtt — Ensemble	1929	184	3,502.457	3.224	1,243.857	9,727.766
	1930	179	5,079.900	3.370	1,206.674	11,424.137

2. Helyközi személyszállító autóbuszjáratok.

A városok és községek közötti forgalom lebonyolítására a helyközi autóbuszjáratok szolgáltak. Az ilyenmű vállalatoknak az évek óta tartó — néha igen jelentős — szaporodásával szemben ebben az évben szintén némi csökkenés jelentkezik. Az 1930. év folyamán kiadott 34 engedély közül 11-et a tulajdonosuk nem vette igénybe. Ezenkívül 36 vállalkozó üzemét beszüntette, úgyhogy ezzel a helyközi vállalatok száma 158-ról 156-ra szállott alá.

A vonalhálózat kereken 700 km-rel szűkült s a naponként közlekedett járatok száma is némileg csökkent. A végpontokon kívül 589 volt azoknak a lakott helyeknek a száma, melyeket a vállalatok útvonalak érintettek.

Az egyes vállalatoknak az útvonalhosszát tekintve a 30 km-nél nagyobb távolságra közlekedett járatok száma kissé emelkedett, úgyhogy ezzel a vállalatoknak már csaknem egyharmada (30·8%, 1929-ben 25·3%) tartozott ebbe a csoportba. A másik, előző évben legnagyobb számmal képviselt 5·1—10 km-es csoportban számuk viszont csökkent s ezzel arányuk 26·6%-ról 23·1%-ra szállott le. Legalaposabb fogyasztás a 15·1—20·0 km-es kategóriába sorozottaknál volt. A nagy távolságokra közlekedő vállalatokéhoz hasonló növekedést láthatunk még a legrövidebb, 5 km-en aluli vonalhosszal bíró vállalatoknál is. A forgalmi időszak határai elég jelentősen kitolódtak, amennyiben az előző évi 26-tal szemben csak 13 vállalat volt olyan, mely félénél rövidebb ideig járatta gépeit.

A forgalom lebonyolításához szükséges gépjárművek száma, 22 darabbal csökkenve, 335 daraból állott. A gyártmányok szempontjából alig van változás. Az állomány 56·1%-át (53·2%) kitevő hazai gépeké ez alkalommal is a vezető szerep. Mellettük némi térvésztes ellenére továbbra is az amerikai gyártmányok voltak a legnagyobb szám-

mal, 17·6%-kal (20·4%) képviselve. A kicsi típusok tekintetében is az előző évvel megegyező a helyzet. A magyar gyártmányok között a „Mavag“, az amerikai eredetű gépek között pedig a Ford-készítmények voltak a legelterjedtebbek. A gépkocsik befogadóképességét nézve, az autóbuszforgalom céljaira nem igen alkalmas kis gépek némileg ismét háttérbe szorultak. Az autóbuszoknak egyáltalán nem nevezhető 6 és ennél kevesebb személy szállítására szolgáló gépek száma csökkent, a legtöbb utas szállítására berendezett 24-nél több személyt befogadó autóbuszok száma viszont a legjobban szaporodott. Ezzel az eddig leginkább használatos 17—24 személyes gépekkel már csaknem egyforma számmal volt képviselve.

A vállalatok üzleti eredményei a forgalom némi csökkenéséről tanuskodnak. Az év folyamán naponként közlekedett járatok száma némileg visszaesett. Tekintve azonban, hogy a vállalatok az előző évinél hosszabb időn át járaták gépeiket, a megtett menetek száma viszont emelkedett, s így a befutott távolság is meghaladta az előző évit. A sűrűbb közlekedés ellenére az utasforgalomban némi apadás tapasztalható, amennyiben a tárgyalt év folyamán az előző évinél kevesebb, az öt milliót alig meghaladó utas kereste fel a vállalatok gépeit. Az egyes menetek által az év folyamán befutott út átlagos hossza 13·8 km (1929-ben 13·4 km), míg az útvonalonkénti átlagos utasszám 8 (1929-ben 9 utas) volt.

A legfontosabb üzemi anyagból, a benzinből a fogyasztás kisebb volt, mint az előző évben s az egész mennyiség 1·9 millió kg-ra rúgott. A kilométerenkénti benzinfogyasztás tehát 23 kg-ot tett (1929-ben 24). A kerekek abroncsolásához szükséges gummiabroncsokból is kevesebbet használtak el, melyek darabonkénti átlagos ára 322 pengőre (335 pengő) tehető. A vállalatok évi nyers bevétele kereken 120.000 pengővel maradt alatta az előző évinél s összesen 4·5 millió pengőre rúgott.

5. A géperejű áru fuvarozási vállalatok gépjárművei gyártmányok és teherbíróképesség szerint.
Véhicules à moteur des entreprises de transport par camions automobiles, suivant l'origine des voitures et leur capacité de charge.

É v Année	A gépkocsik összes száma — Nombre total des véhicules à moteur	Nombre des véhicules à moteur d'origine										A gépkocsik közül Capacité de charge des véhicules				
		Amerikai américaine	Angol anglaise	Belga belge	Cseh-szlovák tchéco-slov.	Francia française	Magyar hongroise	Német allemande	Olasz italienne	Oszták autrichienne	Svájci suisse	1-nél kevesebb moins d'une	1	1.1—2.5	2.6—4.0	4-nél több plus de 4
		gyártmányú gépkocsik száma										tonna teherbíróképességű tonnes				
1929	218	68	1	2	2	10	102	21	8	3	1	1	16	104	68	29
1930	212	62	—	—	1	22	101	12	7	7	—	4	11	96	69	32

6. A géperejű áru fuvarozási vállalatok forgalma.
Mouvement des entreprises de transport par camions automobiles.

Év Année	A forg. időszak tartama Durée du service			A járművek Véhicules		Az év folyamán Au cours de l'année	
	1—3	4—6	7—12	darab száma nombre	teherbíróképes- sége tonnákban capacité de charge, tonnes	megtett út hossza km-ben km. faits	szállított áruk súlya poids des marchan- disés transportées q
	hónap — mois						
1929	11	8	133	218	633.5	2,607.833	1,115.338
1930	9	6	131	212	631.7	2,269.082	2,317.613

3. Áru fuvarozási vállalatok.

A személyszállító vállalatokkal ellentétben az áruszállítással foglalkozó vállalkozók között ebben az évben is csak néhány volt olyan, mely menetrendszerűen járatta gépeit. A vállalatok zöme azonban alkalmasszerűen, előre meghatározott menetrend nélkül a szükséghez képest végzett áru fuvarozást.

A tárgyalt év folyamán, mint már elől is említettük, az előző évinél hattal kevesebb, összesen 146 vállalat bonyolított le forgalmat. A vállalatok nagy része félévnel hosszabb időn át tartotta üzemben gépeit s csak 15-nél (1929-ben 19) terjedt a forgalmi időszak ennél rövidebb időre.

A járművek állománya a vállalatok számának csökkenésével 218-ról 212-re apadt. A gépek gyártmányok szerinti megoszlása nagyjában változatlan. A magyar gyárakból kikerült gépek az állománynak ez alkalommal is csaknem felét (47.6%, 1929-ben 46.8%) tették s a második helyet 29.2%-os (31.2%) arányukkal továbbra is az amerikai gyártmányok erősen tartják. Érdekes, hogy a német ipar termékei csaknem felényi számmal voltak képviselve, mint az előző évben; viszont a franciaországi eredetű automobilonok száma kétszeresére nőtt. A többi országok gyártmányai az ország géperejű áru fuvarozásában csak alárendelt jelentőséggel bírnak. A gépek típusait tekintve a magyar gyártmányok közt továbbra is a Mavag kocsik, az ame-

rikaiak között pedig Ford készítményei dominálnak. Teherbíróképesség szempontjából tekintve a középszerű 1.1—2.5 tonnás gépek állománya némileg csökkent s az egészen kis teljesítőképességű, 1 tonnán aluli kocsik, valamint a nagyobb, 2.6 tonnánál nagyobb teher szállítására alkalmas autók száma néhány darabbal emelkedett. A változások ellenére a közepes teljesítményű 1.1—2.5 tonnás gépek még mindig számottevő túlsúlyban voltak s az egész állományhoz viszonyított arányuk 45.3%-ot tett (1929-ben 47.7%). A vállalatok rendelkezésére állott gépkocsipark teherbíróképessége pedig 633.5 tonnáról 631.7 tonnára csökkent.

A forgalmi teljesítmények több, mint kétsze-

7. A géperejű áru fuvarozási vállalatok üzemanyagfogyasztása és nyers bevétele.

Consommation de matériel et recette brute des entreprises de transport par camions automobiles.

Év Année	A vállalatok — Entreprises				
	száma nombre	által elhasznált — A été utilisé			nyers bevétele recette brute P
		benzin- ill. benzinszeszkeverék mennyiség kg.-ban benzine et mélange de benzine, kilos	gumiabroncsok pneumatiques	darab- száma nombre	
1929	152	695.304	979	366.696	1,652.600
1930	146	630.041	839	310.890	1,768.997

resét tették az előző évi eredményeknek s a szállított áruk összes súlya 2·3 millió q-ra rúgott. A gépkocsik által megtett út hossza viszont némileg kevesebb volt. Szóval a tárgyalt év folyamán a közönség az autóbuszvállalatokat inkább a rövidebb távolságoknál vette igénybe s minden métermázsa áru által megtett átlagos út 2·3 km-ről 1·0 km-re szállott alá.

A kilométerteljesítmények csökkenése révén a legfontosabb üzemi anyagból, a benzintől is kisebb mennyiségre volt szükség. A kilométerenkinti

átlagos benzinfogyasztás pedig az előző évvel csaknem teljesen megegyezően 0·28 kg-nak felelt meg. A gummiabroncsoknál a vállalatoknak tekintélyes megtakarítást sikerült elérniök. A darabonkinti átlagos áruk 371 pengőt tett. A vállalatoknak az áruszállítási üzlet az év folyamán összesen 1·8 millió pengő nyers bevételt juttatott, ami kereken 116.000 pengővel múlta felül az előző évit. A métermázsankénti átlagos bevétel 0·76 pengőre rúgott (1929-ben 1·48).

Várszeghy János dr.

Magyarország folyami kikötőinek árúforgalma az 1931. év január—március havában.

Le trafic des marchandises dans les ports fluviaux de Hongrie en janvier, février et mars 1931.

Résumé. En Hongrie, la statistique de la navigation a été réorganisée naguère et étendue, à partir de janvier 1931, au trafic des marchandises dans les ports fluviaux. Les chiffres recueillis à ce sujet, et que nous donnons dans le tableau ci-dessous, fournissent des renseignements sur 4 entreprises qui assurent environ 80 ou 90% du trafic des ports hongrois.

★

Az újjászervezett hajózási statisztika keretei között indult meg 1931. év január hóban egy új adatgyűjtés, mely a folyami kikötőink áruforgalmának méreteiről kíván megfelelő tájékoztatást nyújtani. Az ebből a célból beszerzett adatok négy vállalat forgalmi teljesítményeit reprezentálják; ezek a következők: M. kir. Folyam- és Tengerhajózási r.-t., Bajor Lloyd Hajózási r.-t., Első Dunagőzhajózási Társaság, Délnémet Dunagőzhajózási Társaság. Ezek az adatok kikötőinknek csaknem egész áruforgalmát magukban foglalják, mert az előbb említett vállalatok bonyolítják le víziutaink forgalmának körülbelül 80—90%-át. Az adatszolgáltatást valamennyi vállalat részéről egyedül a M. kir. Folyam- és Tengerhajózási r.-t. teljesíti, mely jelenleg e társaságok magyarországi ügyvitelét is intézi.

Előre kell még bocsátanunk, hogy a *Dunán* 50 kikötő áll az áruszállító hajóknak a rendelkezésére, melyek közül az év első negyedében 49-nek volt forgalma. A *tiszai* kikötőhelyek száma összesen 15 volt; ezek közül az év első három hónapjában áruforgalom mindössze két kikötőn át bonyolódott le.

Az áruknak 45·3%-a a belforgalomban került szállításra, míg többi részük különféle külföldi államok területéről érkezett, illetőleg külföldi államokba volt irányítva. Az áruforgalomnak zöme a *Dunán* bonyolódott le s a feladásnál mindössze

4·6%, a leadásnál pedig 1·1% volt az a mennyiség, mely a *Tiszán* át tette meg útját.

A *dunai* forgalomban az egyes kikötők közül a legtöbb árut adtak fel Esztergomban és Moháacson, ahol mennyiségük mindkét helyen a 200.000 q-t meghaladta. Ez a két kikötő, tehát a *dunai* feladási forgalomnak cca felét (47·3%) adta. Leadásra viszont a legtöbb áru a főváros egyik kikötőjében, Budapest balparton került, ami a *dunai* kikötőkbe érkezett áruknak csaknem $\frac{3}{4}$ -ét, pontosan 71·4%-át tette. A *Tiszán* át lebonyolódó áruforgalom zöme a két üzemben levő kikötő közül Szeged rakodópontjait érintette, amennyiben itt adták fel, illetőleg le a *Tiszán* szállított áruk 89·1%-át.

A vízi úton továbbításra került áruk nemét tekintve mind a feladásnál, mind pedig a leadásnál szénből volt a legjelentősebb forgalom. A különféle fajtájú szenek ugyanis a feladott áruk között 43·8%-kal, az érkezett áruk között pedig 53·6%-kal voltak képviselve. Ezenkívül még nagyobb mennyiséggel a gabonaneműek szerepeltek, melyek a feladásnál az összes forgalom 31·3%-át, a leadásnál pedig 13·6%-át tették. A külföldre irányított küldemények legnagyobb hányada gabonából (40·6%) és szénből (22·5%) állott; a külföldről érkezett szállítmányok között pedig a szén mellett (45·2%) legnagyobb mennyiségben a különféle gyári termékeket (16·0%) találjuk.

Az áruk származási és rendeltetési hely szempontjából a hazánkból feladott áruknak több, mint fele (58·5%) Ausztriába volt irányítva. A hozzánk külföldről érkező áruk javarésze viszont Cseh-Szlovákiából származott (44·2%). E mellett a behozatalt illetőleg Németországgal volt még intenzívebb kapcsolatunk, mely a feladó gyanánt a Magyarországra küldött áruk 26·2%-ánál szerepelt.

Kikötők áruforgalma az 1931. év január-március havában.
Trafic des marchandises dans les ports hongrois en janvier, février et mars 1931.

A vízi útvonal, kikötők neve, áruk megnevezése, országok <i>Voies navigables, ports, marchandises, pays</i>	Együttes forgalomban <i>Trafic intérieur et extérieur</i>		Belforgalomban <i>Trafic intérieur</i>		Külforgalomban <i>Trafic extérieur</i>	
	<i>M a r c h a n d i s e s</i>					
	feladott <i>expédiées</i>	érkezett <i>arrivées</i>	feladott <i>expédiées</i>	érkezett <i>arrivées</i>	feladott <i>expédiées</i>	érkezett <i>arrivées</i>
árúk súlya métermázsákban — <i>poids, q métr.</i>						
1. Duna — Danube.						
A) Kikötők szerint. — Suivant les ports.						
Baja, dunapart — <i>quai du Danube</i>	24.300	8.649	24.272	7.145	28	1.504
Budapest, balpart — <i>rive gauche</i>	—	826.387	—	391.063	—	435.324
Budapest, dunapart (M. Á. V. teher p.-u.) <i>quai du Danube (Gare de marchandises des Chemins de fer de l'Etat)</i>	146.969	89.906	12.804	23.567	134.165	66.339
Budapest, hajógyár — <i>chantier naval</i>	640	12.892	418	12.170	222	722
Budapest, lánchídfe — <i>tête du pont de chaînes</i>	78.720	—	16.289	—	62.431	—
Budapest, vámmentes kikötő — <i>port libre</i>	106.992	104.863	637	17.905	106.355	86.958
Dunaadony	22.239	187	13.735	187	8.504	—
Esztergom	230.780	1.889	224.510	1.873	6.270	16
Gönyű	17	18.257	17	18.255	—	2
Győr	40.555	16.808	5.890	6.024	34.665	10.784
Mohács, vasút — <i>chemin de fer</i>	215.402	14.213	100.243	5.942	115.159	8.271
Újpest	4.361	30.440	4.061	19.010	300	11.430
Egyéb kikötők — <i>Autres ports</i>	72.841	32.167	40.409	12.676	32.432	19.491
Együtt — <i>Ensemble</i>	943.816	1,156.658	443.285	515.817	500.531	640.841
2. Tisza.						
Csongrád	2.458	3.997	2.458	210	—	3.787
Szeged	43.467	9.155	16.002	1.076	27.465	8.079
Együtt — <i>Ensemble</i>	45.925	13.152	18.460	1.286	27.465	11.866
A) Összesen — <i>Total</i>	989.741	1,169.810	461.745	517.103	527.996	652.707
B) Árunemek szerint. — Suivant les espèces de marchandises.						
Gabona — <i>Céréales</i>	309.500	159.557	95.136	137.070	214.364	22.487
Örlemény — <i>Produits moulus</i>	95.202	15.242	12.145	5.371	83.057	9.871
Hüvelyesek és magvak — <i>Légumineuses et grains</i>	4.885	6.876	1.618	2.202	3.267	4.674
Só — <i>Sel</i>	19.364	37.761	354	432	19.010	37.329
Egyéb élelmezési és élvezeti cikkek — <i>Autres objets d'alimentation, tabac, boissons, etc.</i>	9.084	12.836	6.068	4.517	3.016	8.319
Erdőgazdaság termékei — <i>Produits forestiers</i>	2.991	66.128	2.742	1.641	249	64.487
Szén — <i>Charbon</i>	433.386	627.300	314.766	332.016	118.620	295.284
Zsiradékok ipari célokra — <i>Graisses nécessaires à l'industrie</i>	3.143	21.304	3.140	302	3	21.002
Vas, acél és egyéb nyersfémek — <i>Fer, acier et autres métaux bruts</i>	32.792	14.660	2.311	818	30.481	13.842
Gyári termékek — <i>Objets fabriqués</i>	11.409	113.832	6.077	9.627	5.332	104.205
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	67.985	94.314	17.388	23.107	50.597	71.207
B) Összesen — <i>Total</i>	989.741	1,169.810	461.745	517.103	527.996	652.707
C) Országok szerint. — Par pays.						
Magyarország — <i>Hongrie</i>	—	—	461.745	517.103	—	—
Ausztria — <i>Autriche</i>	—	—	—	—	308.801	96.958
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	—	—	—	22.565	288.640
Románia — <i>Roumanie</i>	—	—	—	—	57.556	49.200
Sz. H. Sz. állam — <i>Yougoslavie</i>	—	—	—	—	43.129	38.838
Németország — <i>Allemagne</i>	—	—	—	—	67.947	170.981
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	—	—	—	—	27.998	8.090
C) Összesen — <i>Total</i>	—	—	461.745	517.103	527.996	652.707

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Az 50 éves magyar távbeszélő 1881—1931.

Le cinquantenaire du service téléphonique hongrois, 1881—1931.

A „Magyar Posta“ V. évfolyamának 5. száma. (Főszerkesztő: Alkér Sándor dr., m. kir. postafőigazgató.) Budapest, 1931. 714 oldal.

No 5 de l'année V de la „Magyar Posta“. (Rédacteur en chef: Alexandre Alkér, directeur à l'Administration des Postes.) Budapest, 1931. 714 p.

Résumé. Ce numéro imposant de la *Magyar Posta* (*La Poste Hongroise*), publié à l'occasion du cinquantenaire du service téléphonique de Hongrie, offre l'histoire de ce service, écrite par plusieurs auteurs compétents et illustrée de tableaux réussis.

A magyar távbeszélő ebben az évben töltötte be fennállásának ötvenedik esztendejét. A nevezetes évforduló alkalmából a „Magyar Posta“ szerkesztősége páratlanul gazdag, egy egész vaskos kötetet kitevő ünnepi számmal lépett a nagy nyilvánosság elé. A művet Bud János kereskedelemügyi miniszternek előszava s báró Szalay Gábornak, a posta vezérigazgatójának sorai vezetik be. Majd a szakemberek egész sora szólal meg, kiknek írásából figyelemmel kísérhetjük a magyar távbeszélő fejlődését minden vonatkozásában, annak bölcsőjétől egészen napjainkig.

A távbeszélő életrehozása, melyről Redl Jenőnek „A budapesti távbeszélő története és úttörői“ című alapos tanulmányában találunk érdekes adatokat, tudvalevően egy magyar ember nevével van elválaszthatatlanul egybeforrvva, Puskás Tivadar volt az, aki a Bell által feltalált távbeszélő óriási jelentőségét felismerte s aki a telefon gyakorlati használhatóságát a távbeszélőközpontok alkalmazásának gondolatával biztosította. A külföldön való elfoglaltsága miatt a magyar távbeszélőhálózat megteremtését fivérére, Puskás Ferencre bízta, akinek csak hosszas tárgyalások után sikerült az engedélyt megszereznie. Az 1880-ban kiadott okirat végre biztosította az első telefonhálózat létesítését.

Budapesten 1881. év májusában nyíltak meg az első távbeszélőközpontok, tehát rövid öt esztendővel a Bell-féle találmánynak bemutatása után. Fővárosunkban már a kezdet kezdetén meg lehetős érdeklődés nyilvánult meg a telefon iránt, s az első évben bekapcsolt 50 főállomás rövidesen megsokszorozódott. A telefonállomások szaporodását Budapesten az alábbi adatok mutatják:

Év	F ő á l l o m á s o k	
	szám- szerint	100 lakosra eső aránya
1881	50	—
1890	1.436	0·3
1900	5.040	0·7
1910	15.020	1·8
1920	26.903	2·9
1930	47.032	4·7

A budapesti távbeszélővel kapcsolatban, többek között két fontos momentumot tart a szerző kiemelendőnek. Az egyik nagyjelentőségű esemény az 1901. évben történt, amikor a számmal való hívás vált kötelezővé. Addig ugyanis név szerint történt a felhívás; ezt az állapotot azonban az előfizetők számának állandó emelkedése miatt továbbra fenntartani nem lehetett, mert akkor a telefonkezelőnek már kb. 5.300 előfizető nevét kellett fejből tudniok. A másik jelentős változás a főváros távbeszélőjének történetében a telefon automatizálása. Az állomások fokozatos átkapcsolása az 1928. évvel vette kezdetét s ez az óriási munka körülbelül 1932. év folyamán nyer teljes befejezést. Az automatikus telefonközpontokkal kapcsolatban megemlítenedőnek tart még egy jelentős körülményt, az 1924-ben életbeléptetett beszélgetésenkinti díjazást, mely az addig érvényben volt általánydíjazást váltotta fel. Természetes és általánosan észlelt jelenség, hogy a beszélgetési tarifára való áttérés a beszélgetések számának erős visszaesésével jár. Ugyanez a helyzet következett be nálunk is, melyről a budapesti beszélgetési forgalom fejlődését az 1890. évtől feltüntető alábbi adatok is tanuskodnak:

É v	Főállomás	Évi összes beszélgetés	Átlagos napi be- szélgetés főállomásonkint
1890	1.436	9,289.380	12
1900	5.040	27,594.000	15
1910	15.020	82,334.500	15
1920	26.903	157,113.520	16
1921	28.663	177,853.915	17
1922	30.737	157,066.070	14
1923	32.869	167,960.590	14
1924	33.389	64,469.112	5·29
1925	33.620	66,046.724	5·48
1926	33.831	76,608.092	5·88
1927	37.133	90,944.287	6·71
1928	40.032	104,474.512	7·15
1929	43.411	119,471.413	7·54
1930	47.032	131,153.435	7·64

A fővárosi távbeszélőszolgálat megszervezése után meglehetősen lassú tempóban ugyan, de mégis megindult a telefon további térfoglalása s

a vidéki városokban is igyekeztek a távbeszélőközpontokat felállítani. A városi hálózatok létesítése után került aztán csak sor az egyes városokat összekötő helyközi vonalak kiépítésére. Erre vonatkozó adatokkal *Hajós Pál* dr. „A távbeszélő fejlődése számokban“ című tanulmánya nyújt felvilágosítást. Ezek szerint 1887-ben, vagyis a postának a távíróval való egyesítése évében kilenc magánkezelésben levő városi hálózat volt összesen 1.633 állomással. Az első állami kezelésben levő helyi hálózat 1890 október 1-én nyílt meg Fiumében, majd ezt követőleg Sopronban és Győrött s 1895-ben 37 városban volt helyi hálózat összesen 8.147 állomással. Az ország távbeszélőhálózatának további fejlődését az utolsó 30 évben külön kimutatás szemlélteti.

A magyar távbeszélőforgalom fejlődése, mint azt *Havas Ferenc* dr. tanulmányában olvashatjuk, eltérő más országok telefonforgalmának alakulásától. Magyarország ugyanis hamarabb létesített a külfölddel helyközi távbeszélő összeköttetést, mint saját városai között. Az első helyközi összeköttetés 1890. év január 1-én nyílt meg Budapest—Bécs között s csak ezt követő harmadik évben, 1893-ban indult meg a távbeszélőforgalom belföldi viszonylatban is és pedig Budapest, Győr, Pozsony, Szeged, Temesvár és Arad között.

Magyarország szerencsés földrajzi fekvése, melyelyel évszázadok óta mint Kelet és Nyugat összekötő kapcsa gyanánt szerepelt, külön kötelességeket is rótt a postaigazgatásra. Ezt a hivatását a posta intézősége mindenkor szem előtt tartotta s technikai berendezések egész sorával biztosította a Keleten és Nyugaton fekvő országoknak a hazánk területén át vezető zavartalan érintkezését. E mellett természetesen súlyt helyezett arra is, hogy Magyarországnak is minél több állammal meglegyen a távbeszélő útján való kapcsolata.

A távbeszélő útján való nemzetközi összeköttetéseink sorát, mint említettük, az Ausztriával 1890-ben létesített kapcsolatunk nyitotta meg. 1900-ban Bosznia-Hercegovinával és Németországgal, 1914-ben pedig Szerbiával, Bulgáriával és Romániával is érintkezhettünk távbeszélő útján. A háború után nemzetközi telefonkapcsolataink egy időre meglehetősen szűk körre korlátozódott, amennyiben 1920-ban mindössze Ausztriával és Németországgal tartottunk fenn érintkezést. Lassankint azonban ismét javult a helyzet s 1924-ben már Cseh-Szlovákiával és Jugoszláviával is megvolt a kapcsolatunk, 1927-ben hét állammal, 1931-ben pedig 35 állammal és 5 óceánjáró gőzessel állottunk telefonon összeköttetésben.

Megemlékezik a kötet *Puskás Tivadar* zseniális találmányáról, a telefonhírmondóról is, melynek megszületését és fejlődését *Glázer Jenő* cikké-

ből ismerhetjük meg. A feltaláló több, mint 30 évvel megelőzte a szórakoztató hírmondó által megvalósított gondolatot, mert találmányával lehetővé tette, hogy a mikrofonba mondott szavak vezeték útján egyszerre többszáz, vagy ezer, illetőleg mindazon a helyeken, ahol megfelelően felszerelt hallgatóberendezés volt, hallgathatók legyenek. A telefonhírmondó működését 1894-ben kezdte meg s folytatja még a mai nap is. Előfizetőinek száma a következőképen alakult:

1894	700	1915	2.821
1900	6.437	1920	5.774
1905	3.440	1925	4.565
1910	5.477	1930	9.107

A kiadványban felhalmozott érdekes és értékes adatok vázlatos ismertetése után meg kell még emlékeznünk a kötet többi munkatársáról is.

A budapesti hálózat háború utáni átépítésével *Terstgánszky* Ákos ismertet meg bennünket, a hálózatépítés műszaki fejlődéséről pedig *Rimóty Mihály* és *Aigner Dezső* cikkei szólnak. *Kacziány Géza* dr. a telefon úttörőiről, a *Puskás* testvérekről közöl érdekes intimitásokat. *Nagy Sándor* dr. a magyar távbeszélőjog fejlődését és mai helyzetét ecseteli, a távbeszélőközpontok fejlődéséről *Lédeczy Sándor* és *Fodor Gusztáv* cikkei szólnak. *Lőrinc Sándor* a távbeszélő üzleti és kezelési szabályainak fejlődéséről, *Véghely Dezső* a magyar telefon és a hazai ipar közt fennálló kapcsolatáról értekezik. *Tichtl György* a magyar távbeszélőközpontok épületeit mutatja be, *Szakáts Károly* dr. a helyi távbeszélőhálózatok díjszabásáról, *Gianone Ottónak* a budapesti helyközi távbeszélőközpontokról vannak érdekes mondanivalói. Ezen kívül még *Mattanovich Géza*, a budapesti automata távbeszélőközpontok különleges berendezéseiről, *Koczka László* a távbeszélőkészülékek fejlődéséről, *Hencz Lajos* dr. a távbeszélőszakoktatás és irodalomról, *Gyűszű Dénes* a különféle távbeszélő- és villamosjelző-berendezésekről; *Tamási Lajos* a távbeszélő alközpontok fejlődéséről, *Lőrinczy Gábor* dr. a távbeszélő különleges szolgálatairól s végül *Szilárd Béla* dr. a távbeszélő szaknévsorról számolnak be.

Ez a lehetőség szerint rövidre fogott ismertetés és a munkatársak névsora mindennél beszédesebb bizonyítéka annak, hogy a mű összeállítója milyen bő és értékes anyaggal szolgál az olvasónak. S ha mindezekhez hozzáfűzzük még azt a sok sikerült illusztrációt, ami a kötetet díszíti, azt hisszük, joggal mondhatjuk, hogy a „Magyar Posta“ méltó módon és maradandó emlékekkel ünnepelte meg a magyar távbeszélő félszázados jubileumát.

V. J. dr.

Ifj. Csury Jenő dr. és Marosi Imre: A magyar biztosításügy története.

Eugène Csury et Emeric Marosi: L'histoire des assurances hongroises.

Bpest, 1931. 227 l. — Budapest, 1931. 227 p.

Résumé. L'ouvrage offre un tableau exact du développement des assurances en Hongrie. Etude approfondie et d'un intérêt pratique, qui fait connaître aussi les principales lois et ordonnances relatives aux assurances.

★

A biztosításügy a magyar tudományos irodalomnak a legújabb időkig mostohagyermeké volt. Elméleti munkák tekintetében csaknem teljesen a német irodalomra vagyunk utalva, de a történelmi statisztikai vonatkozású művekben is jóval szegényebb a magyar termelés, mint amelyet a magyar biztosításügy fejlettségi foka indokoltta tenne. Örömmel kell tehát üdvözlönnünk minden olyan tudományos vállalkozást, mely a magyar biztosításügy irodalmát kívánja előbbre vinni.

A szóbanforgó munka különös érdeme, hogy olyan irányba terjeszti ki vizsgálódásait, amely eddig legkevésbé volt megvilágítva s ahol leginkább volt érezhető egy átfogó munka hiánya. A magyar biztosításügy történeti kialakulásának összefüggő ismertetésével hálás témához nyúltak a szerzők, akik feladatuknak sok hozzáértéssel igyekeztek megfelelni. Kitűzött céljuk a magyar biztosításügy fejlődési képének megrajzolása volt s ezt teljes mértékben el is érték. Különösen ki kell emelnünk a munkának azt a részét, mely a biztosítás kifejlődését a XIX. századig bezárólag tárgyalja, amelyben komoly történetkutató tevékenység értékes eredményei vannak összehordva. A XX. század biztosításügyének ismertetésénél kifogásolható, hogy a szerzők a legutolsó évek eredményeinek vizsgálatára nem terjeszkedtek ki, továbbá, hogy az 1900—1914. évek történetének vázolásánál a statisztikai anyaggal fukar kézzel bántak. Kétségtelen ugyanis, hogy a század elején mutatkozó fejlődés üteme sokkal élesebben lett volna kidomborítható, ha úgy az egyes ágazatok állapotára, mint a biztosító vállalatok üzleti eredményeire vonatkozó részletes, összehasonlító adatok alapján történik annak vázolása. A helyesen alkalmazott számszerű részletek — ellentétben a szerzők fel fogásával — nem zavarták volna a kép áttekinthetőségét, ellenkezőleg szilárdabb bázist adtak volna azoknak a következtetéseknek a számára, melyeket a szerzők a biztosításügy fejlődésére nézve levontak.

Szerzők az egyes időszakok biztosításügyének ismertetését nagyon ügyesen egészítik ki a fontosabb biztosítási törvények és rendeletek elemzé-

sével, ami által nemcsak az anyag megvilágítását teszik teljesebbé, hanem a könyv gyakorlati értékét is emelik.

Kétségtelen, hogy ez az alapos tanulmányok alapján készült munka biztosításügyi irodalmunk komoly terméke, mely nemcsak az érdeklődő nagyközönség, de a szakemberek figyelmére is méltó.

H. S. dr.

Az Országos Stefánia Szövetség 15 éves működése.

L'activité de l'Association Générale Stéphanie depuis 15 ans.

Kiadja az Országos Stefánia Szövetség, kiadmányainak 68. kötetében. — Budapest, 1931. 170 oldal.

Publications de l'Association Générale Stéphanie, volume 68. — Budapest, 1931. 170 p.

Résumé. L'ouvrage, offrant d'abondantes données statistiques, rend largement compte des résultats obtenus pendant 15 ans en Hongrie, dans la protection des mères et des nourrissons, par l'Association Générale Stéphanie.

★

Az Országos Stefánia Szövetség tizenöt év óta folytatja munkáját az anya- és csecsemővédelem érdekében, amely időből csak az utolsó tíz év alatt elért eredmények bírnak nagyobb jelentőséggel, mert ami az 1920. év előtt történt, azt az elvesztett háború következményei elsodorták. A pénzügyi nehézségek ellenére a Szövetség évről-évre nagyobb fejlődést mutatott, emelte vidéki szervezeteinek számát és bővítette tevékenységének körét. 1920-tól 1931 végéig a fiókszövetségek száma 17-ről 169-re, a védőintézetek száma 10-ről 218-ra, a védőnők száma 117-ről 564-re emelkedett. Ez idő alatt 35 tejkonyha, 8 anyaotthon, 24 bölcsőde és napközi otthon, 11 szülőotthon és 2 gyermekkórház létesült s a védőnőkön kívül ma már 394 orvos és 89 gondozónő áll a Szövetség rendelkezésére. Az 1930. esztendőben 38.043 terhes és 80.125 gyermekágyas nő, 151.143 csecsemő és 178.327 kisedd állott az Intézet gondozásában. Tekintettel arra, hogy az élveszületések száma Magyarországon az utóbbi években 210—220.000 körül mozgott, így az összes születésekkel kapcsolatos, vagyis a terhesség, szülés, csecsemőgondozás és kiseddápólas körül kifejtett gondozási tevékenység elég tekintélyes részefolyt le az Országos Stefánia Szövetség felügyelete, vagy közreműködése mellett.

A Szövetség az anya- és csecsemővédelem munkájával kapcsolatban általános egészségvédelmet is gyakorol az anyák és csecsemők érdekében s végül, szociális és jogi segélynyújtásával általános embervédelmi munkát végez. A kiadmány a Szövetség szervezetéről és 15 éves működésének eredményeiről részletesen és bő statisztikai anyag közlésével számol be.

D. L. dr.

Wilhelm Winkler: Statistisches Handbuch der europäischen Nationalitäten.

Wien, 1931. VII + 248 lap — p.

A kisebbségi kérdésekkel, a kisebbségekre vonatkozó statisztikai kutatással foglalkozó intézmények közül kétségtelenül a bécsi *Kisebbségstatisztikai Intézet* (egyetemi intézmény) áll az első helyen. Munkássága¹⁾ a legelénkebb s egyben magas tudományos nívón mozog, ami jórészt vezetőjének, *Winkler* Vilmos professzornak érdeme. Az intézet agilis működésének legnagyobb szabású terméke ezideig a „Statistisches Handbuch für das gesamte Deutschtum“ c. terjedelmes mű volt; most a kisebbségstatisztikai irodalom terén eddig szerzett érdemeit egy átfogóbb tárgyú, gyakorlati szempontokból különösen hasznos közleménnyel öregbítette. Az új mű, a *Winkler* által szerkesztett és jórészt írott „Statistisches Handbuch der europäischen Nationalitäten“ című két és félszáz oldalas könyv nemcsak a németnyelvű, de az egész nemzetközi statisztikai irodalomban is valóban hűzágpótló. Hasonló tárgyú adatgyűjtemények ugyan már több államban a könyvpiacra kerültek, közöttük magyarnyelvű dolgozatok is, melyek sorából elsősorban vitéz *Nagy* Iván „Európa kisebbségei. Nemzetiségi statisztikai vázlat“ című dolgozatát említhetjük, e munkálatok azonban túlnyomórészt a vázaltszerű adatösszefoglalások határait nem lépik át s nem is támaszkodhattak minden esetben a legújabb és legteljesebb hivatalos statisztikai anyagra.²⁾ A *Winkler*-féle mű teljességét egyébként sem érik el, csekélyebb terjedelmük folytán pedig az egyes államok kisebbségi statisztikai adatgyűjtési rendszerének és eredményeinek kritikai méltatása sem lehetett bennük annyira alapos, mint a bécsi kisebbségstatisztikai intézmény legújabb közleményében.

Az előttünk fekvő kötet tulajdonképpen csupán *első része* a tervbevett kétkötetes kiadványnak. Egyedül csak *népességstatisztikai* anyagot hord össze, míg a második kötet a gazdasági és kultúr-statisztikai adatokat későbbi időpontban fogja közreadni. Számanyaga jórészt *hivatalos statisztikai forrásműveken és felvételeken* alapszik, az adatokat azonban a szerző nem vette át kritika nélkül. Ez határozott előnye *Winkler* könyvének, de előnye az is, hogy általában a *tárgyilagós tudományos kritika hangját* mindvégig meg tudta őrizni.

¹⁾ V. ö.: Vitéz *Nagy* Iván dr.: A bécsi Kisebbségstatisztikai Intézet. Magyar Statisztikai Szemle 1928. (VI.) évf. 1126. és köv. l.

²⁾ *Nagy* említett műve, valamint „A magyarság világstatisztikája“ címen megjelent s összefoglaló tanulmányát bizonyos szempontokból kiegészítő dolgozata sem támaszkodott minden esetben a legfrissebb hivatalos kiadványokra, amihez mindenestre e kiadványok késői, vagy időközi megjelenése is hozzájárult. De ilyen hiány itt-ott *Winkler* művében is akad.

Az a tény pedig, hogy nemcsak a *kisebbségek arra hivatott képviselői*, hanem az egyes országok *hivatalos statisztikai szervei* is kefelevonatban hozzászólás céljából kézhezkapták az államukra vonatkozó fejezeteket, a szerkesztő pártatlanságra törekvésének beszédes bizonyítéka. A hozzászólások tanulságos sorozata jött létre ilyen módon, amelyet azután *Winkler* részben a szövegbe szőtt bele, részben az alapfejtegetések után, (legalább kivonatolva) függelék formájában publikált. A hivatalos forrásokból származó anyagon és *Winkler* szöveges számanalízisén kívül tehát a szemben álló szempontok mérlegelésére is van mód. A hivatalos statisztikai és a kisebbségi állásfoglalások kinyomatása rendkívül célszerűnek bizonyult s hasznos kiegészítője lett a *Winkler* nyújtotta statisztikai eszmefuttatásnak. (Közbevetőleg sajnálattal szegezzük le, hogy a *Winkler* felszólítására várt válasz ebben a nagy horderejű kérdésben sem a Cseh-Szlovákiában, sem a Romániában élő magyar kisebbségi személyiségek részéről nem érkezett be.) A mű általános jellegéhez tartozik még annak megemlézése, hogy szerzője *gyakorlati célt*: az anyagnak a megadott korlátok között minél teljesebb, de egyben lehetőleg arányos és ezért csak a legjellemzőbb összeállításokra szorítkozó közreadását tűzte ki célul. Metodikával a „Handbuch“ nem foglalkozik, minthogy a nemzetiségi statisztika módszertani alapjait *Winkler* „Die Bedeutung der Statistik für den Schutz der nationalen Minderheiten“ c. ötévelőtti művében taglalta. — Fölvethető volna talán az a kérdés, hogy vajjon egyáltalában időszerű volt-e a „Handbuch“ népességi részének sajtó alá rendezése. Hiszen a könyv megjelenésének 1931 tavaszi időpontja szinte teljesen egybeesett a világszerte most folyamatban lévő nagy népességi állapotfelvételekkel, amelyeknek eredményei bizonyára nem egy esetben kisebb vagy nagyobb mértékben megváltozott nemzetiségi struktúráról adnak majd számot. *Winkler* maga is érezte ennek a kérdésnek jogosultságát; de igaza van abban, hogy az új adatok bevétele ismét évekre kitolta volna a már évek óta folyó munka egybegyűlt eredményeinek közközreadását. A kiadvány alapvető értékét ez a körülmény egyébként már csak azért sem csökkenti, mert adatai a háború előttre is visszanyúlhatnak; amellet *Winkler* terv szerint a második kötetben az újabb népességstatisztikai számokat is valamilyen formában publikálni szándékozza.

A „Handbuch“ első fejezete bevezetés formájában kerek képet ad az összes *európai nemzetiségi kisebbségekről*. Szerző a kisebbségek adatait országonként a többségi elem számerejével állítja szembe. A nemzetiségi kisebbségek fogalmának legtágabb — mondhatni nyers — körvonalazása esetében *Winkler* szerint 401.016.000 többségi népelemmel 61.968.000 egyéb népesoport áll szemben; az utóbbi szám Európa egész népességének 13,4%-át foglalja

el. De ez a népes csoport távolról sem homogén, legalább is a kisebbségi jelleg szempontjából nem az. *Winkler* tehát további részekre bontja a 62 milliós tömeget s megállapítja, hogy tulajdonképen mindössze 36,402.000 lakosra rúg az Európában élő kisebbségi népetem, akik közül 25·9 millió van Genfben — az európai kisebbségi kongresszus címet viselő szervezetben — képviselve; a fennmaradó 25½ milliós népességből 9,332.000 olyan csoportokhoz tartozik, amelyeknek politikai jellege kétséges (*Winkler* idesorozza a Belgiumban élő flamandokat, a Cseh-Szlovákiában lakó tótokat, a Jugoszláviában tömörülő horvátokat és szlovéneket és az Olaszországban számbavett ladinokat); míg azoknak a népi csoportoknak a létszáma, amelyeknek egyáltalában nincs kisebbségi jellegük, 16,234.000 főt ér el (ideszámítva az egyes államokban élő külföldieket, a hivatalos statisztikai kiadványokban egyenkint meg nem nevezett — rendszerint jelentéktelen — nemzetiségeket, különféle olyan etnikai és nyelvcsoportokat, amelyeknek kisebbségi jellegük nincs, mint a lapok, a bretonok, tatárok, turkmanok stb.). Már ez a csoportosítás is kétségtelenné teszi, hogy 36·4 milliós szám Európa kisebbségeinek csak alsó határa. Maga *Winkler* a hivatalos statisztikai alapon nyugvó adatokat mind minimálisaknak tekinti; hogy ebben van igazság, ezt a magyarságra vonatkozó adatok is igazolják, amelyeket az utódállamok felvételei és becslései alapján vett át. Bevezető táblázatai során azután nemesak országonként foglalja össze az egyes kisebbségeket, valamint kisebbségenként azok országok szerinti elhelyezkedését, hanem fő adatait összefoglaló táblázatba is egybesűriti, melyet, mint munkálatainak végső eredményét, érdemes ideiktatni. (L. a táblát a köv. hasábon.)

Táblánk adatainál természetesen nem szabad megfélekezni arról, hogy a közölt számok minimális adatok, hiszen *Nagy* például egyedül az utódállamokban 3,387.000-re becsülte fel a *Winkler* szerint csupán 2,723.000-es magyarság létszámát.

Az összefoglaló fejtegetések után *Winkler* könyve országról-országra halad és külön fejezetekben eléggé részletesen taglalja az egy-egy állam nemzetiségi kisebbségeire vonatkozó statisztikákat. Az említett eljárás, hogy t. i. a szerző az egyes országokra vonatkozó kefelevonatokat megküldte úgy a hivatalos szerveknek, mint a kisebbségi képviselőknek, felment attól, hogy a könyv adatait részletes kritika tárgyává tegyék. A magyarországi fejezetbe iktatott tabellák amúgy is arról győznek meg, hogy a hivatalos forrásokot vette alapul s adatai a Központi Statisztikai Hivatal adatközléseivel megegyeznek. Csupán az életkorstatisztika és az iskolai statisztika adatainak szembeállításánál téved annyiban, amennyiben a magyar anyanyelvű elemi- és népiskolai tanulók és a polgári s középiskolákba járó 10—14 évesek együttes számbavételével becsléssze-

Néhány teljesen vagy részben kisebbségi sorban élő európai nép statisztikai helyzetképe.¹⁾

Nép, népcsoport	Az összesen számbavett lélekszám	Többségi sor- ban él	Kisebbségek			
			Genfben képviselve	Genfben képvisélet nélkül	összesen szám szerint	a számba- vett lélek- szám %-ában
Német . . .	80.415	71.419	6.552	2.444	8.996	11·2
Zsidó . . .	5.261	—	3.380	1.881	5.261	100·0
Katalán . . .	4.939	—	4.753	186	4.939	100·0
Ukrán . . .	29.481	25.081	4.399	1	4.400	14·9
Magyar . . .	9.870	7.147	2.698	25	2.723	27·6
Lengyel . . .	20.327	18.814	—	1.513	1.513	7·4
Fehérorosz . . .	4.505	3.405	1.096	4	1.100	24·4
Orosz . . .	68.748	67.672	1.051	25	1.076	1·6
Török						
(Európában)	1.818	827	—	991	991	54·5
Baszk . . .	700	—	600	100	700	100·0
Oláh . . .	12.132	11.545	229	358	587	4·8
Albán . . .	1.481	926	—	555	555	37·5
Bolgár és						
macedon . . .	5.019	4.558	351	110	461	9·2
Szlovén . . .	1.419 ²⁾	1.025	394	—	394	27·8
Svéd . . .	6.193	5.844	8	341	349	5·6
Horvát . . .	2.715 ²⁾	2.456	222	37	259	9·5
Görög . . .	6.010	5.760	—	250	250	4·2
Flamand . . .	3.991 ²⁾	3.791	—	200	200	5·0
Cseh . . .	6.952	6.775	94	83	177	2·5
Szlovák . . .	2.218 ²⁾	2.044	5	169	174	7·8
Eszt . . .	1.079	970	—	109	109	10·1
Litván . . .	1.841	1.739	76	26	102	5·5
Együtt	277.114	241.798	25.908	9.408	35.316	2·0
Egyéb ³⁾ . . .	53.265	52.179	—	1.086	1.086	2·0
Összesen . . .	330.379	293.977	25.908	10.494	36.402	11·0

rően megállapított 1928/29. évi arányszámot egyszerűen az elemi és népiskolai tanulókra vonatkozó arányszámoknak minősíti. Fejtegetéseinek kiegészítéseképpen talán csak azt kell még megemlíteni, hogy az a magyarázat, melyet *Winkler* a Központi Statisztikai Hivatal felvilágosításai alapján illesztett a magyarországi fejezetnek a népszámlálási és iskolai statisztikai adatokat taglaló részébe s mely szerint a magyarság aránya az elemi és népiskolai tanulók körében többek között azért is alacsonyabb, mint a 6—14 évesek soraiban elfoglalt arányszáma, mert a háború előtt és közvetlenül a háború után is éppen a magyarságlakta Alföldön volt a tanyavilág kulturális hátramaradottsága következtében aránylag a legkisebb az iskolák száma és viszonylag a leggyéresebb a beiskolázás, számszerűleg is igazolható. Például azzal, hogy az 1910/11. évi tanügyi statisztikai adatoknak az 1910. évi népszámlálás eredményeivel való egybevetése azt mutatja, hogy míg Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében egy iskolára 1.810

¹⁾ Minimális adatok (l. a szövegben).

²⁾ Számuk a szövegben említett végszámokban a kérdéses politikai jellegű népi csoportok létszámába foglaltatott.

³⁾ Korzikaiak, mazurok, vendek, dánok, szerbek egyéb szlávok, franciák, „Memelvidékiek“, örmények.

lakos jutott, Hajdu megyében pedig 2.092, addig — a Trianon előtti egész területre vonatkoztatva — ez a szám Sopron megyében csupán 928 és Mosonban is csak kevéssel haladja meg az ezret (1.016).

A többi államokra vonatkozó fejezetek átolvasásánál a külföldi nyelvű magyar kisebbségi statisztikai irodalom gyakori idézésére, sőt itt-ott legfőbb eredményeinek és megállapításainak felhasználására bukkanunk. Említést érdemel még, hogy különösen alapos kritikában részesítette *Winkler* a cseh-szlovák népszámlálás eredményeit s ezt a kritikát magyar szemszögből is aláírhatjuk. Hogy ez a fejezet jóval teljesebb, mint a Magyarországról szóló néhány oldal, ez nemcsak annak következménye, hogy *Winkler* már előzőleg is alaposan átdolgozta a cseh-szlovákiai nemzetiségi statisztika egész rendszerét. A magyarországi rész viszonylag kisebb terjedelmét tulajdonképpen egymagában az a körülmény is kellőképpen indokolja, hogy a nemzetiségi kérdés nálunk manapság másodrendű jelentőségű probléma, hiszen a megcsonkított országterületen élő népesség nemzetiségileg szinte homogénnek mondható. Természetes tehát, hogy a rendkívül részletes magyar nemzetiségi statisztikának *Winkler* csak a torzóját ábrázolhatta. — A Cseh-Szlovákiáról szóló fejezetnél örömmel regisztrálhatjuk, hogy *Winkler* az egész vonalon különválasztja a cseheket a tótoktól, amiben a magyar statisztika állásfoglalásának tudományos alátámasztását láthatjuk. Igaz, hogy *Winkler* számítása annyiban nyers, amennyiben a részleladatokban a felvidéki „cseh-szlovákokat“ egyszerűen tótoknak minősíti. Ez azonban, mint számszerűleg igazolni is tudja, csak elég jelentéktelen hibaforrás. A jugoszláv fejezetben a „Handbuch“ előzetes adatokkal operál, minthogy a végleges eredmények megjelenése a könyv sajtó alá rendezésének idejére esett. Itt megemlíti egyébként *Winkler*, hogy a jugoszláv statisztika a magyar és osztrák népszámlálással szemben mutatkozó nagy eltéréseket e népszámlálások természetes „helyesbítésének“ tudja be. Ezen az alaptalan magyarázaton a *Kovács* Alajos nyújtotta kritika után már legfeljebb mosolyoghatunk. A román félhivatalos becslések értékét pedig a könyvben közölt különféle becslések között mutatkozó rendkívül nagy eltérések helyezik a megfelelő megvilágításba. Kár, hogy az Erdélyi Magyar Évkönyv becslését, mely szerint egyedül Erdélyben a felekezeti adatok alapján a magyarság létszáma 1927-ben 1.724.309 főre tehető, *Winkler* már nem idézhette. Érdemes azt is megemlíteni, hogy éppen a romániai fejezet nyugszik a legingatagabb adatokon, miután tudvalévőleg a román hivatalos statisztika ezideig még nem mutathat fel olyan népszámlálást, mely az oláh statisztikusoknak a szükséges tudományos és etikai alapot megadhatná arra, hogy más államok jól kiépített nemzetiségi statisztikáját kritizálhassák. Román forrás alapján sajnálatosan

hiányos a „Handbuch“ elemi és népiskolai statisztikai adatsora, amennyiben csak az állami iskolákat öleli fel, holott a magyarságnak (és a németiségnek is) iskolaköteleskorú évjáratái jó részben a magániskoláknak minősített felekezeti iskolákat látogatják. A könyv olvasása során szembeszökik még, hogy *Winkler* olyan államoknál, amelyek a zsidóságot külön nemzetiségként kezelik, a hivatalos adatokra támaszkodva a zsidó nemzetiséget is a kisebbségek közé sorozta. Nem ártott volna viszont, ha e számok csekélyebb értékére nyomtatékosan felhívta volna a figyelmet, hiszen tudjuk, hogy a zsidóság pl. Cseh-Szlovákia egyes részeiben nem vallotta magát azonos százalékban zsidó nemzetiségűnek s ingadozó adatvallomása éppen a többségi elemnek kedvezett és a nemzetiségeknek volt kárára. Persze mindezek a megjegyzések egy jottányit sem vonnak le a *Winkler*-féle mű értékéből.

Mindent egybevetve kétségtelen, hogy a „Handbuch“ most közreadott kötete a statisztikai irodalomnak igen nagy nyeresége. Éspedig elsősorban gyakorlati szempontokból jelenti az eddig eléggé gyér irodalmi forrásművek rendkívül értékes kibővülését, mert összefoglaló helyzetképei segítségével a nem egyszer csak tapogatózó kisebbségi politikát határozottabb és helyesebb irányt követő ösvényekre terelheti.

Th. L. dr.

Wladimir Woytinsky: Tatsachen und Zahlen Europas.

Paneuropa Verlag, Wien—Leipzig—Paris. 1930. 210 l. — p.

Woytinsky új könyve, bár tartalmát és módszerét illetve statisztikai mű, szellemét és célzatát tekintve a politikai munkák körébe tartozik. Mint megelőző munkája, a „Vereinigte Staaten von Europa“, mely 1926-ban jelent meg, úgy ez is, az európai összefogás, a kontinens vezető szellemének megtartása problémáját tárgyalja. Elsősorban szembeállítja saját elképzelését az ismert Coudenhove-Kalergi-féle elképzeléssel. Lényeges eltérés a kettő között az, hogy a *Woytinsky*-féle tervben Oroszország és Anglia is tagjai lennének az államszövetségnek a gyarmatokkal együtt. Hogy melyik a helyesebb, annak sem eldöntése, sem vitatása nem tartozik feladataink közé. A téma tárgyalását azzal kezdi, hogy százalékosan bemutatja mennyit veszített Európa a háború következtében a világ élelmiszer- és nyersanyagtermeléséből való részesedéséből. Ugyanígy a világ külkereskedelmi forgalmában való részesedése is megcsappant s ha figyelembe vesszük, hogy az újonnan keletkezett államok közötti forgalom ma külkereskedelemnek számít, jóllehet a háború előtt belkereskedelem volt (pl. Osztrák-Magyar Monarchia) a csökkenés még nagyobb, mint amennyi számszerint kimutatható. Hasonló tünetet látunk az aranyállományánál. 1913-ban az amerikai aranykészletek mélyen az európai alatt állottak,

majd a háború után úgyszólván minden arany az óceánon túlra ömlött s ugyanakkor, 1924-ben, mikor Amerikában a kulmináló pontot elérte, Európában a mélypontra jutott. Egyúttal fordulat állott be, mert azóta az európai aranyállomány ismét nőtt s már 1927 közepén elhagyta az amerikai aranyállomány színvonalát.

A továbbiakban Európa gazdasági egységével foglalkozik. Táblázatban és grafikonon mutatja be, mily mértékben összpontosul az egyes országok forgalma a kontinensre s mennyi jut a forgalomból a tengerentúlra. Pusztán százalékos összeállítás alapján a szemlélő természetesen azt a benyomást nyeri, hogy Európa összes forgalmának túlnyomó része a kontinensen belül bonyolódik le, de a kép alapján figyelmen kívül marad az a körülmény, hogy pl. a vezetőhelyen levő Jugoszlávia forgalmának Európára eső 95 százaléka kisebb, mint pl. Nagy-Britannia forgalmából az Európára eső 28 százalék. Ugyanígy a postaforgalomnál is megállapítja annak teljesen a kontinensre való alapozottságát. Ezután a nemzetközi kartellek kérdését vizsgálja s megállapítja, hogy az európai államoknak ezen megállapodások által való szoros összekapcsolódása magában véve bizonyítja azt, hogy az együttműködés elengedhetetlenül szükséges követelménye a jelenlegi helyzetnek.

Történelmi visszpillantással tekint bele a népesedési kérdésbe. Európának 1700-ban 110 millió lakosa volt s azóta a szaporodás 50 évenként: 27, 31, 43, majd 52 százalék volt s így érte el 1900-ban a 406 milliót. Mint kedvezőtlen szempontokat számbaveszi a kivándorlást és a születések csökkenésének hatását. A részletek vizsgálatából megállapítja, hogy Európa további szaporodásra nem szá-

míthat, mert a születési arányszám gyorsabban fog esni, mint a halálozási hányad s a végén az alá fog kerülni. Több spekulatív számítás után megállapítja, hogy a születések csökkenésének előnyös következménye lesz az, hogy ezáltal az európai munkapiac megszabadul a ránehezülő keresetképes korban levő, de munkanéküliségnek kitett tömegek nyomása alól.

A népsűrűség és ezzel kapcsolatban a közellátás részletkérdéseinek vizsgálata után a nyersanyagtermelés problémáit vizsgálja. Ezzel kapcsolatban termelvények elhelyezésének és a piac megszervezésének feladatait boncolgatja. Legnehezebben tartható pozíció itt az európai textiliparé, amely úgy gyapjúban, mint pamutban tengerentúli nyersanyag-behozatalra van utalva. Már pedig tudjuk, hogy a feldolgozótelep rendszeren a termelőhelyet követi s így valószínű, hogy az ipar rövidesen a termelőhelyre fog vándorolni.

A gyarmatosítási kérdést a szerző szerint nem lehet pusztán a népesség nyomását levezető megoldás-komplexumnak felfogni. Csak 4 olyan dominium van, amelyben az európai kivándorlottak utódaik jelentős százalékban találhatók meg. Éghajlati és egyéb nehézségek állanak útjában annak, hogy európaiak a szubtrópus és trópus területen tartósan letelepedjenek. Ezzel szemben áll a gyarmatok fokozódó önállóságra hajló törekvése, aminek gazdasági következménye a felvevőképességben beálló visszaesés lesz.

Végül a szociális kérdés keretein belül vizsgálja az egyes osztályok felvevőképességét, az azokban várható változásokat és befolyását a gazdasági életre.

S.-P. A. dr.

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale*). — *Annuaire statistique de la Société des Nations*, 1930/1. Société des Nations. Genève.

Annuaire militaire. Renseignements généraux et statistiques sur les armements terrestres, navals et aériens. 1930/1. Société des Nations. Genève.

Mémoire sur le commerce international et sur les balances des paiements, 1927/1929. III. *Statistique du commerce extérieur de soixante-quatre pays* (y compris les chiffres sommaires provisoires pour 1930.) Société des Nations. Genève.

La crise agricole. Société des Nations. I. Volume. Genève. 1931.

Problèmes du chômage, 1931. Bureau international du travail. Genève. (Études et documents. C/16.)

L'année sociale, 1930. Bureau international du travail. Genève.

Die Bevölkerung der Erde. Gebietsveränderungen, Flächenberechnungen, Volkszählungen. XIV. Band: Europa ohne Russland. Bearbeitet von Dr. Friedrich Tamms. Gotha. 1931. (Ergänzungsheft Nr. 212 zu Petermanns Mitteilungen.)

Protection des gens de mer en cas de maladie, y compris le traitement des blessés à bord. I. Les obligations individuelles de l'armateur à l'égard des gens de mer malades ou blessés. — II. L'assurance-maladie des gens de mer. Conférence internationale du travail. Bureau international du travail. Genève.

L'âge d'admission des enfants au travail dans les professions non industrielles. Conférence internationale du travail. Seizième session. 1932. Bureau international du travail. Genève.

Arbetslösheten inom fackförbunden samt därmed sammanhängande bestämmelser i förbundsstadgar och kollektivavtal. K. socialstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Undersökning rörande arbetsförhållandena inom hotell- och restaurangnäringen, 1929/30. K. socialstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Uppgifter om bankerna samt uppgifter om fondkommissionärer och fondbörns, 1930. Kungl. bank- och fondinspektionen. Stockholm. (Statistiska meddelanden. E/XIX.)

Statistiska tabeller, 1668—1924. Riksbankens statist. avdelning. Stockholm.

Jugoszlávia. (*Yougoslavie.*) — *Résultats pro-*

visoires du recensement de la population du 31 mars 1931 dans le Royaume de Yougoslavie. Statist. générale. Belgrade.

Aperçu statistique du Royaume de Yougoslavie par banovines selon la loi du 3 octobre 1929 sur la dénomination et la division du royaume en territoires administratifs et selon le règlement du 4 novembre 1929 No 49.651 sur les modifications territoriales des arrondissements et des communes par suite de la délimitation des banovines. Statist. générale. Belgrade.

Uruguay. (*Uruguay.*) — *Anuario estadístico de la República oriental del Uruguay, 1928.* Parte 2., 3., 6. Dirección general de estadist. Montevideo.

Folyóiratszemele.

Revue.

Agrar Probleme (3. köt. 1-2. f., Moszkva-München 1930, ném.). — *Kusnetzow J. W.:* A Neonrodniki és elméletei. — *Sawtschuk P.:* A mezőgazdaság Szovjet-Oroszországban a szociális rekonstrukció útján. — *Drusin N. R.:* Konjunktúra és mezőgazdaság. — *Kemper M.:* A tőke és az industrializálás növekvő jelentősége a német mezőgazdaságban. — *Timow S.:* A kapitalizmus fejlődése a bolgár mezőgazdaságban. — *Muhardji A.:* Forradalom Indiában. — *Schami A.:* Az agrárválság Egyiptomban. — *Tardow:* Perzsia agrárválsága. — *Lasarew N.:* A szuperfoszfát-ipar növekvő nemzetközi kartell törekvése. — *Krutschowa A. és Plettner E.:* Agrárválság és parasztmozgalom Japánban. — *Rosenfeld M.:* A termés fejlődése Dániában Angliához és Skóciához viszonyítva. — Jelentés a moszkvai Nemzetközi Agrár Intézet működéséről. — *Leykin D.:* A második nemzetközi talajkutató kongresszus.

Archiv für Rassen- u. Gesellschafts-Biologie (25. köt. 2. f., München 1931, ném.). — *Brem H.:* Intelligencia és társadalmi osztály. — *Tietze C.:* A születések csökkenésének dinamikájához.

Economia (9. évf. 7. köt. 2. sz., Róma 1931, ol.). — *Ferenczi I.:* Magyarország és a magyarok ki- és bevándorlása a háború után. — *Livio L.:* Az 1930. év demográfiai mérlege. — (3. sz.). — A világgazdaság nyomasztó helyzete. — *Arias G.:* A krízisek és a közgazdászok megállapításai.

Erde und Wirtschaft (5. évf. 2. f., Greifswald 1931, ném.). — *Lüben K.:* Terület és közigazgatási határok az alsórajnai-vesztfáliai gazdasági vidéken. — *Rauch R.:* Kelet helye a német össz-gazdaságban. — *Griesmeier J.:* Statisztikai irodalomszemele.

Internationale Rundschau der Arbeit (9. évf. 3. f., Genf 1931, ném.). — *Butler H. B.:* A gazdasági depresszió szociális kihatásai

Északamerikában. — A megszakítás nélküli munkahét Szovjet-Oroszországban. — A munkanélküliségi biztosítás. — (4. f.). — *Woytinsky W.:* Az új bérstatisztika Németországban. — *Matthaei L. E.:* A mezőgazdaság mechanizálása. — A munkaviszályok statisztikája. — (5. f.). — *Matthaei L. E.:* A mezőgazdaság mechanizálása. — A munkások és munkásnők bérei különböző országokban. — (6. f.). — A barnaszénipar pillanatnyi állása Európa különböző országaiban. — *Stack M.:* Az öregségi gondozás az Egyesült Államokban.

Journal de la Société de Statistique de Paris (73. köt. 6. sz., Páris 1931, fr.). — *Bourdeix P.:* A népsűrűség és a halálozás. — *Riedmatten L.:* A statisztika szerepe az automobilbaleseti biztosításban.

Magyar Biztosítástudományi Szemele (2. köt. 1-2. sz., Budapest 1931, m.). — *Veress P.:* A munkabérek hatása a szociális biztosítás díjára. — *Kiss Á.:* A villámcsapás elleni védekezés kérdése a statisztika szemszögéből.

Magyar Kisebbség (10. évf. 14. sz., Lugos 1931, m.). — *Fritz L.:* A Jorga-kormány parlamenti választása. — (15-16. sz.). — *Szász Zs.:* A román kisebbségi politika útjai. — *Fritz L.:* Az erdélyi róm. kath. püspök joghatósága alatt működő róm. (örmény) kath. oktatási intézetek az 1930-31. iskolai évben.

Recueil Mensuel de l'Institut International du Commerce (11. évf. 21. köt. 4. sz., Brüsszel 1931, fr.). — *Nogaro B.:* Az áruk krízise. — (5. sz.). — *Kenéz B.:* A világválság karakterisztikus vonásai Magyarországon.

Reichsarbeitsblatt (11. évf. 20. sz., Berlin 1931, ném.). — *Lüders E.:* Munkásnő-kérdések. — (21. sz.). — *Schott:* Az 1929-30-i birodalmi népjóléti statisztika adatai. — *Weber W.:* A Nemzetközi Munkügyi Konferencia 15. ülése. — (22.

sz.). — A második hivatalos munkabérfelvétel főeredményei a textiliparban.

Schmollers Jahrbuch (55. évf. 3. f., München-Lipsc 1931, ném.). — *Neubauer G.*: A tőke fogalmának kialakulása és viszonya a vagyonhoz, gazdagsághoz és jövedelemhez. — *Helander S.*: A társadalompolitika gazdasági határai. — *Carell E.*: Társadalmi tudományok és szociológia. — *Berkenkopf P.*: Újabb német irodalom Oroszországról.

Statistische Nachrichten (9. évf. 7. sz., Bécs 1931, ném.). — Az 1930-i nemzetközi gazdasági jelzőszámok. — A házasságkötések Ausztriában 1929-ben. — Az 1930 június 14-i üzemi számlálás országok szerinti adatai.

Ungarische Jahrbücher (11. köt. 3. f., Berlin 1931, ném.). — *Gürge W.*: A közép-európai gondolat. — *Kolbenheyer E.*: Magyarország külkereskedelmi politikája a háború után.

Városi Szemle (17. évf. 3. sz., Budapest 1931, m.). — *Zelovich K.*: Nagyvárosok közlekedése. — *Braunhoffner J.*: Az iskolásgyermek egészségéről. — Az „olesó lakásépítkezés” eredménye Franciaországban. — A bécsi kiskertes telepek. — Kereskedelmi könyvvitel a svéd városok közigazgatásában. — Az Egyesült Államok nagyvárosai az új népszámlálás megvilágításában. — Bern közlekedési statisztikája.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (40. évf. 1. f., Berlin 1931, ném.). — A Birodalmi Statisztikai Hivatal munkatere 1930 kezdetén, különös tekintettel az 1930. évben történt változásokra. — Gabonaellátás és gabonafogyasztás a Németbirodalomban. — 1930. évi termésstatisztika. — A német tengeri halászat 1930-ban. — A kereskedelmi forgalom az 1928-i forgalmi adókimetés eredménye alapján. — A német takarékpénztárak 1929-ben és 1930-ban. — A német részvénytársaságok fejlődése 1930-ban. — Az ingaszerű vándorlás a közép-német ipari területen. — Árstatisztika.

Weltwirtschaftliches Archiv (34. köt. 1. f., Kiel 1931, ném.). — *Gross H.*: Egy német-osztrák vámunió ipargazdasági hatásai. — *Beckerath H.*: Spanyolország gazdasági és politikai egyensúlya. — *Tinbergen J.*: Hajóépítési ciklus. — *Wischemann E.*: Exportpropaganda mint formája az ex-

port előmozdításának. — *Hitten T.*: Az ausztráliai vasúti politika mint a nemzetközi szabadkereskedelem akadálya. — *Supino C.*: Munkabér és haszon a korporatív gazdaságban. — *Heimann E.*: Kapitalizmus, szervezett gazdaság, társadalompolitika és teoretikus értelmezésük. — *Hill M.*: A Nemzetek Szövetsége és a menekültek letelepítése, valamint a pénzügyi újjáépítés Görögországban. — *Tschierschky S.*: A nemzetközi kartellek és trösztök krónikája. — *Held H. J.*: Az 1929-i kereskedelmi szerződések krónikája. — *Lotsch F.*: Nemzetközi kongresszusok és konferenciák 1930-ban.

Wirtschaftliche und Socialstatistische Mitteilungen (4. évf. 7. f., Bern 1931, ném.). — Svájc tüzelőanyag-gazdasága 1921-1930-ban. — A svájci állatállomány. — A kölcsönkibocsátások 1931 első felében. — A svájci nagykereskedelmi index 1931 első felében. — Az építkezés a nagyobb községekben 1931 első felében. — Az irodalmi termelés Svájcban. — A svájci munkapiac helyzete 1931 első felében. — A szövetségi vasutak forgalmi viszonyai. — A posta és táviró 1930-ban. — (10. mell.). — A kávé árának alakulása Svájcban.

Zeitschrift des Bayerischen Landesamts (63. évf. 2-3. sz., München 1931, ném.). — *Lang J.*: Az 1930-i bajor idegenforgalom statisztikája. — *Egger A.*: A múzeumok Bajorországban az 1930. évi állapot szerint. — *Lang J.*: Bajorország nyilvános takarékpénztárai 1929-ben. — *Henninger W.*: A bajor közgazdasági forgalom és forgalmi adó az 1926-1928-i forgalmi adókimetések alapján. — *Lang J.*: A bajor víziutak forgalma 1930-ban. — A himlőoltások Bajorországban az 1924-1926. években a birodalmi statisztika megvilágításában. — Forgalmi balesetek Bajorországban 1930 április 1-től 1931 március 31-ig. — Bérek és fizetések 1931 május végén. — A kriminalitás Bajorországban 1930-ban.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (91. köt. 1. f., Tübingen 1931, ném.). — *Streller R.*: A pénzügy- és konjunktúran tan beosztása a nemzetgazdaságtan elméletébe. — *Fellner W.*: A kereskedelmi mérleg úgynevezett megjavítása a tőkészegény nemzetgazdaságokban. — *Bogolepov A.*: A koncessziók Szovjet-Oroszországban.

Magyarország könyvtermelése.

La production du livre en Hongrie.

Résumé. D'après les titres de livres publiés dans la *Corvina*, hebdomadaire de l'Association des éditeurs et libraires, il a paru en 1930 3.403 livres en Hongrie. Ce chiffre accuse une augmentation sur celui de 1929 (2.982) et une légère diminution sur celui de 1928 (3.438).

Des 3.403 livres publiés en 1930, dont 2.622 à Budapest, 99 ont paru en allemand et 110 en d'autres langues étrangères. Il a paru en hongrois 626 oeuvres étrangères. Le nombre des ouvrages de moins de 48 pages a été de 997; celui des réimpressions, de 268. Bien que la proportion des oeuvres littéraires ait diminué, elle représentait une partie considérable (23,7%) des livres édités.

Nos relevés, ainsi que la plupart des statistiques analogues étrangères, n'ont pour objet que les ouvrages mis en vente. Récemment, M. Paul Gulyás a publié, sur la production hongroise du livre en 1928, une statistique plus ample, portant, d'après le catalogue des publications devant être déposées au Musée National Hongrois, aussi sur les ouvrages hors-commerce. Selon la statistique de M. Gulyás, le nombre des ouvrages parus en 1928 en Hongrie (y compris ceux publiés par des Hongrois à l'étranger) a été de 4.765, et si on laisse de côté les tirages à part, les publications parues à l'étranger et les pages ne comprenant que des frontispices, 4.554 (5.187 volumes). Le nombre total des pages de ceux-ci était de 712.938, de sorte qu'il revenait en moyenne 137,5 pages à un volume. La statistique de M. Gulyás se divise, suivant les matières, en 46 catégories, indiquant, pour chacune de celles-ci, le nombre de pages.

★

Szemlénk múlt évi 7. számában a hazai könyvtermelés statisztikáját ismertető cikkben rámutattunk könyvtermelési statisztikánk fogyatékosságára. Annak ellenére, hogy e kultúrstatistikai ág művelésének módszere nálunk jóformán elsőül került részletesebb kidolgozásra, mindegyik le kellett mondanunk arról, hogy egész könyvtermelésünket a statisztika bonckése alá vehessük. Meg kellett elégednünk azzal, hogy a *Corvinának*, a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete hetilapjának újonnan megjelent könyvek rovata alapján, legalább a könyvkereskedelmi forgalomba került könyvek zöméről statisztikai feldolgozásokat készítsünk.

Örömmel állapítjuk meg, hogy az említett cikk megjelenése óta s némileg annak visszhangja-

képen is a magyar könyvtermelési statisztika ügye előbbrehaladt.

A Magyar Nemzeti Múzeum adatai.

A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi könyvtárának közlönyében, a *Magyar Könyvszemlében* Gulyás Pál foglalkozik a kérdéssel s egyben igen értékes könyvstatistikai anyagot bocsát nyilvánosságra.¹⁾ Az adatok újabb szempontokból világítják meg könyvtermelésünket s ezért röviden kitérünk méltatásukra.

Gulyás Pál említett dolgozatában az 1928. év könyvtermelési adatait teszi közzé. Ezek az adatok nem egyeznek Szemlénkben az 1928. évről közreadott adatokkal, aminek magyarázata, hogy a kétféle statisztika a könyveknek nem azonos körét vette számba.

Míg a Corvinán alapuló feldolgozásunk a könyveknek elsősorban a könyvkereskedői forgalomba kerülő részét öleli fel, Gulyás statisztikája a Magyar Nemzeti Múzeum kötelempéldány osztályán vezetett cédula-katalógus alapján kiegészül könyvtermelésünk oly kategóriával is, amelyek nem tárgyai a könyvadás-forgalomnak.

Mint arra már a hivatkozott Szemlecikkben rámutattunk, mindkét statisztikának megvan a létjogosultsága. A könyvárusi forgalomba kerülő könyvekre korlátozott statisztika azért indokolt, mert a legtöbb külföldi állam a könyvtermelésnek szintén csak ezt a részét regisztrálja, tehát nemzetközi összehasonlítások ez alapon inkább tehetők, viszont a nemzeti könyvtermelés minél szélesebb körének számbavétele és elemzése nemzeti kultúránk szempontjából, de sok egyéb szempontból is kívánatos. Természetesen szükséges, hogy a kétféle statisztika egyöntetű elvek szerint készüljön, ami ma még minden részletvonatkozásban nem történik.

A múzeumi statisztika egyébként mintaszerű s szerencsésen egészíti ki a magyar könyvtermelésről eddig készült feldolgozásokat.

Így ritka részletességű a könyvek szakszerinti taglalása; ez 46 csoportba osztja a könyveket, a szépirodalmi csoportot pedig még további részekre bontja.

Nagyon szemléltető és jellemző adatokat tár fel az egyes szakokba tartozó könyvek oldalszámát kimutató rovat, amire alig találunk példát a legfejlettebb külföldi könyvstatistikákban is. Hi-

¹⁾ Gulyás P.: „A magyar könyvtermelés egy esztendeje”. Magyar Könyvszemle 1930. 1—2. füzet.

szen a terjedelmet illetőleg nagy haladás volt a legtöbb külföldi statisztikával szemben már az a feldolgozásunk is, amely a 48 oldalon felüli műveket (füzeteket) elkülönítette. A Gulyás-féle feldolgozás a megjelent könyvek (művek) számán kívül a kötetek számát is megadja.

Külön is kimutatja a különlenyomatokat, a külföldön készült, de a belföldön is bizományba került kiadványokat. E két csoportot, valamint a címlapkiadásokat nem tekinti a szerző a tulajdonképeni magyar könyvterméshez tartozónak. Ezekkel együtt az 1928. évi könyvtermelést 4.765 műre teszi 5.474 kötetben, míg ezek nélkül 4.554 műre 5.187 kötetben. Együttes oldalszámuk az említett három kategóriával 744.881, nélkülük 712.938. Az utóbbi alapon egy-egy kötet átlagos terjedelme mindössze 137,5 oldal.

Kiemelve a legnagyobb csoportokat, a művek számát tekintve a helyzet ez (levonások nélkül):

szépirodalom	830 mű
tankönyv	449 „
iskolai értesítő	318 „
hittudomány	269 „
ifjúsági irodalom	229 „
egyesületi	228 „
naptár, évkönyv	211 „

Terjedelem szempontjából a sorrend a következő:

szépirodalom	251.361 lap
tankönyv	75.822 „
hittudomány	30.890 „
naptár, évkönyv	31.227 „
jog-, államtudomány, politika	22.742 „
törvény, rendelet	22.242 „
ifjúsági irodalom	21.608 „
orvostudomány	18.227 „
történelem	17.622 „
kereskedelem, iparbankügy	17.387 „

Feltűnő a szépirodalmi művek nagy részese-dése. A szépirodalom egész könyvtermelésünknek a művek száma szerint egyhatodát, terjedelem szerint egyharmadát teszi. A szépirodalmi művek legjelentősebb része — 830-ból 669 — széppróza. A szépprózai művek nagyobb része fordítás; 374 fordított művel csak 295 eredeti áll szemben. Legtöbb az angolból történt fordítás; ezek a szépprózai fordításoknak a művek száma szerint 39,3, terjedelemben 45,3%-át teszik. A 374 fordított szépprózai mű közül egyébként a vezető csoportokra esett:

angolból	147 mű
franciából	86 „
németből	83 „
oroszról	29 „

A csonkaország területén megjelent könyvek oroszlanrésze természetesen magyarnyelvű. Idegen

nyelven 203 mű jelent meg, összesen 18.346 lapon. E 203 műből volt

német	118
francia	32
angol	29
latin	9
olasz	8
horvát-szerb	5

Lapszám szempontjából az angol nyelvű irodalom megelőzi a franciát.

A múzeumi statisztika a könyvek példányszámáról is közöl szórványos adatokat. Az összes művek mintegy $\frac{1}{5}$ -éről, összesen 923 műről állnak rendelkezésre e szempontból adatok. Legtöbb példányban általában az ifjúsági műveket, imakönyveket, tankönyveket és naptárakat nyomják. Vezetőhelyen egy 240.000 példányban nyomott kis katekizmus áll. A regényeket leginkább 1—3.000 példányban nyomják. A legsűrűbben előforduló példányszámok a következők:

1.000 példány	108 múnél
500 „	95 „
2.000 „	67 „
3.000 „	60 „
300 „	50 „
5.000 „	47 „
200 „	45 „
100 „	43 „

A Magyar Nemzeti Múzeumban nyilvántartott adatokról készült feldolgozás tehát sok vonatkozásban részletesebb Corvina-feldolgozásunknál. Viszont — éppen, mert igen sok szakcsoportra bontja a könyvtermelést — hiányzik az egyes szakcsoportokon belüli taglalás (nyelv, terjedelem, kiadás szerint; az eredeti és fordított művek csak a szépirodalmi csoportban vannak elkülönítve).

Az 1930. évi könyvtermelés a Corvina alapján.

Nézzük most a Központi Statisztikai Hivatal 1930-ra vonatkozó feldolgozásának eredményeit.

Feldolgozási módszerünk az előző évekkel azonos elveket követett. Most is a *tiszta könyvtermelés* kimutatására törekedtünk, vagyis a zene-művek, képes ábrázolások kiküszöbölésére, míg a múzeumi statisztikában ezek még szerepelnek. Zeneműveket ebben az évben éppúgy, mint 1928-ban és 1929-ben, nem regisztrált a Corvina. Az 1930. évi könyvcímek közt szereplő térképek, képek, stb. száma 13 volt. Végül kihagytuk a számlálásból azt a 26 folyóiratot is, amely a Corvina új könyvek rovatában szerepelt. (1. sz. tábla.) Mindezek leszámításával az 1930. év tiszta könyvtermelése a Corvina szerint 3.403 művet tett.

Visszapillantva az előző évek adataira, az 1930.

1. A Magyarországon megjelent könyvek száma a Corvina alapján 1920—1930-ban.

Nombre des livres parus de 1920 à 1930 en Hongrie, d'après la Corvina.

Év <i>Année</i>	Könyv összesen <i>Total des livres</i>	Ebből — <i>Dont</i>		A Corvinában nem rend- szeresen közölt egyéb nyomatvány összesen — <i>Total des autres impris- més relatés d'une façon non régulière par la Corvina</i>	Ebből — <i>Dont</i>			Mindössze <i>Total général</i>
		nem külön- lenyomat <i>non tirages à part</i>	különle- nyomat <i>tirages à part</i>		zenemű <i>musiques</i>	térkép, kép stb. <i>cartes, images, etc.</i>	folvóirat <i>revues</i>	
1920	1.554	1.554	—	455	407	8	40	2.009
1921	2.012	2.012	—	389	360	2	27	2.401
1922	1.849	1.849	—	263	246	—	17	2.112
1923	1.556	1.556	—	144	130	3	11	1.700
1924	2.000	1.988	12	120	104	13	3	2.120
1925	3.421	3.068	353	155	111	19	25	3.576
1926	3.644	3.148	496	112	106	6	—	3.756
1927	3.879	3.002	877	93	81	4	8	3.972
1928	3.438	3.337	101	51	—	37	14	3.489
1929	2.982	2.893	89	5	—	2	3	2.987
1930	3.403	3.308	95	39	—	13	26	3.442

évi könyvtermelés az 1929. évi könyvtermelést, mely 2.982 darab volt, számottevően meghaladta ugyan, de a korábbi évek termelését csak megközelítette. 1925 óta különben az évi könyvtermelés szintje eléggé egyenletes volt.¹⁾

Az 1930. évi Corvina-adatok feldolgozása kiterjeszkedett arra is, hogy minő volt a megjelent könyvek megjelenési hely szerinti megoszlása. Az eredmény, hogy az 1930-ban kimutatott 3.403 könyvből 2.622 Budapesten, 730 a vidéken jelent meg. Budapest tehát az egész könyvtermelés 77,0%-át adja, szemben a vidék 21,5%-os részesedésével, amely adatok a könyvkiadás erős budapesti koncentrációjára mutatnak rá. Figyelemre méltó, hogy a fennmaradó kis töredékben (1,5%) a Corvina oly könyveket is felvett címjegyzékébe, amelyek nem Magyarországon, hanem elcsatolt területen (33 darab), sőt egyéb külföldön is (18 darab) jelentek meg. Vitatható, hogy e könyveket helyes-e a hazai könyvtermeléshez számítani, mert még ha oly művek akadnak is a külföldi megjelenésűek sorában, amelyek a külföldön nem is kerültek könyvárusi forgalomba, itt voltaképen

¹⁾ Míg az 1920—24. években évente csak másfél-kétezer könyvet mutatott ki a Corvina, az 1925—30. években kimutatott könyvek száma három-négyezer volt. Ezt az emelkedést Gulyás Pál azzal magyarázza, hogy 1925. évi január 1-től, amidőn a Corvina új könyvek rovatának szerkesztését ő vette át, a kiadók lajstromozásra küldött küldeményein felül a Nemzeti Múzeumba kötelese példányként beérkezett anyagot is figyelembe vette. Ez a magyarázat bizonyára az 1925-öt közvetlenül megelőző évekre vonatkoztatva helytálló, de tudomásunk van arról, hogy a Corvina könyvészete már a régebbi években is felhasznált kötelese példányanyagot az új könyvek rovatának összeállításánál (így éppen a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárától is).

mégis csak a külföldön kiadott¹⁾ s a belföldön rendszerint csak bizományba került művekről van szó. A feldolgozási módszernek, illetve az adatoknak a korábbi évekével való egyöntetűsége kedvéért e néhány könyvet még sem rekesztettük ki az egész termelés végösszegéből. Az 1930. évi könyvtermelésnek a megjelenés helye szempontjából való vizsgálatánál kibukkant ez az adat is azt mutatja, mennyire szükség van oly bibliográfiára és statisztikára, amely a külföldön magyar nyelven megjelent, valamint a külföldön Magyarországra vonatkozóan megjelent könyveket egészen külön tartja.

A második számú tábla a tiszta könyvtermelés részletes adatait közli az előző két év adataival való összehasonlításban.

A könyvek tárgy szerinti csoportjaiból ebben az évben is erősen kiemelkedő a szépirodalmi műveké. Bár az előző két évvel szemben jelentős csökkenés mutatkozik, mégis ez a műfaj 1930-ban az egész könyvtermelés 23,7%-át tette s aránya jóval nagyobb, mint a múzeumi statisztika szerint 1928-ban.

A főbb csoportok sorrendje így alakult:

szépirodalom	23,7%
általános, vegyes	9,6%
vallás	9,5%
ifjúsági irodalom	7,7%
történelem, életrajz	7,1%

Az előző évi adatokkal szemben észrevehetőbben csökkent a bölcsélet, tankönyv, technológia, szépirodalom csoportja, viszont jelentősebb emelkedés volt a vallás, ipar-kereskedelem, művészet, történelem és földrajz csoportjában.

A nyelv szerinti részletezés azt mutatja, hogy az idegen nyelvű művek kicsiny aránya évről évre

¹⁾ A megjelenés helyének elbírálásánál nem a művet készítő nyomda bel-, vagy külföldi fekvését vettük irányadónak, hanem, amennyire lehetett, a kiadást meghatározó tényezők alapján a kiadás helyét nyomoztuk.

2. A Magyarországon megjelent könyvek száma tárgy szerint a Corvina alapján 1928—1930-ban.

Nombre, par matières, des livres parus de 1928 à 1930 en Hongrie, d'après la Corvina.

T á r g y M a t i è r e s	Év Année	Összesen Total		E b b ő l — D o n t													
		szám szertint nombre	%	de langue				eredeti — originaux	más nyelvről fordított traductions	48 oldalon comprenant		első — premières éditions	további réimpression- sions	nem különle- nyomat — non tirages à part	különlönyo- mat ¹⁾ — tirages à part ¹⁾		
				magyar hongroise	német allemande	egyéb autres	nyelvű			felüli plus de	aluli moins de					48 pages	kiadás
Általános és vegyes munka — Ouvrages généraux et mixtes	1928	342	9·9	324	9	9	339	3	272	70	297	45	332	10			
	1929	287	9·6	263	12	12	280	7	226	61	280	7	277	10			
	1930	327	9·6	301	17	9	324	3	223	104	313	14	320	7			
Bölcsélet — Philosophie . . .	1928	38	1·1	37	1	—	36	2	23	15	38	—	35	3			
	1929	30	1·0	28	2	—	27	3	16	14	28	2	29	1			
	1930	21	0·6	19	—	2	17	4	18	3	20	1	21	—			
Vallás — Religion	1928	267	7·8	233	12	22	227	40	172	95	219	48	257	10			
	1929	202	6·8	178	5	19	173	29	126	76	173	29	191	11			
	1930	323	9·5	293	6	24	234	89	158	165	292	31	308	15			
Társadalomtudomány, jog, köz- igazg. — Sociologie, droit, administration	1928	222	6·5	213	6	3	219	3	166	56	199	23	210	12			
	1929	204	6·8	194	5	5	191	13	135	69	176	28	198	6			
	1930	225	6·6	210	5	10	223	2	173	52	205	20	215	10			
Hadügy — Art militaire . . .	1928	32	0·9	31	1	—	32	—	29	3	28	4	32	—			
	1929	34	1·1	32	1	1	32	2	31	3	33	1	34	—			
	1930	32	0·9	31	1	—	32	—	25	7	26	6	32	—			
Tankönyv — Manuels scolaires	1928	236	6·9	228	5	3	232	4	192	44	140	96	236	—			
	1929	151	5·1	142	4	5	140	11	131	20	129	22	150	1			
	1930	128	3·8	119	8	1	112	16	104	24	109	19	128	—			
Közgazdaság, mezőgazdaság — Économie politique, agri- culture	1928	140	4·1	130	5	5	137	3	90	50	128	12	129	11			
	1929	164	5·5	157	2	5	159	5	92	72	154	10	154	10			
	1930	170	5·0	159	5	6	168	2	106	64	160	10	160	10			
Ipar, kereskedelem — Industrie, commerce	1928	61	1·8	53	5	3	61	—	40	21	53	8	56	5			
	1929	108	3·6	87	8	13	95	13	57	51	106	2	105	3			
	1930	170	5·0	130	17	23	159	11	101	69	161	9	167	3			
Nyelvészet, irodalom — Lin- guistique, littérature	1928	29	0·8	20	6	3	29	—	15	14	28	1	27	2			
	1929	112	3·8	103	2	7	101	11	83	29	105	7	108	4			
	1930	143	4·2	135	2	6	133	10	87	56	137	6	130	13			
Természettudomány — Sciences naturelles	1928	59	1·7	58	1	—	58	1	38	21	56	3	57	2			
	1929	60	2·0	56	1	3	53	7	33	27	55	5	56	4			
	1930	75	2·2	61	8	6	70	5	46	29	74	1	72	3			
Technológia — Technologie .	1928	39	1·1	37	2	—	39	—	26	13	32	7	37	2			
	1929	44	1·5	44	—	—	44	—	29	15	35	9	44	—			
	1930	32	0·9	32	—	—	32	—	22	10	30	2	31	1			
Orvostudomány, közegészség- ügy — Science médicale, hygiène publique	1928	140	4·1	126	8	6	134	6	82	58	126	14	134	6			
	1929	147	4·9	139	4	4	142	5	92	55	133	14	137	10			
	1930	139	4·1	129	5	5	135	4	91	48	123	16	130	9			
Művészet — Beaux-Arts . . .	1928	90	2·6	85	3	2	84	6	47	43	88	2	86	4			
	1929	63	2·1	62	1	—	57	6	31	32	61	2	59	4			
	1930	115	3·4	110	4	1	102	13	73	42	112	3	114	1			
Sport, szórakozás — Sport, divertissement	1928	48	1·4	48	—	—	48	—	33	15	44	4	45	3			
	1929	60	2·0	60	—	—	57	3	43	17	56	4	58	2			
	1930	70	2·1	69	1	—	69	1	53	17	64	6	69	1			
Szépirodalom — Belles-lettres .	1928	1.121	32·6	1.113	5	3	692	429	1.024	97	990	131	1.116	5			
	1929	839	28·1	831	6	2	423	416	756	83	767	72	838	1			
	1930	807	23·7	800	5	2	432	375	709	98	743	64	805	2			
Ifjúsági irodalom — Ouvrages pour la jeunesse	1928	244	7·1	227	17	—	213	31	142	102	207	37	243	1			
	1929	214	7·2	210	3	1	193	21	112	102	184	30	214	—			
	1930	263	7·7	262	1	—	206	57	171	92	218	45	263	—			
Történelem, életrajz — Histoire, biographie	1928	247	7·2	229	3	15	235	12	162	85	230	17	226	21			
	1929	184	6·2	172	4	8	176	8	117	67	169	15	165	19			
	1930	242	7·1	224	7	11	227	15	158	84	232	10	225	17			
Földrajz, utazás — Géographie, voyages	1928	83	2·4	71	5	7	74	9	54	29	73	10	79	4			
	1929	79	2·7	68	5	6	73	6	49	30	77	2	76	3			
	1930	121	3·6	110	7	4	102	19	88	33	116	5	118	3			
Összesen — Total	1928	3.438	100	3.263	94	81	2.889	549	2.607	831	2.976	462	3.337	101			
	1929	2.982	100	2.826	65	91	2.416	566	2.159	823	2.721	261	2.893	89			
	1930	3.403	100	3.194	99	110	2.777	626	2.406	997	3.135	268	3.308	95			
%	1928	100	—	94·9	2·7	2·4	84·0	16·0	75·8	24·2	86·6	13·4	97·1	2·9			
	1929	100	—	94·8	2·2	3·0	81·0	19·0	72·4	27·6	91·2	8·8	97·0	3·0			
	1930	100	—	93·9	2·9	3·2	81·6	18·4	70·7	29·3	92·1	7·9	97·2	2·8			

¹⁾ Másutt is, főleg folyóiratban megjelent mű. — Ouvrages parus ailleurs aussi, principalement dans les revues.

következésként emelkedik. A magyar nyelven megjelent könyvek aránya 1927-ben még 96·6% volt, 1930-ban már csak 93·9%. A német nyelvű könyvek száma (99 darab) csaknem olyan nagy, mint a többi idegen nyelvűeké együttvéve (110 darab). Feltűnően nagy a nem magyar nyelvű munkák száma az ipar-kereskedelem tárgykörében (130 magyar, 40 nem magyar).

A más nyelvről fordított könyvek aránya, mely 1927-től 1929-ig 10·6%-ról 19·0%-ra emelkedett, most egy árnyalattal visszaesett s 18·4% volt. Az összes fordított művek nagyobbik felét a szépirodalom szolgáltatja: a 626 fordításból 375 tartozott e csoportba, amelyben különben az eredeti magyar nyelvű munkák száma újabban nem sokkal múlja felül a fordításokét. Jelentékeny a fordított művek száma a vallási művek körében is (234-ből 89).

Valószínűleg a gazdasági válság okozza, hogy a kisebb terjedelmű könyvek aránya 1930-ban is növekedett. A 48 oldalnál nem terjedelmesebb művek aránya 29·3% volt, szemben az 1929. évi 27·6 s az 1928. évi 24·2%-kal (ne tévesszen meg, hogy 1927-ben a füzetek aránya 40·2%-ra rúgott, mert ez évben a Corvina kivételesen igen sok különlenyomatot mutatott ki). Feltűnő, hogy a vallási művek körében a füzetek száma (165) meghaladja a 48 oldalnál terjedelmesebb művekét (158).

A nem első kiadású művek aránya — az előző évhez képest csekély eséssel — 7·9% volt s némileg csökkent a különlenyomatok 2·8%-ot tevő aránya is.

Végezetül a 3. sz. táblázatban a könyvtermelés időbeli alakulásáról nyújtunk képet. A könyvtermelés hetenkinti és havonkinti alakulását szemléltető adatok a termelés alakulását ezúttal is eltolódással mutatják, minthogy a Corvina a könyvcímeket a megjelenés után több-kevesebb késéssel teszi közzé. Sajnos annak, aki a könyvtermelési statisztikai adatok frissességét tartja szem előtt, le kell mondania arról, hogy a könyvtermelést pontosan meghatározott időszakról mutathassa ki, mert előfordulhat, hogy egyes művek csak jelentős késéssel bibliografizálhatók. Ezért az eddigi rendszert követve, az 1930. évről szóló statisztikánk nem az 1930. évben megjelent könyveket, hanem a Corvina 1930. évfolyamában regisztrált könyveket vette számba s ennyiben — statisztikai nyelven szólva — előzetes eredménynek tekintendő. (A múzeumi statisztika 1928. évi adatai már végleges adatok.)

Feldolgozásunk szerint a legtöbb könyv (12·6%) novemberben került kimutatásra s ezután a május (12·0%) és február (11·3%) hónapok a legerősebbek, amit egyes, a könyvkiadásra kedvező idények (karácsony, iskolai év megnyitása) könyvhullámainak némi késéssel való jelentkezése okozhatott.

A jövő feladatai.

Kérdés most, hogy a magyar könyvtermelés statisztikájának egységes művelése minő feladatokat ír elő. Örvendetes, hogy ma már két fórum is eleget igyekszik tenni a könyvstatisztikai adatok iránt úgy a belföldön, mint a külföldön egyre sürűbben megnyilvánuló érdeklődésnek, amelyet a legújabb időkig csak igen fogyatékosan tudunk kielégíteni. A könyvstatisztika jövőbeni művelése szempontjából azonban lényeges, hogy a könyvstatisztikai feldolgozásokat az arra hivatott szervek bizonyos egyöntetű elvek alapján s a lehető gyorsasággal készítsék el. Az illetékesek Szemlénkben is javasolt kooperációja jó úton halad, amennyiben a magyar könyvkiadók és kereskedők egylete s a Nemzeti Múzeum együttműködése a munkában már biztosítva látszik. Sőt, a könyvstatisztika alapjául szolgáló rendszeres bibliográfiáknak jelentős lépéssel való fejlődésére is kilátás van. Gulyás Pál bejelenti dogozatában, hogy 1931-től kezdve a könyvkiadók és kereskedők egylete újból meg fogja indítani szünetelő Évkönyvét. Ez mindenestre alkalmasabb forrás a könyvstatisztika céljaira, mint a Corvinának hetenkint megjelenő és a dolog természeténél fogva szerényebb igényű könyvészeti rovata. Megállapodás történt arra nézve, hogy a könyvkereskedők Évkönyvébe a jövőben a Nemzeti Múzeum kötelempéldányai alapján készült kéziratok címanyag tetemes része is be fog kerülni.¹⁾

Az Évkönyv alapján készítendő statisztika azonban csak akkor tölti be célját, ha a nemzetközi követelményeknek is megfelel. E szempontból kívánatos, hogy a készítendő statisztikában el legyenek különítve azok a könyvek, amelyek a könyvvárosi forgalom tárgyai, minthogy e nélkül nemzetközi összehasonlításokra az adatok alig alkalmasak. Célszerű volna már magában a bibliográfiában megjelölni azokat a műveket, amelyek nem jutnak könyvkereskedői forgalomba. Másrészt

¹⁾ Az évi bibliográfiába bekerül a Corvinában közlésre kerülő teljes anyag a folyóiratok kivételével, továbbá a) az összes tankönyvek; b) minden más könyv, amelyet az újdonságait katalogizálásra rendszeresen beküldő kiadók valamely okból be nem mutattak, de amelyek a nyomda útján a M. N. Múzeumba beérkeztek; c) egyházmegyék, hitközségek, közintézmények évi jelentései, alapszabályai, jegyzőkönyvei; d) tudományos, közművelődési, politikai és sportegyesületek alapszabályai, évkönyvei, jegyzőkönyvei; e) városok és vármegyék szabályrendeletei, költségvetése, zárószámadása; f) kormányjelentés, áll. költségvetés, áll. zárószámadás, egyes minisztériumok szabályrendeletei; g) gimnáziumok, reál-gimnáziumok, reáliskolák, női középiskolák, felső keresk. iskolák, felsőbbfokú szakiskolák, főiskolák és egyetemek hivatalos kiadványai; h) a MÁV. hiv. menetrendje és a Vasúti Útmutató.

3. Magyarország könyvtermelésének hetenkinti és havonkinti alakulása a Corvina alapján 1927—1930-ban.¹⁾

Relevé, par semaine et par mois, de 1927 à 1930, de la production des livres en Hongrie, suivant la Corvina.¹⁾

Hét Semaine	1928	1929	1930	Hó Mois	1928		1929		1930	
	megfelelő hetében bibliográfiába vett könyvek száma Nombre des livres figurant dans la bibliographie des semaines respectives				megfelelő havában bibliográfiába vett könyvek — Livres figurant dans la bibliographie des mois respectifs					
					szám- szerint nombre	%	szám- szerint nombre	%	szám- szerint nombre	%
1.	72		71	I.	371	10·8	207	6·9	264	7·8
2.	7	49	30							
3.	46	85								
4.	106	73	163	II.	414	12·0	445	14·9	384	11·3
5.	140	161	133							
6.	54	65	98							
7.	166	130	137	III.	289	8·4	164	5·5	192	5·6
8.	55	89	16							
9.	139	44								
10.	87	12	109	IV.	234	6·8	167	5·6	212	6·2
11.	72	46	4							
12.	103	54	79							
13.	27	8		V.	377	10·9	233	7·8	409	12·0
14.		8	47							
15.	16	63	59							
16.	65	50	7	VI.	109	3·2	298	10·0	220	6·5
17.	33	46	99							
18.	120	34	5							
19.	139	94	83	VII.	164	4·8	143	4·8	167	4·9
20.	111	98	205							
21.	47	7	116							
22.	80	15	66	VIII.	205	6·0	403	13·5	339	10·0
23.	20	26	40							
24.	64	124	57							
25.	19	36	18	IX.	172	5·0	104	3·5	252	7·4
26.	6	97	39							
27.	27	72								
28.	55	21	20	X.	350	10·2	162	5·4	224	6·6
29.	6	17	92							
30.	27	33	55							
31.	49	137	12	XI.	470	13·7	413	13·9	430	12·6
32.		120	129							
33.	55	96	72							
34.	57	50	22	XII.	283	8·2	243	8·2	310	9·1
35.	93	31	104							
36.	26	30	85							
37.	56	13	61	I—XII.	3.438	100	2.982	100	3.403	100
38.	7	5	63							
39.	42	25	43							
40.	41		24							
41.	54	71	11							
42.	40		63							
43.	102	91	126							
44.	154	104	144							
45.	135	121	119							
46.	17	56	60							
47.	155	132	81							
48.	163	73	26							
49.	16	52	113							
50.	76	20	112							
51.	67	8	21							
52.	25	90	64							
53.	99									
1—53.	3.438	2.982	3.403							

¹⁾ A hetenkint megjelenő Corvina egyes számaiban közölt könyvcímek alapján készült e táblázat természetesen a könyvek tényleges megjelenésének idejét némi eltolódással mutatja. — Ce tableau étant confectionné d'après les titres de livres publiés par un périodique hebdomadaire, La Corvina, indique avec un certain écart, l'époque de la publication des livres.

szükséges, hogy a készítendő statisztika a könyvtermelést részletesebben taglalja és pedig legalább oly részletezéssel, mint 2. sz. táblázatunk, amely a Nemzetközi Statisztikai Intézet, illetve Lucien March sémájához igazodik.

A Corvina alapján művelt statisztikának abban az esetben, ha az Évkönyv idejekorán megjelenik s a könyvárusi forgalom az Évkönyv alapján elkülöníthető, a jövőben nem lesz értelme, legfeljebb ideiglenes adatok gyors nyérése céljából lesz fel-

használható a Corvina új könyvek rovata. Az évkönyvi statisztika egyik elkülönülő részének, ha a Corvina-statisztikát helyettesíteni akarja, tartalmaznia kell a könyvárusi forgalomba kerülő könyveket, ami ma nagyjában a Corvina bibliográfiájában szereplő kategóriával azonos.¹⁾ Másik része a

statisztikának a könyvárusi forgalmon kívüli műveket ölelné fel. Végül egy harmadik rész a külföldi magyar nyelvű és esetleg a külföldön Magyarországra vonatkozóan megjelent könyveket tárgyzná; a harmadik rész kiépítése azonban későbbi feladattá tehető.

Elekes Dezső dr.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission hongroise pour la fixation des valeurs de statistique commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

A **IX. szakosztály** május hó 12-én délelőtt ülésezett *Bun József* kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: *Betegh Péter dr.*, *Hauswirth Ödön*, *Horváth Jenő*, *Majthényi Béla* és *Neruda Nándor* kereskedelmi tanácsosok, továbbá *Dukesz József*, *Helvey Elek*, *Kellner Artúr* és *Wack Géza* szakértők.

Felolvasásra került *Wack Adolf* jelentése a gyufaipar helyzetéről.

A magyar gyufaipar helyzete az 1930. évben az előző évvel szemben nem változott. A fogyasztás az 1930. évben az 1929. évvel szemben ugyan valamivel csökkent, ennek oka azonban csak az a körülmény, hogy a közvetítőkereskedelem és a fogyasztó által az 1929. évben az 1930. január 1-én életbe lépett gyufaáremelkedések folytán némi készletek halmozódtak fel, amelyek csak az 1930. évben kerültek fogyasztásra.

A bizottság ezek után a keményítő, fehérje, ragasztószerek, robbantó-, gyújtó- és világítóipari készítmények, műanyagok, festőkészítmények és festékek, illóolajok, illatanyagok és illatszerek, gyanták és ezek termékei, gyógynövények, aszfalt, szén és falepárlási termékek és kátránypapiros 1930. évi egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

A tizennegyedik szakosztály május hó 13-án megtartott ülésén *Mössmer Pál dr.* kereskedelmi főtanácsos elnökölt. Jelen voltak: *Fischl Simon*, *Konta József Ferenc*, *Morvai Izsó* és *Steiner Ödön* kereskedelmi tanácsosok, továbbá *Kirschner János* és *Wiegand Artúr* szakértők.

A szakma 1930. évi helyzetét *Morvai Izsó* ismertette, a bizottság ezek után a len, kender, juta és egyéb növényi rostanyagok, ezekből készült fonalak és szövetek, zsák és ponyva, zsinetek és kötélverőárúk, növényi anyagokból való más textilipari cikkek egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

A **VIII. szakosztály** május hó 13-án *Ferentzy József dr.* kereskedelmi főtanácsos elnöklete

alatt gyűlt össze. Jelen voltak: *Bien Ernő*, *Noszeda Kálmán dr.* és *Szirmai Oszkár* kereskedelmi tanácsosok, továbbá *Fillinger Dezső*, *Horváth Ernő*, *Hegedüs Izsó*, *Pserhoffer Arnold* és *Tájber Tibor* szakértők.

Először *Szirmai Oszkár* jelentése került előadásra.

A válságosra fordult gazdasági viszonyok az 1930. évben az ásványolajtermékek fogyasztását is befolyásolták, amennyiben a fogyasztásnak eddig évről évre mutatkozó lényeges növekedése helyett a lefolyt évben már — habár egyelőre csak kismérvű — csökkenés állott be; ugyanis az össz-fogyasztás 1930-ban 186.610 tonna volt a megelőző évi 192.040 tonnával szemben. A folyó évben a fogyasztás további gyöngülésével kell számolnunk.

A nyersolajbehozatal 1930-ban erősen emelkedett, még pedig az 1929. évi 136.230 tonnáról 216.080 tonnára; ennek megfelelően a hazai finomítók feldolgozása is jelentékenyen nagyobb volt. A behozatal ily nagymérvű fokozódása elsősorban arra vezetendő vissza, hogy az 1930. év elején megkezdte üzemét a Shell társaság nagyszabású csepeli ásványolajfinomítója.

A hazai finomítók között évek óta folyt versenyharc a múlt év első felében tovább kiélestedt, úgy hogy az ipar helyzete válságossá vált. Ennek hatása alatt a gyárak között termelésük értékesítése tekintetében — a gyárak zömének részvételével — megegyezés jött létre, melynek folytán a helyzet valamivel javult; a készárubehozatal azonban, habár csökkent keretek között is mozog, továbbra is még versenyt támaszt a hazai iparnak.

A faggyú- és növényzsír piacának helyzetéről *Fillinger Dezső* számolt be.

A faggyúpiac áralakulása az 1930. esztendőben állandóan lefelé tendált. A még 1929 októberében megindult ár hanyatlás az új esztendőben folytatódott, sőt ezúttal a minden év elején rendszeresen jelentkező átmeneti áremelkedés is elmaradt. A feldolgozó ipar néhány csalódás után tartózkodóbb lett s vételeit csupán a mindenkori szükségletének fedezésére redukálta. Februárban a délamerikai

¹⁾ A Corvinát az Évkönyvvel szemben, az Évkönyv megjelenése után, akár fog továbbra is statisztikai alapul szolgálni, akár nem, helyesnek látszik a tiszta könyvárusi kategória közlésére korlátozni.

eladók részéről megindult és a faggyúárak megszilárdítására irányuló akció csupán rövid ideig állította meg az árhanyatlást, amely azután márciustól kezdve zuhanásszerűen folytatódott július közepéig, amikor is a piac némi élénkséget kezdett mutatni s az árak emelkedtek. Szeptember hónapban három pont nyereséggel ismét megállt az ár és további hanyatlás után az év végén már régen nem látott alacsony árakon kínálták a faggyút. Összehasonlítva a januári árakat a december végén érvényben volt árakkal, 32% áresökkenést állapíthatunk meg a faggyúnál.

A növényi zsírok piaca 1930 április végéig tartó irányzatot mutatott, majd ettől az időponttól kezdődőleg ezen cikkek is a faggyú sorsára jutottak. A termelőknek itt még súlyosabb helyzettel kellett megküzdeniök, mert nemcsak olajaikat nem tudták a remélt árakon eladni, hanem az alacsony takarmányárak és a gazdák rossz anyagi helyzete következtében pogácsatermelésük is eladatlanul hevert. A termelők manővrozása bár hullámban tartotta a lefelé menő árakat, az év végén mégis bekövetkezett, hogy jóval a világháború előtti árak alatt jegyezték a növényi zsírokat. A kókuszolaj átlag 21%, a pálmamagolaj pedig mintegy 16%-kal süllyedt a januári színvonal alá.

A gyanták és viaszok forgalmi és árviszonyait *Tájber Tibor* ismertette.

Az ozokeritbehozatal évről-évre igen jelentősen csökken, bár nagy behozatalunk ebben a cikkben azelőtt sem volt, mert hazánkban a nyers ozokerit finomításával, tisztításával, vagy fehérítésével foglalkozó üzemünk nincsenek, hanem ami nyers állapotban kerül hozzánk, azt ugyanúgy használjuk fel.

A nyers ozokerit használata a mai általános viaszárak mellett ügyszólván teljesen kiszorul, amit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy alig három év alatt 65%-kal csökkent a fogyasztás. Hogy a nyers ozokerit ára ennek dacára sem csökkent, sőt emelkedett, az annak tudható be, hogy a külföldi finomítók a kikészítéssel erősen foglalkoznak, s a termelést felvásárolják.

1929. évben a drágább viaszokban beállott nagymérvű árhanyatlás folytán az ipar az egyéb nemesebb viaszokból erősen fedezte szükségletét, s ennek folytán a cerezin háttérbe szorult, melynek az lett a következménye, hogy a tisztított ozokerit behozatala 1929. évben az előző évvel szemben csaknem a felére esett. A feldolgozó iparnak azonban az a reménye, hogy a cerezint más viaszokkal előnyösebben tudja helyettesíteni, nem mindenütt vált be, s így kénytelen volt a cerezin használatát újra fokozottabb mértékben igénybe venni, amelynek folyamányaképpen a múlt évi fogyasztás lényegesen emelkedett. A nagyobb fogyasztás azonban nem idézte elő az árak emelkedését is, mert

az egyéb, nemesebb viaszok árlemorzsolódása tovább is folytatódott, s emiatt nem tudott a cerezinben sem magasabb ár érvényesülni.

Amint ismeretes, a carnauba- és sellakviasztermelés legnagyobb része Délamerikából származik, ahol a termelők igen nagy készletekkel rendelkeznek. Már 1929. évben az árak jelentősen estek; az áresés múlt évben is folytatódott, s az év végéig kisebb hullámban folytatódott. Az általános világgazdasági helyzet nyomasztólag hatott a dél-amerikai piacra is, amelyet csak súlyosbított az a körülmény, hogy Délamerikának egyik legnagyobb exportterményében, a kávéban olyan óriási feleslegek mutatkoztak, amelyeket képtelenek voltak elhelyezni. Mi már ismerjük, hogy milyen súlyos helyzetet idéz elő nálunk az elhelyezhetetlen gabonafeleslegünk, könnyen érthető, hogy mennyire katasztrófálisan sújtotta a sokkal nagyobb arányokban dolgozó Délamerikát egyik legfontosabb exportcikkében beállott nagy feleslegeinek elhelyezhetetlen volta.

A nagy pénzínséget és rohamosan növekedő munkanélküliséget a belső politikai nyugtalanságok követték, az árak még jobban romlottak, majd a pezeta iránti bizalmatlanság a valutájuk romlását idézte elő. A termelők súlyos helyzetbe kerültek, s pénzüik devalválódását még a magasabb belföldi árakkal sem tudták kellő időben kiegyensúlyozni, úgy hogy nemesvalutában mindinkább kisebb értéket kaptak, s ezért a mi pénzünkben is lényegesen olcsóbban volt beszerezhető a carnauba-viasz. Az eladott carnaubáért kapott pénz már alig fedezte a termelési költségeket, amire a termelők a kormány segítségét kérték, s ezt hosszas tárgyalások után 1931. év március vége felé el is nyerték olyképpen, hogy a kormány termelési előlegeket bocsájt kamatmentesen a termelők rendelkezésére, hogy ne legyenek kénytelenek termelvényeiket veszteséggel értékesíteni. Múlt év végéig az árak több, mint 25%-kal romlottak s az évi árveszteség átlagban meghaladja a 10—11%-ot, ami ennél a cikknél igen lényeges.

A vastagterpentin- és gyantaszuroktermelés alig valamivel volt több, mint a múlt esztendőben. Hazánkban a fogyasztás a vastagterpentinben éppúgy, mint a gyantaszurokban rendkívül csökkent, s 1930. évben az előző évvel szemben $\frac{1}{4}$ részére esett vissza a behozatal. Mindezek dacára a vastagterpentin ára még emelkedett is, mert a termelők 1929. évben a nagy veszteségek ellensúlyozására jobb árakat tartottak, amit a lepárolással foglalkozó ipar meg is fizetett abban a reményben, hogy a finomított terpentin is drágábban fogják értékesíthetni, ha a vastagterpentin beszerzési ára is ennyire szilárd. Bár a termelők a jobb árakkal sem voltak megelégedve, mégis az

igazi veszteséget nem ők szenvedték el, hanem azt sikerült nekik áthárítani a finomítókra.

Az olcsóbb, de rosszabb minőségű svéd, orosz, lengyel árukból nyers állapotban csak jelentéktelen mennyiségek kerültek piacra, s a múlt évi termelésnek legnagyobb részét finomították, bár ennek előre nem látott anyagi hátrányai voltak. Mult évben az árak eléggé hullámzóttak, mégis a termelők részéről elért árak igen kedvezőeknek mondhatók.

A finomított és tisztított terpentinolaj az 1929. évben megindult áresési folyamata 1930-ban tovább folytatódott, amely nem a túltermelésnek a következménye. A tisztított terpentinben beálló folytonos árlemorzsolódások annál inkább aggodalomra adtak okot, mert hiszen a nagyobb finomítók éppen abban a hiszemben fizettek a gyűjtőtelepeknek és a termelőknek a nyers terpentintért magasabb árakat, mert abban a meggyőződésben éltek, hogy az amerikai nagy krachok idején a mélypontra esett terpentinárak a piacok nyugalmi helyzetével csak emelkedhetnek. Ezen feltevésüket joggal erősítette meg az a körülmény is, hogy a különböző országokból beérkező termésjelentések egyöntetűen arról adtak hírt, hogy a termelők mindenütt szilárdan tartják a magasabb árakat.

Nem számoltak azonban a lepárolók azzal a körülménnyel, hogy az előző évben hosszabb lejáratú kötésekét eszközöltek az importőrök a fogyasztókkal, illetve a feldolgozóiparral, amelyek természetesen az új termésből nem vehettek olyan arányban finomított árut, mint amilyen a termelés aránya volt. A finomítók természetesen azon igyekeztek, hogy a kész árujukat mielőbb értékesítsék, nehogy nagyobb kamatveszteségeik legyenek s ennek következtében nagy kínálat alakult ki, de ezzel szemben a kereslet csak igen vonzatottan és kedvetlenül indult meg. Természetes folyománya volt ennek az, hogy a gyengébb kezek olcsóbb ajánlatokkal léptek fel, amit kénytelenek voltak a többi eladók is követni, nehogy még alacsonyabb árakon kényszerüljenek gyártmányaikat értékesíteni.

Beleszólt ebbe a küzdelembe egy új és nem várt versenypiac is, amely eddig nagyobbára nem jutott szóhoz. Ez az új versenytárs *India*, amely az európai piacon megjelent. Az indiai terpentin illat és párolgás tekintetében inkább a nemesebb terpentinolajokhoz hasonló, viszont lényegesen olcsóbb, mint a francia, vagy amerikai terpentin, s így a kellemetlen szagú svéd- orosz vagy lengyel terpentinnel könnyen felvehetné a versenyt, mégis a fogyasztók egyelőre tartózkodnak a komolyabb tételek megvásárlásától, mert az indiai terpentinolaj feldolgozásából eredő és a kész árukra kiható esetleges zavarok vagy hátrányok tekintetében csak kevés tapasztalat áll rendelkezésre.

Egész évben tartott az árlemorzsolódás, amely néha zuhanásszerű is volt, míg csak ritkán és rövid időre szóló átmeneti áremelkedések is jelentkeztek, de az irányzat inkább lefelé hajló volt. Amikor az év vége felé már csak a háború előtti évekre emlékeztető mélypontra mozgott a finomított terpentin ára, akkor ugyancsak az amerikai termelők összefogására kedvezőbb folyamat kialakulása indult meg, amely végeredményben arra vezetett, hogy 1931. év első negyedében már elég lényeges áremelkedések voltak elkönnyvelhetők.

Bőrtisztító-, cipőkrém-, cipészviaszokban teljesen nélkülözhető volna az import, mégis több, mint 300 métermázsa kikészített áru jut be az országba s elég drága árakon talál elhelyezést, mert a közönség abban a hiszemben él, hogy a külföldi készítmények sok tekintetben felülmulják a hazai gyártmányokat, holott megállapítható, hogy a belső készítmények úgy minőség, mint ár tekintetében könnyen felveszik a versenyt. Mégis a közönség egy részére az ismeretlen külföldi tisztítószerek újszerűen és vonzóan hatnak, bár teljesen indokolatlanul. A behozatal a múlt évvel szemben 25—30%-os emelkedést ért el és drágább árakon volt értékesíthető, ami a külföldi gyárak itteni képviselőinek élénkebb tevékenységére vezethető vissza.

A bizottság ezek után a zsírok, olajok, viaszok, olajpogácsa és ásványolaj értékelésével foglalkozott.

A **VII. szakosztály** május 15-én megtartott ülésén *Szávoszt Zoltán* kereskedelmi főtanácsos elnökölt. Jelen voltak: *Dáni Nándor*, *Deutsch Sándor*, *Fürst Márton*, *Gruber János*, *Halmy Gyula*, *Müller József*, *Rudas Gyula*, *Székely Kornél* és *Wolf Emil* dr. kereskedelmi tanácsosok, továbbá *Barta Sándor*, *Dukesz József* és *Iványi Lajos* szakértők.

A szakma helyzetéről az elnök tett előterjesztést.

A szakosztályba tartozó árukat előállító vegyészeti iparágak helyzete 1930-ban rosszabb volt az előző évinél. Ezek az iparágak legnagyobbbrészt a mezőgazdasági termeléssel állanak szoros összefüggésben és az itt mutatkozó fogyasztó válság iparágaink foglalkoztatásának erős hanyatlását vonta maga után. Legjobban rávilágítanak erre a külkereskedelmi statisztika nyersanyagbehozatali adatai. Erősen hanyatlott a nitrogéntrágyák, kálisókon kívül azon szükségleti cikkek behozatala is, amelyeket azelőtt a kielégítő belföldi termelés dacára erősen importáltunk. Itt vannak többek között a szuperfoszfát, a rézgalic és a növényvédő szerek. A nyersanyagbehozatal is jelentékeny hanyatlást mutat, mint a pyrit, nyersfoszfát, iparsó behozatala. A gazdaközönség fogyasztóképességének mélypontra hanyatlása különösen a *műtrágyaiparban* és a növényvédekező szerek gyártásában okozott erős dekonjunkciót. A *szuperfoszfát termelésnek*

mintegy 50%-kal való hanyatlása részben az általános értékesítési válság folyamánya, másik jelentős oka azonban a kormány műtrágya-hitelakciójának a megszüntetésében rejlett. A *csontfeldolgozó- és enyviparban* az építkezési tevékenység pangása folytán a belföldi enyvfogyasztás a múlt évvel szemben csökkent. *Sósav*, *ecetsav*, valamint a textil- és bőriparban szükséges vegyi cikkek gyártásában aránylag kisebb volt a hanyatlás, kivéve a *kénsavat*, mely a szuperfoszfát egyik alapanyaga és annak produkciója a szuperfoszfátéval arányban csökkent. A háztartási cikkeket termelő vegyészeti kisipar helyzete is kedvezőtlenül alakult. Egyes vegyészeti iparágak, mint pl. a gyógyszervegyészeti ipar a belföldi fogyasztás csökkenését gyártmányaik exportjának fokozásával kívánták egyensúlyozni — még áldozatok árán is.

A termelés csökkenése folytán az üzemszüneteltetések és munkáselbocsátások elkerülhetetlenek voltak és egyes üzemek csak csökkentett üzemidővel, vagy hetenként néhány munkanapra korlátozott termeléssel tudtak dolgozni.

Mindent egybevetve meg kell állapítanunk, hogy az elmúlt esztendő a háború óta a vegyészeti ipar legrosszabb esztendeje volt és a javulásnak egyelőre jelét sem látjuk.

Az építési és festőanyagokról *Gruber János* olvasott fel rövid jelentést.

Az 1930. évben a világpiacon nagy áresések voltak, amelyek nálunk is éreztették hatásukat. A fémfestékek, gyanták és olajok közel félárért voltak kaphatók s ennek dacára a fogyasztás kevesebb volt a múlt évinél.

Ez a jelenség egyrészt az ipari túlprodukció, másrészt az építőipar minimális foglalkoztatása miatt állott elő. A hitelezés terén szigorú megszorítások voltak különösen a bankok részéről, miáltal sok építkezés nem volt keresztülvihető. A külföldi konkurrencia általában kevésbé volt érezhető szakmánkban, miután úgy árban, mint minőségben a magyar ipar által előállított fémfestékek, olajok, stb., amelyek azelőtt túlnyomó részt külföldről voltak bezerezhetők, ma már itthon is versenyképes árban kaphatók.

A bizottság ezekután a savak, alkáliák, sók, cseppfolyósított gázok; mesterséges trágyák, eny és termékei, finomított vegyikészítmények s azok nyersanyagai, kőszó, csontszén értékelésével foglalkozott.

A **X. szakosztály** május hó 19-én tartott ülést *Wolfner József* kereskedelmi főtanácsos elnökletével. Jelen voltak: *Augenfeld Lajos* kereskedelmi főtanácsos, *Aczél Rezső dr.*, *Dán Viktor*, *Grünwald Albert*, *Hirsch A. Jakab*, *Strasser Gyula* kereskedelmi tanácsosok, továbbá *Ranschburg Pál* szakértő.

Először felolvasásra került *Augenfeld Lajos* jelentése a bőriparról.

Az 1930-as év az általános gazdasági válság jegyében folyt le. A szakma helyzete nemcsak a szorosabban vett börgazdálkodás tényezői szerint alakult, hanem az ismert általános gazdasági krízis is éreztette hatását. Ennek folytán az árak oly mély színvonalra süllyedtek, amilyenek még azelőtt sohasem voltak. Mindez sok veszteséggel és nagy megrázkódtatással járt. A nyersanyag a már az év elején fennállott alacsony árbázishoz képest további 20%-kal, a készbőr pedig ennek megfelelően 10—15%-kal csökkent. Nagy nyugtalanságot idézett elő az év folyamán az amerikai vámtarifa ügye; hol úgy volt, hogy nem lesz vám, hol pedig, hogy mégis lesz magas vám. Ezek a hírek kihatottak az északamerikai befolyás iránt nagyon érzékeny argentiniai nyersbőrpiacra. Ami az exportot illeti, úgy a költségek nagy, a legtöbb esetben leküzdhetetlen akadályt képeztek. Ugyanis a különböző bőrfajták, különösen azonban a hulladékok ára eddig nem ismert alacsony színvonalat ért el, a vám, fuvar stb. változatlanul maradtak, úgyhogy százalékosan sokkal magasabbak voltak, mint az előző években és különösen a talpbőr-exportot sok esetben megakadályozták.

A bizottság ezek után *Aczél Rezső dr.* előadását hallgatta meg.

Az 1930. évben a tavaszi üzlet kielégítő volt, de nem mondható ez az őszi üzletről. A száraz őszi idő lehetővé tette a szükséglet fedezésének elhalasztását. A cipőgyárak és cipőüzemek nagy része az év második felében nem volt foglalkoztatva. Igaz ugyan, hogy az ú. n. gazdacipők fedezésével a mechanikai cipőgyárak némi foglalkoztatást kaptak, azonban ez mindössze 22.000 pár cipő rendelésére terjedt ki. Ez a mennyiség a Hangya fiókok útján került forgalomba.

Az inzulvenciák száma az előző évvel szemben nem mutat emelkedést, viszont az egyességi hányadok törlesztése megromlott. Nem egy ízben a cipőgyári üzemek mint hitelezők oly esetekben is kénytelenek voltak az egyességet megkötni, ahol előre látták, hogy az adós csak egy-két részletet fog fizetni, mivel abból indultak ki, hogy ez is jobb, mintha az adós csődbe kerül és a csődtömeg költségei mindent elvisznek. Még mindig előfordul, hogy az adós készül az inzulvenciára, pár hónappal a kényszeregyességi kérvény benyújtása előtt nagyobb megrendeléseket eszközöl és a vonatkozó büntető feljelentések eredménytelenül végződnek. A rosszhiszemű adósok erélyes büntetőjogi üldözése még sok kívánni valót hagy fenn.

Örvendetes jelenség az export megnövekedése. A nagyobb cipőgyárak és kézműjellelű üzemek több mint 1,200.000 P értékű cipőárut exportáltak Európa különböző államaiba az 1930. év folyamán.

A rossz üzletmenet egyes cipőüzemeket arra készítetett, hogy az árakat erősen leszállítsák, ez természetesen részben a minőség rovására történt. A közönség lassanként rájött erre, ami a silányabb minőségű áru utáni kereslet csökkenését vonta maga után. Még így is 20—25% az árcsökkenés az előző év áraival szemben.

Egy időben a Bata itteni letelepedése tartotta izgalomban a szakmát. Minden jel arra mutat, hogy ez a veszedelem legalább egyelőre elmúlt.

A munkabérek az előző évvel szemben változatlanok. Az olcsó, de gyenge minőségű cipőket gyártó üzemeknek sikerült a bért átmenetileg redukálni.

Ranschburg Pál a gumiipar helyzetét ismertette.

A nyersgumi áresése az 1930-as évben tovább folytatódott. A nyersgumi, gutta-percha és azok hulladékaiban a behozatal az előző évhez képest alig emelkedett. Miután azonban a magyar gumiipar értékfogalma az 1930-as évben az előző évhez képest csökkent, a termelt áruk mennyisége pedig nagyobb volt, e két adat összevetéséből látható, hogy az ipar több anyag feldolgozásáért ebben az évben kevesebbet vett be.

A kész gumiárak külforgalmának adataiból kiviláglik, hogy a készárak behozatala kb. 15%-kal csökkent. Az 1928-as év behozatalával szemben a csökkenés most már 23%-ra rúg. Az ezen a

téren tapasztalható eltolódás ebben az iparágban is tükröképét adja a gazdasági leromlásnak, kétségkívül azonban jelentős szerepe van az ipar csökkenésében a hazai ipar műszaki fejlődésének, ami kifejezésre jut abban a mi viszonyaink között ritkának mondható jelenségben, hogy az iparág exportja az előző évhez képest kb. 12%-kal, az 1928-as évhez képest pedig kb. 65%-kal emelkedett.

Az export eladási árak alakulásánál nemesak a nyersanyagárak csökkenése, hanem a hatalmas külföldi verseny és a külföldön megcsappant fogyasztási készség is éreztették hatásukat. Ennek természetes következménye, hogy pld. keménygumiárunknál az előző évhez képest 30%-kal alacsonyabb árakat tudtunk csupán elérni. Azoknál az árucikkeknel, ahol a kimutatott egységértékek az előző évhez képest változást nem mutatnak, az árban való azonosság csak látszólagos, mert az export ma főképpen speciális árucikkekben lehetséges, melyeknél olcsóbb árak mellett az illető árucsoportokból mind magasabb és magasabb értékű áruk adhatók el csupán.

A bizottság ezek után áttért a nyersbőrök, cserzőanyagok és kivonatok, a bőripar termékei, nyers kaucsuk, a kaucsukipar termékei, szőrme- és szücsárak, viaszosvásznon és az ezekből készült áruk és a gumijátékszerek értékelésére.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

Laïslas von Bortkiewicz † (1868—1931). *Avec M. Bortkiewicz, décédé le 15 juillet 1931, disparaissait un des promoteurs de la statistique mathématique et la personnalité la plus éminente, après Lexis, de l'école, aux adeptes peu nombreux, de statistique mathématique d'Allemagne. M. Bortkiewicz n'était pas d'origine allemande. Né le 7 août 1868 à Saint-Petersbourg, il n'entra en relations étroites avec la science allemande que lorsqu'il fut chargé par le gouvernement russe de faire un voyage d'étude en Allemagne. Professeur agrégé, dès 1895, à l'Université de Strassbourg, fonctionnaire au ministère russe des Communications jusqu'en 1901, il devint cette année-là professeur de statistique et d'économie politique à l'Université de Berlin. Ses nouvelles fonctions l'attachèrent complètement à l'Allemagne, et c'est en allemand qu'il écrivait ses ouvrages. Il a fait école tant comme professeur que comme savant, enrichissant la science par de nouvelles théories, dont les plus connues sont „la loi des petits nombres“ et „la fonction de la probabilité générale Poisson-Charlier-Bortkiewicz“. Eminent ma-*

v. Bortkiewicz László † (1868—1931). A matematikai statisztikai irányzat úttörőinek egyike, a kisszámú német matematikai iskola Lexis után legjelesebb egyénisége dőlt ki Bortkiewicz 1931 július 15-én bekövetkezett elhúnyásával. Bortkiewicz származására nézve nem volt német: 1868 augusztus 7-én Szentpétervárott született s a német tudománnyal tulajdonképpen csak akkor került szorosabb nexusba, amikor az orosz kormány megbízásából német tanulmányútra indult; de már 1895-ben a strassburgi egyetem magántanára és bár azután ismét hazájában teljesített szolgálatot mint a közlekedésügyi minisztérium tisztviselője, 1901 óta, amely évben a berlini egyetem statisztikai és közgazdaságtani katedráját foglalta el, hivatala teljesen Németországhoz láncolta; irodalmi munkássága is német nyelvű. Mint tanár és mint tudós egyaránt iskolát gyűjtött maga körül; a tudományt új elméletekkel gazdagította, melyek közül a „kis számok törvénye“, a Poisson-Charlier-Bortkiewicz-féle álta-

thématicien, cultivant avec compétence l'arithmétique politique et la physique mathématique (radio-activité), M. Bortkiewicz fut aussi un économiste remarquable, s'illustrant non seulement comme un des premiers représentants de l'école mathématique, mais aussi par ses critiques relatives à la théorie des prix de Marx, à la théorie Böhm-Bawerk et aux doctrines de Pareto. Ses travaux les plus importants avaient indubitablement trait à la statistique. De ses nombreuses études parues çà et là en cette matière, les plus grandes et peut-être les plus connues sont: *Die mittlere Lebensdauer*; *Das Gesetz der kleinen Zahlen*; *Bevölkerungswesen*; *Kritische Betrachtungen zur theoretischen Statistik*; *Grundriss einer Vorlesung über allgemeine Theorie der Statistik*; *Anwendung der Wahrscheinlichkeitsrechnung auf Statistik*; *Zweck und Struktur einer Preisindexzahl*; *Das Daseinsberechtigung der mathematischen Statistik*. Membre depuis 1903 de l'Institut International de Statistique, il prit la parole à plusieurs sessions. Le Bulletin de l'Institut publia de lui les études suivantes: *Über die Methode der „standard-population“*; *Über die Zeitfolge zufälliger Ereignisse*; *Die Sterbeziffer und der Frauenüberschuss in der stationären und in der progressiven Bevölkerung*. M. Bortkiewicz avait de la réputation bien au delà des frontières de l'Allemagne, et il eut plusieurs distinctions honorifiques étrangères. Il était membre de l'Académie Suédoise des Sciences, membre honoraire de l'Association Statistique Américaine et de la Royal Statistical Society de Londres, et membre correspondant de la Société de Statistique de Suisse.

Charles Ballod † (1864—1931). La mort du professeur Ballod, survenue en janvier dernier, privait la statistique scientifique de Lettonie d'un de ses représentants les plus marquants. Né le 20 juin 1864 d'une famille paysanne de Livland, M. Ballod se destina d'abord à la carrière ecclésiastique et à l'étude de la géographie, mais il ne fut pasteur que peu de temps. Puis, il entra au Bureau de statistique de Prusse, où il s'acquît de la réputation dès les premières années du siècle, et devint en 1905 professeur des sciences politiques à l'Université de Berlin. Comme auteur, il déploya la plus grande partie de son activité scientifique pendant la période allant jusqu'à la fin de la guerre mondiale. En 1920, il rentra en Lettonie et devint professeur à l'Université de Riga, fondée en ce temps-là. Il publia aussi un ouvrage théorique: „*Grundriss der Statistik*“ (1903); parmi ses études démographiques et économiques de moindre ampleur, „*Der Zukunftsstaat*“ s'est distinguée particulièrement et a été rééditée plusieurs fois. M. Ballod a été élu en 1909 membre de l'Institut International de Statistique. Il publia dans le Bulletin de l'Institut une communication intitulée: „*Die Sterblichkeit der Grossstädte*“. On a de lui aussi des travaux de langue lettone.

lános valószínűségi függvény stb. a legismertebbek. Jeles matematikus, a politikai számtan és a matematikai fizika (rádióaktivitás) hivatott művelője; de kiváló közgazda is s e téren nemcsak mint a matematikai irányzat egyik első képviselője, de Marx árelméletének, a Böhm-Bawerk elméletnek és Pareto tanításának kritikusaként szintén kivált. Munkásságának súlypontja kétségkívül statisztikai térre esik; nagyszámú és szétosztottan megjelent tanulmányai közül a nagyobbak és talán legismertebbek: *Die mittlere Lebensdauer*; *Das Gesetz der kleinen Zahlen*; *Bevölkerungswesen*; *Kritische Betrachtungen zur theoretischen Statistik*; *Grundriss einer Vorlesung über allgemeine Theorie der Statistik*; *Anwendung der Wahrscheinlichkeitsrechnung auf Statistik*; *Zweck und Struktur einer Preisindexzahl*; *Das Daseinsberechtigung der mathematischen Statistik*. A Nemzetközi Statisztikai Intézet kebelében, melynek 1903 óta volt tagja, számos ülészeki vitában szólalt fel; az Intézet Bulletinjeiben megjelent hosszabb lélekzetű tanulmányai: *Über die Methode der „standard population“*; *Über die Zeitfolge zufälliger Ereignisse*; *Die Sterbeziffer und der Frauenüberschuss in der stationären und in der progressiven Bevölkerung*. Bortkiewicz híre messze átsapott a Németbirodalom határain; számos külföldi elismerés birtokosa volt, így tagja a Svéd Tudományos Akadémiának, tiszteletbeli tagja a londoni Királyi és az amerikai Statisztikai Társaságnak és levelező tagja a Svájci Statisztikai Társaságnak.

Ballod Károly † (1864—1931). Az év elején, január havában elhunyt Ballod professzor halála a kis lett állam tudományos statisztikáját oszlopos tagjától fosztotta meg. Ballod livlandi parasztszülők gyermeke volt; 1864 június 20-án született s eredetileg lelkésznek és geografusnak készült; de nem maradt soká a papi pályán. A századforduló után már mint a porosz statisztikai hivatal tagja jóhangzású nevet vívott ki magának, 1905-ben pedig a berlini egyetem államtudományi tanára lett. Irodalmi működésének nagy része a világháború végéig terjedő időszakban zajlott le. 1920-ban ismét Lettországból látjuk viszont. Ekkor az újonnan alapított rigai egyetemen nyert tanszéket. Írt elméleti könyvet is „*Grundriss der Statistik*“ (1913) címen, s kisebb népességi és gazdasági tárgyú, valamint közgazdasági tanulmányai közül a több kiadást látott „*Der Zukunftsstaat*“ c. műve magaslik ki. A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1909-ben sorozta Ballodot tagjai közé; az Intézet Bulletinjeiben egy közleményt adott közzé „*Die Sterblichkeit der Grossstädte*“ címen. Természetesen lett nyelvű munkái is voltak.

Nemzetközi statisztikai kongresszusok.

Congrès internationaux de statistique.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet XX. ülészakának székhelye Madrid, időpontja 1931 szeptember 14—20. Az ülészakon, melynek a Szemlében már közölt tárgyrendjén¹⁾ Földes Béla dr. tiszteletbeli tagnak egy és Thirring Gusztáv dr. rendes tagnak két jelentése, ill. közleménye kerül bemutatásra, az Intézet magyar tagjai közül — egyúttal a kormány képviselőiként — Kovács Alajos dr. h. államtitkár, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke és Fellner Frigyes dr. egyetemi ny. r. tanár vesznek részt.

Az Intézet ülését megelőzte a Nemzetközi népességkutatókongresszus,²⁾ melynek székhelye Róma, időpontja szeptember 7—10 volt. Ez a kongresszus jellegében hasonlít a régi statisztikai és demográfiai kongresszusokhoz s jelentőségét eléggé indokolja, hogy a napirenden szereplő ill. benyújtott értekezések és közlemények száma száz-

számra rúg, ami örvendetes érdeklődésre és a népességi problémák fontosságának kellő felismerésére mutat, mindenesetre azonban az elmélyedő kongresszusi munkálkodásnak is könnyen akadályos lehet. Magyar részről Szél Tivadar dr. min. segédtitkár volt a résztvevője a kongresszusi munkálatoknak, aki a napirenden három előadással is szerepelt, az egyik a vérrokonság disgenetikai hatásairól, a másik a magyarországi felekezetek születési és termékenységi arányszámairól, a harmadik a térbeli formákkal kifejezhető többváltozás demográfiai tömegjelenségek korrelációiról; ugyancsak Szél mutatta be Kovács Alajos h. államtitkárnak a házasságok termékenységének magyarországi statisztikáját taglaló előadását. Még egy magyar vonatkozású dolgozattal találkozunk az előzetes tárgyrenden és pedig az olasz nyelvű elaborátumok között; ez Somogyi István (Róma) „Egy pillantás a zsidók demográfiai jövőjére“ című munkája.

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1931. évf. 624. és köv. l.

²⁾ L. M. Stat. Szemle 1931. évf. 200. l.

Külföldi statisztikai társaságok.¹⁾

Sociétés de statistique de l'étranger.

Deutsche Statistische Gesellschaft.

A Német Statisztikai Társaság 73 belföldi és külföldi statisztikus jelenlétében rendezte meg 1931 május 21-én Stettinben 12. közgyűlését.²⁾ A közgyűlés, melynek tudományos tartalmát három értékes előadás alkotta, ú. m. Schott (Mannheim) „A statisztikai számok dinamikája“ című előadása, Roesle (Berlin) „Egészségi barométer“ c. referátuma és Zahn, a Társaság elnöke (München) „Belső forgalom és statisztika“ c. előadása, a német statisztikusok egyesületének újabb fejlődéséről adott számot: az eléggé zártkörű intézmény taglétszáma 1931 május 1-én 277-re emelkedett; főleg a gazdasági élet képviselői és szervei mutatnak növekedő érdeklődést a Társaság tevékenysége iránt. A tagok

közül ezidőszerint 232 német, 36 külföldi és 9 tiszteleti tag. A németek közül 73 birodalmi és országos statisztikus, 53 városi statisztikus, 10 más hivatásos statisztikus, 44 főiskolai tanár és tanársegéd és 52 egyéb pályákon működik, míg a külföldiek sorából 21 hivatalos statisztikus, 8 a főiskolai pályákról való, az egyéb külföldi tagok száma pedig 7. A közgyűlési előadások és vita teljes szövegét az Allgemeines Statistisches Archiv publikálta. Feljegyzendő még, hogy a Társaság stettini ülésén megjelent külföldi statisztikusok közül Kovács Alajos dr. h. államtitkár tolmácsolta a Magyar Statisztikai Társaság és a magyar statisztikusok kartársi üdvözlését.

Verband der deutschen Städtestatistiker.

Ez a nagymúltú német tudományos szervezet régi szokásához híven, a Német Statisztikai Társaság ülését megelőzőleg, 1931 május 19-én és 20-án ugyancsak Stettinben ülésezett Meyer (Nürnberg) elnöke alatt. Rendkívül látogatott ülésnapjainak napirendjén a következő tartalmú referátumok

szerepeltek: 1. Kessner (Stuttgart): A különböző választási regiszterek és listák előnyeiről és hátrányairól; 2. Stabel (Ludwigshafen a. Rh.): A városi nagy települések; 3. Böhmert (Bréma): A nemzetközi halálóki nomenklátúra. Minthogy a német városi statisztikusok 39. konferenciájának programja előadásokkal nem volt annyira túlterhelve, mint máskor, az érdemleges bizottsági tárgyalásokra is a megfelelő idő jutott. Ilyenképpen a nagyobb előadások részletekbe menő megtárgyalása után a városi statisztika aktuális problémáit rövidebb referátumok alapján szűkebb körben öt bizottság vette

¹⁾ L. még M. Stat. Szemle 1928. évf. 1239. l., 1929. évf. 222., 337., 714., 1122. l., 1930. évf. 62., 146., 344., 858., 946., 1931. évf. 73., 392. és 529. l.

²⁾ V. ö. Kovács Alajos dr.: A német Statisztikai Társaság stettini ülése. M. Stat. Szemle 1931. évf. 524. és köv. l.

beható vizsgálat alá, ami a stettini ülésnek a Nemzetközi Statisztikai Intézet szesszióihoz hasonló jellegűt kölcsönzött. A Német Városi Statisztikusok

Szövetsége konferenciájának teljes jegyzőkönyve nyomtatásban is rendszeresen forgalomba kerül.

Statistisch-volkswirtschaftliche Gesellschaft zu Basel.

Svájc közigazdájának és statisztikusainak országos testülete, a „Schweizerische Statistische Gesellschaft“ mellett említésre méltó az a szerep, amely az ország tudományos életében az egyesületi alapon álló helyi szervezeteknek jut. A kis állam lokális statisztikai és közigazdasági egyesüléseinek sorában egyike a legrégebbieknek a „Statistisch-volkswirtschaftliche Gesellschaft zu Basel“, mely 1930 szeptember 23-án fennállásának 60 éves fordulójára érkezett el. Ez a szép jubileum s az ünnepi alkalomból szerkesztett, 1931 nyarán kiadott díszes kiállítású jubileumi emlékmű időszakos időszerűvé teszi, hogy a Bazel statisztikusait és közigazdáját egybetömörítő szerv történetét röviden egybefoglaljuk. Mint Svájc legtöbb hasonló egyesülete, a „Bázeli statisztikai-közigazdasági társaság“ is a Svájci Statisztikai Társaság leányegyesületeként jött létre s ma is intézményesen mintegy helyi osztályát alkotja az országos egyesületnek, habár a kapcsolat elég laza, inkább csak annak anyagi támogatásában nyer kifejezést. A bázeli egyesület fennállásának a világháború utáni évekig tartó első szakaszában aránylag kis (százat meg nem haladó) létszámú intézmény volt, mely a tudományt *tanácskozásszerű előadóüléseken* művelte s a tágabb körű nyilvánosság elé alig lépett ki. Megalapítói az adminisztratív statisztikai munkálkodást, a statisztikai *anyaggyűjtést és publikálást* az egyesület egyik legnagyobb horderejű feladatának tekintették. Az alapító tagok törekvései ebben a tekintetben az anyaegyesület célkitűzéseit követték s a lokális munkaterületen eredményesen segítették elő a Svájci Statisztikai Társaságnak a szövetségi statisztikai szerv munkásságát támogató és kiegészítő tevékenységét. A hivatalos statisztika rendszerének kiépítésével párhuzamosan természetesen a Bázeli statisztikai-közigazdasági társaság alapító-elnöke, *Kinkelin* professzor által kitűzött feladat egyre jobban a háttérbe szorult s a szokásos egyesületi munkának: előadó- és vitaülések rendezésének adott helyet. A csendes tudományos munkálkodás a világháború alatt is tovább folyt. Az 1922. év után fordulópontot alkot az egyesület hat évtizedes történetében: november 16-án a Társaság új alapszabályokkal újjáalakult; egyidejűleg élénk taggyűjtő mozgalom indult meg s az addig a csupán Bazelben lakó tudományos munkálkodók kisebb számú táborát maga köré gyűjtő társaság az érdeklődők nagyszámú seregét — köztük Bázelen kívül lakó svájciakat, sőt külföldieket is — tagul ismerte el, ami által a taglétszám az ezres határ

közelébe emelkedett. 1922 óta az előadások száma is gyarapodott (az 1930/31-es egyesületi évben 17 előadás tartatott). Tudományos témák helyett egyre több gyakorlati probléma került napirendre s a vitaülések helyébe *népszerűbb előadóülések léptek* (úgy látszik azonban, hogy a vezetőség lassan ismét tudományosabb mederbe törekszik terelni az egyesület ezidőszerint kissé meg nem állapodott jellegű működését); sőt néha egész népgyűlésekké szélesedett ki egy-egy felolvasóülés, amelyeken az utolsó 9 év alatt bázeli és svájci szakférfiak felolvasásai mellett a külföldi államférfiak, gyakorlati közigazdák és tudósok előadásai szokatlanul nagy számban szerepeltek (számuk 1930/31-ben 8 volt), ami a külföld és a világgazdasági kérdések iránti érdeklődés (szinte túlzásba menő) nagyranövekedésének tanubizonysága. A Társaság ezenkívül Bazel és egész Svájc tudományos életébe is tevékenyen bekapcsolódik, főleg a helyi tudományos intézmények (egyetem, könyvtár) rendszeres támogatásával. Ezzel szemben *kiadványainak* száma nem nagy; rendszeres kiadványa vagy folyóirata nincs s kezdetben néhány alkalmi jubileumi közleményen kívül csak tagjai egy-egy nagyobb művének közreadásával adott magáról életjelt; újabban néhány érdekesebb előadás publikáltatott még a Társaság kiadásában. Másfél-száz oldalas legújabb kiadványa *Mangold* Frigyes ismertnevű bázeli professzor szerkesztői gondosságát és ötletességét dicséri: ez a „*Die Statistisch-volkswirtschaftliche Gesellschaft zu Basel 1870—1930*“ c. mű nem sablonos jubileumi jelentés, hanem az egyesület történetének háttéréképen szellemesen Bazel közigazdasági fejlődésének, valamint a gazdaságtudományi studiumot szolgáló bázeli intézmények fejlődésének történetét vázolja fel; a könyvbe beleillesztett számos életrajz pedig nemcsak a mai nemeszedék háláját rója le az egyesületi életben érdeket szerzett tudósok és kutatók iránt (a volt elnökök sorában *Kinkelin*, *Bücher* és *Mangold* neve a legismertebb), hanem becses adalékokat alkot úgy a Társaság, mint Bazel és Svájc tudományos életéhez. — A Bázeli statisztikai-közigazdasági társaság elnöke ezidőszerint *Stauffer-Reber* W.; al-elnökei: *Christ de Neufville* R., *La Roche* R. és *Stucki* H., az egyesületi élet agilis újjászervezője. Mint pénztáros *Mangold* F. volt elnök ma is tagja a tisztikarnak, míg a vezetőség további tagjai: *Zschokke* P. jegyző, *Bitterli* J., *Hatt-Linder* F., *Vischer von Planta* M. és *Wirth* A.

Schweizerische Statistische Gesellschaft.

A Svájci Statisztikai Társaság 51. évi közgyűlése 1931 május 29-én és 30-án Aarauban zajlott le a Társaság neves elnökének, *Rappard* professzornak elnöklete alatt. Az ülésen a következő előadások hangzottak el: *Howald O.*, a svájci Parasztszövetség aligazgatója „A svájci mezőgazdaság a világpiacra” címen értekezett; tartalmas, részletekig kidolgozott előadását hosszas vita követte; ugyancsak agrárproblémát tárgyalt a Társaság vendégelőadója, *Sonne Chr.*, a dán agrártanács elnöke, aki Dánia mezőgazdaságának világpiaci helyzetéről rajzolt képet. Az előadások előtt a közgyűlésen *Rappard* elnök meleg szavakban állított emléket a Társaság nemrégien elhunyt nesztorának, *Milliet E. W.* tiszteletbeli elnöknek. Az egyesületi életet érintő

események közül megemlítendő még, hogy *Rappard* professzor, aki három egyéves cikluson (és előzőleg még egy éven) át viselte az elnöki tiszteletet, újraszervezhető nem lévén, a Társaság elnöke a következő egy éves ciklusra *Grossmann E.*, a zürichi egyetem professzora lett; *Rappard* azonban az elnökségnek továbbra is tagja maradt. A közgyűlés után a következő tisztikar ült össze: elnök: *Grossmann E.*; pénztáros és titkár: *Brüschweiler C.*; elnökségi tagok: *Rappard E. W.*, *Schneebeli H.*, *Schwarz A.*, *Stauffer W.*, *Weber M.*; a Társaság folyóiratának szerkesztője új választás alapján továbbra is *Mangold F.*, akinek javaslatára az új svájci Közgazdasági Lexikon előkészítő munkálatai is a közeljövőben megindulnak.

Statistiska Föreningen.

(Svéd Statisztikai Társaság.)

A statisztika történetében nagy multjával kiemelkedő Svédország statisztikusainak egyesülete, a Svéd Statisztikai Társaság aránylag fiatal társulat: megalakulása a XX. század legelejére esik. 1900 végén indultak meg *Stockholmban Sundbärg* és *Flodström* kezdeményezésére az előkészítő munkálatok és 1901 február 7-én a Társaság már meg is alakult. Harminc éves jubileumát tehát a folyó év elején ülte meg. A Társaság vezetősége ebből az alkalomból tetszetős svéd nyelvű füzetben foglalta össze az emberöltőnyi időtartam nevesebb momentumait és adatait. Három évtized előtt 26 alapító tag egyesült munkája hozta létre az új tudományos testületet; ez az első taglétszám évről-évre emelkedett s 1911-ben 129-et, 1921-ben 177-et ért el; azóta azonban valamivel alászállott s 1931 februári feljegyzés szerint legújabbán 160 statisztikus és közigazda alkotja a tagok gárdáját (köztük 6 tiszteletbeli és ugyancsak 6 levelező tag). A Társaság tiszteletbeli tagjainak sorában nemzetközi tekintélyek neveivel találkozunk, kik közül nem egyik munkássága szervesen összeforrott tudományunk haladásával: a már nem élő *Sundbärg* és *Fahlbeck*, továbbá a dán *Westergaard*, *Guinchard*, *Widell*, *Jansson*, *Flodström* és *Elmqvist* külföldi körökben is nagyrabecsült művelői a statisztikának, levelezőtagként pedig a társulat a dán, norvég, finn és izlandi statisztika jeleseit is magához kapcsolta.

A Svéd Statisztikai Társaság elnökeinek sora aránylag nem hosszú: *Raphael A.* (1901—1903 és 1913—1916), *Leffler J.* (1904—1905), *Sundbärg G.* (1906), *Widell L.* (1907—1908), *Key-Aberg K.* (1909—1912), *Guinchard J.* (1917—1918), *Jansson M.* (1919—1927) és *Höijer E.* (1928—1930) után most (1931-ben) *Nyström B.*, a svéd munkaügyi és népjóléti igazgatóság osztályvezetője áll a Társaság élén; az elnökségben helyet foglalnak még *Linders J.* alelnök, *Silén G.* titkár-pénztáros, *Guinchard J.*, *Höijer E.*, *Garsten B.*, *Eneborg H.* elnökségi (választmányi) tagok és *Anger F.* háznagy. A Társaságnak időszakos kiadványa nincs; eddig inkább csak jubileumi alkalmakkor adott közre alkalmi vagy más kiadványt; a nyilvánosság előtt azonban évente 7—10 kielégítően látogatott üléssel szerepel (30 év alatti üléseinek száma 270-et ért el, az előadásoké ennél is többet); az üléseken felolvasott dolgozatok a statisztika, sőt itt-ott a rokon tudományágak legváltozatosabb témaköreiből valók. Eredményes munkát fejtett még ki a Társaság az északi államok statisztikusainak 1927 szeptember 27—28-i stockholmi kongresszusa (Nordiska statistikermötet) alkalmával s a statisztikai módszertani továbbképzés terén is. A fentiekben kivonatolt fontosabb adatokon kívül a Társaság jubileumi füzeté szép megemlékezést szentel a nagynevű *Sundbärg* Gusztáv emlékének.

Világadatok a városiasodásról.

Données internationales sur le développement des villes.

Jefferson amerikai geográfus tanulságos összeállításokat közölt nem régen (l. *Geographical Review*) 1927 körüli alapon a világ nagyvárosi népességéről. Az urbanizálódás mai fokának jellemzésére a 100.000-nél népesebb városok adatait állította össze, azzal a megokolással, hogy még ez a legalkalmasabb nemzetközi mér-

ték, miután az egyes államok egész városi népességének pontos és egyöntetű meghatározása nehézségekbe ütközik, s tudvalevőleg lényegesen más eredményt kapunk, hogyha az országról-országra eltérő közigazgatási jelleg szolgál kiindulási bázisul, mint mikor a lélekszám az irányadó a városba tömörült lakosság létszámának kiszámításánál. A nagyvárosi népesség száma és aránya világrészenként jellegzetesen különböző:

Világrész	A nagyvárosok száma	Az egész népesség számszerint milliókban	A nagyvárosi népesség % -ban
Európa	182	348·9	67·2
Ázsia	224	1.180·0	62·5
Afrika	12	132·0	3·4
Észak-Amerika	90	156·8	38·1
Dél-Amerika	20	67·3	7·4
Oceánia	9	7·6	3·4
Összesen	537	1.892·6	182·0

A felsorolt adatok mérlegelésénél tudni kell, hogy *Jefferson* Szovjet-Oroszország és Törökország európai részét is Ázsiához számította hozzá. Indok: az európai határvonal ingadozása, mely az egyes hivatalos és félhivatalos munkákban más és más, valamint az a körülmény, hogy a török és orosz városok jellege inkább Ázsia városaihoz hasonló.

Az egyes államok közül igen magasra emelkedik a nagyvárosi népesség hányadosa Ausztráliában (47·8%), Nagy-Britanniában (44·2%), Új-Zélandon (34·5%), Ausztriában (32·5%), az Amerikai Egyesült Államokban (28·8%), Hollandiában (27·5%), a Német-birodalomban (26·6%), Argentínában (25·8%) és Uruguayban (25·5%). Magyarországon az 1930. évi népszámlálás eredményei szerint a 100.000-nél népesebb városokban megtelepedett lakostömegeknek az ország egész lélekszámához viszonyított arányszáma 14·5%-ot tesz s körülbelül azonos szinten van, mint Japánban (14·1%), Olaszországban (14·5%) és Franciaországban (15·5%).

Érdekes, de érthető megállapítás még, hogy a túlnyomólag fehérek által lakott vidékeken jóval magasabb (Amerika ilyen részein 28·3%, Afrikában 9·8%) a nagyvárosi lakosság %-a, mint a nagyrészen benszülött lakosú tartományokban (Amerikában 7·2%, Afrikában 0%). Hogy pedig a nagy népsűrűség még nem vonja feltétlenül maga után a városok e magasabb kategóriájának nagyobb szerepét, erre példaképpen Kína és Holland-Kelet-India idézhető; előbbiben a 100.000-et meghaladó városok népességi hányadosa 6·4%, az utóbbiban csupán 1%. (Notiziario demografico.)

A világ teveállománya.

L'effectif mondial des chameaux.

A haszonállatokra vonatkozó statisztikai adatok közül kevésbé ismertek a tevék számának országonkénti adatai. Érdekesnek tartjuk a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet idevágó kimutatását közölni. A tevék számáról (1929) a következő országoknak vannak adatai:

	ezer		ezer
Szovjet-Unió	¹⁾ 1.300	Algír	175
Brit-Szomáliföld	1.250	Egyiptom	172
India	¹⁾ 710	Tunisz	156
Olasz-Szomáliföld ²⁾ 608		Francia-Marokkó ³⁾ 124	
Angol-Egyipt. Szudán 400		Franc.-Nyugatafr. ¹⁾ 120	

¹⁾ Becslés. ²⁾ 1928. ³⁾ Adó alá eső állomány.

A bálnahalászat világhadatai.

Données mondiales sur la pêche de la baleine.

A norvég bálnastatisztikai bizottság közlése szerint a bálnahalászat és a termelt bálnaolaj adatai így alakultak:

	a fogott bálnák száma	a termelt bálnaolaj mennyisége ezer tonnában
1920/21	12.174	79·8
1921/22	13.940	108·3
1922/23	18.120	138·4
1923/24	16.839	¹⁾ 121·3
1924/25	23.253	176·2
1925/26	28.193	195·2
1926/27	23.915	¹⁾ 199·2
1927/28	²⁾ 23.224	¹⁾ 223·4
1928/29	²⁾ 27.566	¹⁾ 316·3
1929/30	37.674	474·0

Az adatok a bálnahalászat nagy fellendülését mutatják. Az 1929/30. kampányban (kezdődik télen, végződik nyáron) a norvég vállalatok 21.609, a britek 12.204 bálnát fogtak.

¹⁾ Becslés. ²⁾ Nem teljes.

Az Egyesült Államok bankszervezetének néhány fontosabb adata.

Quelques données importantes sur l'organisation des banques aux Etats-Unis.

A bankok száma az USA területén a múlt év végén 22.769 volt, 1924 június 30-án még 28.996 bank működött. A hiányzó 6.227 bankból 1927 június 30-ig 2.216 s azóta 4.011 bukott meg. A bankbukások száma az USA területén a múlt év vége óta fokozott mértékben folytatódott s az idei év első felében, újságközlemények szerint, újabb 1.778 bank szüntette meg működését.

A bankok által kihelyezett kölcsönök és beruházások összege a múlt év végén 56.209 millió dollár volt. 1926 június 30-án 51.562 millió dollárt mutattak ki e számlákon a pénzüzetek, a legmagasabb összeget e követelések 1929 október 4-én érték el, 58.835 millió dollárral; 1928 december 31-től 1930 június 30-ig nagyon kicsiny ingadozással 58 milliárd dolláron felül volt a kihelyezések összege és csak a múlt év közepétől kezdve állott be lényegesebb apadás. Azóta az idei év közepéig másfél milliárd dollárt ért el a kihelyezések újabb esőkenése.

A bankok számához viszonyítva az átlagos kihelyezett tőke nagysága ez idő alatt 1·88 millió dollárról 2·46 millióra növekedett. Az USA bankválsága tehát általában a bank-koncentráció jegyében folyik; azt a területet, amelyet a megszűnt bankok gazdátlanul hagytak, más bankok nemesak felölelik, de még ki is terjesztik.

Az Egyesült Államok bankjai ezeket a kihelyezéseiket a betétállományhoz szabják. 1926 június végén e bankok által kezelt depozitumok összege 49.733 millió dollárra rúgott, 1930 december 31-én 53.059 millió dollár volt az összegük, tehát a kihelyezések mögött az előbbi időpontban csak 1·8

milliárd dollárral, a múlt év végén 3·2 milliárddal maradtak el.

A Federal Reserve Bankok leszámítolási kamatlábai 1931 július 1-én 1½% (New-York) és 3½% (Minneapolis) között váltakoztak. Másfél százalék New-Yorkon kívül sehol sem fordult elő, Bostonban 2% volt a kamatláb; Cleveland, Chicago, St. Louis, San Francisco 2½%, Philadelphia, Richmond, Atlanta, Kansas City, Dallas 3% és Minneapolis 3½%-os bankrátával dolgozott. E bankok legnagyobb része az idej májusban szállította le előző kamat-

lábát s valamennyi egy-egy fél százalékkal. A kihelyezési kamatok átlaga — amelyet az adós fizet, — 1929 januárjában New-Yorkban 5·74% volt, ez ugyanannak az évnek októberéig 6·06%-ra emelkedett, azóta fokozatosan csökken és az idej májusban 4·11%-kal legmélyebb pontját érte el. Júniusban 4·13% volt. A nagyobb északi és keleti városokban ennél átlag 15—50 ponttal, a nyugati és déli nagyobb városokban 20—125 ponttal magasabb kamattételek érvényesek. A kamatmozgás ezekben a tartományokban nem párhuzamos.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel. Gazdasági jelzőtábla.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Formation des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Mouvement de la population. En juillet 1931, on a contracté 2.970 mariages, soit 57 de moins qu'au même mois de l'année précédente. La proportion des mariages a été de 4·0 pour 1.000 habitants.

On a enregistré 17.006 nés-vivants, soit 1.402 de moins qu'au mois de juillet 1930. La proportion des naissances a été de 23·0 pour 1.000 habitants.

Il y a eu 12.475 décès, soit 1.254 de plus qu'au mois correspondant de 1930. La proportion des décès a été de 16·9 pour 1.000 habitants; le nombre des décès de nourrissons, de 3.460. Pour 100 nés-vivants, il y a eu 20·4 décès de nourrissons.

L'accroissement naturel a été inférieur de 2.656 à celui de juillet 1930.

Marché du travail. Après l'amélioration de juin dernier, qui était supérieure même au niveau saisonnier, le nombre des chômeurs s'élevait rapidement en juillet, dépassant de 11·4% le chiffre correspondant du mois précédent et de 36·0% celui de juillet 1930. Le nombre des sans-travail inscrits aux Syndicats professionnels s'est élevé au-dessus de 27.000, dépassant les chiffres correspondants enregistrés à pareille époque depuis 1924. L'aggravation de la situation était due à l'augmentation de la crise de confiance et à la fermeture des établissements hongrois de crédit, ordonnée le 14 juillet. Cette dernière a particulièrement paralysé la production. Par rapport au mois précédent, le chômage a augmenté de 6·9% dans le bâtiment; de 11·8% dans l'alimentation; de 31·2% dans l'industrie du bois; de 52·4% parmi les employés d'hôtel et de restaurant; de 21·3% dans l'industrie du vêtement; de 18·5% dans l'industrie du cuir. Parmi les chômeurs de juillet, il y avait 86·3% d'hommes

et 13·7% de femmes. A Budapest, les sans-travail représentaient 56·1% du nombre total des chômeurs.

D'après les relevés des Offices de placement, le nombre des offres d'emploi a diminué de 20·3% par rapport au mois précédent et de 28·4% par rapport au mois correspondant de 1930. Quoique le nombre des demandes ait diminué comparativement au mois précédent, cela ne pouvait contrebalancer la diminution considérable du nombre des offres d'emploi. Aussi, la proportion des demandes pour 100 offres s'est-elle élevée à 385, accusant une augmentation par rapport à juin 1931 (322) et à juillet 1930 (276). A Budapest, il y avait 414 demandes sur 100 offres d'emploi; en province, 314. On n'a pu satisfaire que 21·1% des demandes.

Production. La crise économique mondiale s'étant accentuée en juillet 1931, dans les pays particulièrement frappés par elle, la vie économique a été paralysée surtout par le retrait des capitaux à court terme. Les négociations entamées pour l'emprunt hongrois ayant été provisoirement suspendues par suite de la crise financière d'Allemagne, la Hongrie manquait de capitaux en un moment particulièrement grave, et l'industrie comme le commerce se ressentirent des mesures préventives prises en considération de la crise économique allemande.

La production hongroise de la houille et de la lignite s'est accrue de plus de 10% par rapport au mois précédent, mais cette progression a été très faible comparativement à juillet 1930.

Bien que, comparativement au mois précédent, la production du minerai de fer et de scorie de fer se soit élevée de 5·2% et celle de la fonte à raffiner,

de 24·0%, la première a diminuée de 45·2% et la seconde, de 29·0% par rapport à juillet 1930.

La production des Usines d'Électricité de la Ville de Budapest, laquelle, ainsi que nous l'avions mentionné à plusieurs reprises, augmentait de plus en plus ces derniers temps, a de nouveau progressé en juillet, présentant pour l'énergie électrique, un accroissement de 11·5% par rapport à juillet 1930. La quantité de l'énergie électrique distribuée pour moteurs s'est élevée plus encore (15·1%).

Commerce et transports. Les importations ayant représenté 47·0 millions de pengős et les exportations 40·2 millions en juillet 1931, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un déficit de 6·8 millions de pengős. Comparativement au même mois de l'année précédente, les importations ont fléchi de 23·8 millions de p. et les exportations de 20·3 millions. Cependant, l'excédent des importations a diminué de 3·4 millions de p.

Les importations ont en général diminué. Ce sont les achats de tissus de coton qui ont été le plus réduits (de 2·5 millions de p.); ceux de machines et appareils accusent également une régression de plus de 2 millions de pengős. La diminution des importations d'huiles minérales a été très considérable: de 2·6 millions en juillet 1930, elles sont retombées à 900 mille pengős, présentant une régression de 1·7 million de p. Pour les achats de peaux préparées, on constate également une diminution dépassant 1 million de p., ainsi que pour ceux de bois bruts et ouvrés (—1·8 million). La tendance descendante des importations de papier, constatée depuis plusieurs années, a diminué aux derniers mois. Ce ne sont que les achats de maïs qui ont progressé considérablement (de 1·4 million de p.), la récolte de 1930 ayant été insuffisante, et celle de l'année en cours encore plus faible.

Les postes les plus importants de l'exportation accusaient une diminution. L'exportation des animaux de boucherie et de trait a fléchi particulièrement. Elle a diminué de 8·9 millions (de 5·3 millions pour les bêtes à cornes, de 3·0 millions pour les porcs); la proportion de la régression y a été pareille à celle constatée en général cette année. Les ventes de fruits frais ont aussi fort diminué (de 1·3 million); cette perte est d'autant plus considérable que les exportateurs ne pourront la rattraper cette année. Les ventes de farine ont diminué de 1 million de p. Pour beaucoup d'autres postes, on a enregistré des diminutions moins importantes; par contre, les exportations de quelques articles, comme les plumes, les graines oléagineuses, le malt, ont augmenté de 100.000 à 200.000 pengős.

Les chiffres relatifs au trafic des Chemins de fer de l'État offrent, par rapport au mois correspondant de 1930, un tableau défavorable. L'amélioration saisonnière a été faible. Par rapport à

juillet 1930, la quantité des marchandises transportées a diminué de 15·4%; les tonnes-kilomètres, de 18·6%, le nombre des wagons chargés, de 10·2%; ceux des voyageurs, de 10·5%.

Le trafic postal a été également très inférieur à celui de juillet 1930. On a enregistré une régression considérable pour le nombre des correspondances, des colis, des mandats-poste et pour la valeur de ces dernières. Le nombre des principaux postes de téléphone est tombé à 79.951, accusant une diminution de 417 unités; celui des postes de T. S. F. a également diminué.

Le nombre des véhicules à moteur s'est accru de 227 unités. Mais comme c'est principalement aux mois d'été et surtout en juillet qu'on met en service le plus d'automobiles, cette augmentation est purement saisonnière et elle est considérablement inférieure aux augmentations saisonnières des années précédentes. En juillet 1927, on a mis en circulation 707 véhicules à moteur; en 1928, 847; en 1929, 752.

En juillet dernier, il a été mis en circulation 3 automobiles à personnes, 117 camions-automobiles et 109 motocyclettes. L'effectif des autres véhicules à moteur a diminué de 2 unités.

Formation des prix. L'amélioration de prix qui s'est produite sur les marchés mondiaux par suite de la proposition Hoover, ne fut pas durable et dès juillet les prix accusaient une tendance descendante. Mais, malgré les baisses considérables enregistrées sur les marchés internationaux, l'indice des prix de gros de Hongrie a, en juillet, monté de 2 points à cause du relèvement de la valeur de la boletta. La valeur de cette dernière, que l'Office Hongrois de Statistique prend depuis mai dernier également en considération lors du calcul de l'indice du groupe „agriculture et élevage“, était jusqu'en juillet de 3 pengős, et elle a monté à 10 pengős au cours de juillet. C'est l'indice du groupe „meunerie et industrie du sucre“ qui s'est élevé de 97 à 107 en raison de la contribution sur la farine, établie lors du relèvement de la valeur de la boletta. Cependant, les prix de certains articles ont considérablement baissé.

Les prix de détail ont présenté une tendance plutôt ascendante en juillet. L'indice du coût de la vie (y compris le logement) a augmenté de 1·7 point. A cause de la hausse des vivres, l'indice de l'alimentation s'est élevé à 98·9, soit de 2·4 points. L'augmentation du prix du chauffage et de l'éclairage a fait monter de 4·3 points l'indice relatif à ces dépenses.

Monnaie et crédit. Le mois de juillet dernier fut marqué par une crise financière grave. Ce sont d'abord les grandes banques allemandes qui sont tombées dans une situation critique. L'exode des capitaux ne fut pas enrayé même par le relèvement

du taux de l'escompte, malgré que celui-ci ait été élevé du 12 au 15 juillet de 5 à 10%, et par la suite à 15%. Ces dispositions de la Reichsbank n'ont pu remédier la situation, et la crise a pris une telle ampleur que le 13 juillet, on a dû fermer pour 2 jours les banques, apporter des restrictions au retrait des dépôts, fermer la Bourse et instituer un contrôle des devises.

Sous l'influence de la crise financière de l'Europe Centrale, la Banque Nationale de Hongrie a élevé le taux de l'escompte le 15 juillet de 5.5 à 7%, et le 23 juillet, à 9%, ce qui a entraîné l'augmentation des autres taux de l'intérêt. Le lendemain des mesures exceptionnelles prises par l'Allemagne, les banques hongroises furent également fermées pour trois jours et cette disposition, prorogée par la suite, n'a été rapportée que le 14 août. La Bourse de Budapest dut être fermée en même temps que les banques, et elle n'a pas encore été réouverte.

La Banque Nationale de Hongrie ayant dû satisfaire à de nombreuses demandes de crédit, le portefeuille-effets en augmenta en juillet à 389.2 millions de pengős, soit de 109.8 millions, et le montant total des billets de banque en circulation, à 500.8 millions, soit de 125.8 millions. La proportion de la couverture métallique a baissé de 36.6% en juin dernier à 28% en juillet.

Dans les 12 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne ont diminué en juillet de 43.4 millions de pengős, et les dépôts en compte courant, de 50.2 millions. Par suite de cette diminution représentant 93.6 millions de pengős, l'effectif des dépôts totaux est tombé au-dessous du niveau d'octobre 1928.

La hausse survenue sur les marchés mondiaux à la suite de la proposition Hoover fut enrayée par la crise financière éclatée bientôt. En juillet, les cours commencèrent à fléchir, et la baisse a affecté aussi la Bourse de Budapest. Les ventes à profit y ont promptement enrayé l'augmentation des cours. La contremine est entrée en action; on a vendu avant la fermeture de la Bourse un grand nombre d'actions, de sorte que le nombre des ventes a dépassé même le chiffre correspondant de juin, lequel était également supérieur à celui de mai.

Comparativement à juin dernier, le nombre des insolvabilités a essentiellement diminué en juillet en Hongrie. Le nombre et la valeur des lettres de change protestées a également accusé une diminution singulière imputable aux mesures prises conjointement avec la fermeture des banques.

Le mouvement des monts-de-piété de Budapest a aussi présenté une régression, surtout pour le nombre des reconnaissances mises aux enchères.

Népmozgalom. Magyarországon az 1931. év július hónapjában 2.970 házasságot kötöttek, a házassági arányszám — 1.000 lélekre számítva — 4.0. A múlt év ugyanazon hónapjával való összehasonlításban tehát 57-tel kevesebb volt a házasságkötések száma.

Az elveszületések száma 17.006 volt, 1.402-vel kevesebb a múlt évi júliusinál. Az 1.000 lélekre számított arányszám 23.0.

Elhaltak 12.475-en, 1.254-gyel többen, mint 1930 megfelelő hónapjában. A halálozási arányszám (1.000 lélekre) 16.9. Az elhalálozottak számában a csecsemőhalottak is bennfoglaltatnak 3.460-at kitevő számukkal. A 100 évesülöttre számított csecsemőhalandósági arányszám 20.4.

A természetes szaporodás 2.656-tal kevesebb, mint az elmúlt év megfelelő hónapjában.

Munkapiac. Mint előző jelentésünkben ismertettük, június hónapban a munkapiac feszültsége tovább enyhült. Az idényszerű kereteket is meghaladó javulás folytán a szakszervezetek által nyilvántartott munkanélküliek száma is jelentős mértékben csökkent. A javulás azonban csak átmeneti jellegű volt. Július hó folyamán a munkanélküliek száma ugrásszerűen emelkedett. Az előző hónapban kialakult idényszerű mélyponthoz képest 11.4%-os, a múlt esztendő azonos hónapjához képest pedig 36.0%-os emelkedés következett be. A szakszervezetekbe tartozó munkanélküliek száma ismét 27 ezer fölé emelkedett. Ily nagy arányú emelkedés az előző esztendő azonos hónapjában 1924 óta még nem fordult elő. A munkapiac helyzetében bekövetkezett kedvezőtlen fordulat a bizalmi válság további kimélyülésében és az ennek kapcsán július 14-én elrendelt bankzárlatban leli magyarázatát. Különösen az utóbbi hatott bénítóan a termelésre, melynek hanyatlása a foglalkoztatottság nagymértékű csökkenését vonta maga után. Foglalkozási csoportonként vizsgálva a munkanélküliséget, az előző hónaphoz képest az építőiparban 6.9%, az élelmezési iparban 11.8%, a faiparban 31.2%, a szállodai és éttermi alkalmazottaknál 52.4%, a ruházati iparban 21.3% és a bőriparban 18.5% emelkedés volt tapasztalható. A júliusi munkanélküliek 86.3%-a férfi és 13.7%-a nő volt. Budapestre a munkanélküliek 56.1%-a esett.

A munkapiac helyzetében beállott és fentiekben jelzett rosszabbodást a hatósági munkaközvetítők adatai is igazolják. A felajánlott munkahelyek száma az előző havival szemben 20.3%-kal, a múlt év azonos hónapjának adataival szemben pedig 28.4%-kal hanyatlott. A kimutatott munkakeresők száma ugyan az előző havihoz képest szintén csökkent, ez azonban nem tudta ellensúlyozni a munkahelyek nagyarányú esését. Így a tárgyalt hónapban 100 munkahelyre már 385 mun-

kakereső esett, szemben az előző havi 322-vel és a múlt évi 276-tal. Július hónapban Budapesten 100 munkahelyre 414, vidéken pedig 314 munkakereső esett. A munkakeresők közül csak 21·1% volt elhelyezhető.

Termelés. Július hó folyamán a világgazdasági válság még jobban kimélyült. A krízis által erősen sújtott országokban a gazdasági életet főként a rövidlejáratú hitelek visszavonása bénította meg. Az osztrák pénzügyi válság még alig símult el, amikor a Hoover-akció, főleg pedig annak késedelmes keresztülvitele folytán újabb bonyodalmak támadtak. Rövidesen Magyarországgal szemben is csökkent a bizalom. A kipattant német pénzügyi válság pedig egyidőre elvágta a folyamatban levő kölesöntárgyalásokat. A gazdasági élet vérkeringése tehát éppen a legsúlyosabb időben nem volt ellátható a megfelelő tőkével. A tárgyalt hó folyamán kipattant német pénzügyi krízis hatása alatt nálunk is el kellett rendelni a szükséges preventív intézkedéseket, amelyek következtében az ipari termelés, valamint a kereskedelem is sokat szenvedett.

A barna- és kőszéntermelésünk ugyan az előző hónap termeléséhez képest több mint 10%-kal emelkedett, a múlt évihez képest azonban az emelkedés igen csekély.

A vasérc és vassalak, továbbá a finomításra való nyersvas július havi termelési adatai az előző hónaphoz képest ugyan emelkedtek (5·2%, 24·0%), a múlt év azonos hónapjával szemben azonban az előbbiben 45·2%, az utóbbiban pedig 29·0% visszaesés mutatkozik.

Budapest Székesfőváros Elektromos Műveinek áramtermelése, amint arra már több ízben rámutattunk, emelkedő irányzatú. A júniusi idényszerű mélypont után a tárgyalt hónapban is emelkedett a termelés. Az előző esztendőhöz képest a termelt áram mennyisége 11·5%-kal állott magasabban.

A motorikus célra elosztott áram mennyiségében még erőteljesebb emelkedés mutatkozik (15·1%). Ez főként az áramfogyasztók számának növekedésével függ össze.

Kereskedelem és közlekedés. Az 1931. év július havában a behozott áruk értéke 47·0, a kivitt áruké pedig 40·2 millió pengőt tett ki. A behozatali többlet tehát 6·8 millió pengő. A múlt év ugyanezen havával egybevetve a behozatal értéke 23·8, a kivitelé pedig 20·3 millió pengővel esett vissza. A behozatali többlet azonban 3·4 millióval volt kisebb.

A behozatal általában csökkenést mutat. Legkiemelkedőbb tétel itt a pamutszövet, amely egymagában 2·5 millióval esett vissza. A gépek és készülékek behozatalának csökkenése is több mint 2 milliót tett ki. Igen jelentős mérvben — 1·7 millióval — esett vissza az ásványolaj behozatala is,

2·6 millióról 900 ezer pengőre. Ezenkívül a kikészített bőr behozatala is nagyobb az 1 millió pengőnél, úgyszintén 1·8 millió a nyers és megmunkált fa importjának értéke. A papirbehozatal évek óta tartó csökkenésének tempója az utóbbi hónapokban ellanyhult. A behozatalban jelentős emelkedést csak a tengeri mutat, 1·4 millió pengővel, ami abban leli magyarázatát, hogy sem a múlt évi, még kevésbé pedig az idei termés nem volt kielégítő.

A kivitel legfontosabb tételai csökkenést mutatnak. Ez elsősorban a vágó- és igásállatokra áll. Kiviteli csökkenésük 8·9 milliót jelent, amiből 5·3 millió a szarvasmarhára, és 3·0 millió a sertésekre esik. Az arány tehát ugyanaz, mint az év folyamán általában volt. Emellett nagy esés van a friss gyümölcskivitelben, 1·3 millió, ami — szezoncikkéről lévén szó — annál súlyosabb, minthogy az év folyamán már a veszteség nem hozható helyre. A lisztkivitel 1 millióval esett vissza. Ezenkívül számos tétel mutat kisebbmértvű csökkenést; viszont néhány, mint a toll, olajosmagvak, maláta 100—200 ezer pengős emelkedést ért el.

A Máv. forgalmi adatok a tárgyalt hó folyamán, a múlt évihez viszonyítva, kedvezőtlenül alakultak. Az eső irányzat folytán a szokásos idényszerű javulás szűk keretek között mozgott és az emelkedés nem volt számottevő. Az 1930. év azonos hónapjainak eredményeihez viszonyítva a szállított áru mennyisége 15·4, az árutonnaméter 18·6, a megrakott teherkocsik száma pedig 10·2%-os visszaesést mutat. A szállított utasok száma is 10·5%-kal hanyatlott.

A postaforgalmi adatok is mélyen a múlt évek alatt mozogtak. Jelentős visszaesés mutatkozik a levél- és csomagküldemények, továbbá a postautalványok számában, valamint az utóbbiak összegében. A távbeszélő főállomások száma július hó folyamán 417-tel 79.951-re esett. A rádióvevőberendezések száma is csökkent.

Magyarország gépjárműállománya a tárgyalt hó folyamán 227-tel gyarapodott. Tekintve azonban, hogy az autók üzembehelyezésének főszezonja éppen a nyári hónapokra, főként pedig július hóra esik, ez az emelkedés tisztára idényszerű s távolról sem közelíti meg az elmúlt évek szezonális emelkedését. 1927 júliusában 707, 1928-ban 847, 1929-ben pedig 752 gépkocsi került forgalomba.

Július hó folyamán 3 személykocsi, 117 teherkocsi és 109 motorkerékpár került forgalomba. Az egyéb gépkocsik állománya kettővel csökkent.

Áralakulás. A nemzetközi árupiacokon a Hoover-akció nyomán keletkezett árjavulás csak rövid ideig tartott s július hónapban már ismét hanyatló irányzat kerekedett felül. A hazai ár-

Gazdasági jelzőtábla.*)

Megnevezés	Egység	1929	1930	1 9 3								
		átlag Moyenne		február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	
Népmozgalom.												
1	Házasságkötés	szám	6.414	6.412	8.837	5.681	4.566	7.707	5.665	3.027	4.744	5.401
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	9·0	8·9	13·2	7·7	6·4	10·5	8·0	4·1	6·4	7·6
3	Élveszülött	"	17.410	17.901	16.160	19.629	19.095	18.880	16.978	18.408	18.992	19.688
4	Élveszülött 1000 lélekre	"	24·4	24·9	24·2	26·7	26·9	25·6	23·9	25·0	25·8	27·7
5	Halálozás	"	12.588	11.093	10.067	11.849	11.777	11.617	10.673	11.221	11.229	10.394
6	Halálozás 1000 lélekre	"	17·6	15·4	15·1	16·1	16·6	15·8	15·0	15·2	15·3	14·6
7	Egy éven aluli elhalt	"	3.168	2.754	2.097	2.632	2.811	2.724	2.875	3.317	3.306	2.907
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	18·2	15·4	13·0	13·4	14·7	14·4	16·9	18·0	17·4	14·8
9	Gümőkórban elhalt	"	1.521	1.381	1.412	1.846	1.917	1.819	1.475	1.272	1.151	968
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	2·13	1·92	2·12	2·51	2·70	2·47	2·08	1·72	1·56	1·36
11	Természetes szaporodás	"	4.822	6.808	6.093	7.780	7.318	7.263	6.305	7.187	7.763	9.294
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	6·8	9·5	9·1	10·6	10·3	9·8	8·9	9·8	10·5	13·1
13	Kivándorolt	"	753	512	515	1.170	537	678	560	368	433	442
14	Visszavándorolt	"	52	83	50	63	70	66	74	92	97	89
Munkapiac.												
Társadalmi biztosítás:												
15	Kötelezőleg bizt. tagok átl. létszáma	1.000	1.044·1	983·7	957·1	968·6	987·3	1.011·5	1.010·7	985·5	984·2	995·2
Munkanélküli:												
16	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	15.322	21.339	21.309	21.016	20.139	19.875	18.960	19.081	21.013	22.252
17	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	8.039	11.133	10.678	10.469	10.440	10.237	9.818	9.833	11.329	12.025
18	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	852	951	1.120	983	906	857	829	920	847	874
19	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	16.174	22.290	22.429	21.999	21.045	20.732	19.789	20.001	21.860	23.126
Hatósági munkaközvetítés:												
20	Munkahely	szám	7.080	6.095	9.613	10.713	13.406	14.307	13.454	14.324	11.493	12.034
21	Munkakereső	"	15.173	16.696	47.323	43.333	43.342	38.342	40.359	39.578	37.581	40.588
22	100 munkahelyre esett munkakereső	"	223	274	492	404	323	268	300	276	326	337
23	Munkaközvetítés	"	4.772	4.608	8.194	8.912	10.454	11.287	10.436	11.767	9.442	9.708
24	100 munkahelyre esett közvetítés	"	68·0	75·6	85·2	83·2	78·0	78·9	77·3	82·1	82·1	80·7
Felajánlott órabér:												
25	Bádgos	Pengő	0·81	0·72	0·66	0·55	0·68	0·68	0·84	0·70	0·79	0·68
26	Asztalos	"	0·66	0·61	0·62	0·75	0·66	0·61	0·66	0·71	0·59	0·55
27	Szabó	"	0·55	0·54	0·58	0·54	0·59	0·55	0·52	0·53	0·53	0·54
28	Kőműves	"	0·85	0·80	0·86	—	0·78	0·83	0·76	0·83	0·92	0·77
29	Napszámos	"	0·50	0·45	0·43	0·44	0·49	0·49	0·46	0·44	0·46	0·46
30	Gyári munkásnő	"	0·32	0·25	0·26	0·27	0·26	0·26	0·26	0·24	0·24	0·29
31	Napszámosnő	"	0·43	0·38	0·36	0·39	0·40	0·38	0·42	0·35	0·34	0·44
Termelés.												
32	Kőszén	1.000 q	687·9	676·3	764·9	690·9	671·6	690·4	668·5	663·5	548·5	664·4
33	Barnaszén	"	5.869·9	5.145·1	5.444·8	4.687·9	4.516·2	4.355·2	4.140·3	4.365·0	4.455·3	5.278·8
34	Vasérc és vassalak	"	215·3	131·0	126·5	120·9	148·9	128·8	134·0	134·4	119·6	120·2
35	Finomításra való nyersvas	"	306·6	214·4	188·0	193·2	231·5	195·6	227·1	224·5	205·7	218·1
36	Szesz	1.000 hl.	36·6	34·1	43·2	38·1	29·7	14·3	3·9	3·1	4·1	29·3
37	Cukor	1.000 q	212·5	196·6	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	3·4	114·0
Budapest szfv. Elektromos Művei:												
38	Villamosáram	1.000 kw. óra	17.904	18.733	19.032	18.632	16.865	16.714	15.011	15.746	16.207	18.514
39	Motorikus célra elosztott áram	"	7.011	7.396	7.203	7.402	6.796	6.940	7.461	7.389	7.943	7.810
40	Magánvilágítási célra elosztott áram	"	6.661	6.836	9.456	8.640	6.828	6.122	5.266	4.334	3.898	4.870
41	Elektromosáramfogyasztók	1.000	—	—	213·3	214·0	214·6	214·5	215·9	216·5	217·6	218·6
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
42	Behozatal összesen	1.000.000 P	88·6	69·4	61·3	69·2	74·0	73·4	63·5	70·7	70·5	77·7
E b b ő l:												
43	Szén	1.000 q	1.550·2	1.031·1	639·4	671·6	567·6	579·7	774·3	1.118·7	1.404·4	1.636·5
44	"	1.000 P	5.972	4.031	2.582	2.701	2.266	2.313	3.057	4.365	5.475	6.622
45	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	2.270·0	1.625·6	1.115·3	1.308·4	1.354·8	1.516·7	1.370·6	1.836·7	2.376·3	2.612·3
46	"	1.000 P	10.999	7.772	5.938	8.203	8.752	9.206	7.630	8.571	9.831	10.774
47	Gépek és készülékek	q	12.636	9.969	7.654	9.772	8.311	9.362	9.873	14.546	10.735	8.593
48	"	1.000 P	3.584	2.803	2.147	2.699	2.695	3.484	2.836	4.258	2.780	2.462
49	Pamutzövet	q	5.749	5.026	4.715	4.894	4.722	5.090	4.946	5.285	5.459	5.944
50	"	1.000 P	4.759	3.680	3.537	4.051	3.650	3.741	3.497	3.716	4.019	4.479
51	Nyerspamut	q	10.969	12.182	9.124	11.290	13.562	10.236	10.580	12.096	7.780	10.548
52	"	1.000 P	2.732	2.431	1.647	2.357	2.939	2.162	2.149	2.207	1.424	2.045
53	Papíros és papírosárak	q	66.537	64.139	45.762	58.010	67.856	59.697	60.860	61.263	58.939	60.794
54	"	1.000 P	3.665	3.210	2.484	3.232	3.598	3.145	2.824	3.190	3.320	3.121
55	Ásványolaj	1.000 q	173·6	207·2	96·1	212·6	171·9	274·9	179·3	221·3	160·4	314·1
56	"	1.000 P	2.516	2.758	1.388	2.982	2.513	3.630	2.062	2.659	2.483	4.027

*) A gazdasági jelzőtáblában közölt sorok magyarázata megjelent a Magyar Statisztikai Szemle 1931. évi 2. számában.

Tableau économique.*)

			1931							Unité	Désignation		
október <i>Octobre</i>	nov. <i>Nov.</i>	dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	február <i>Février</i>	márc. <i>Mars</i>	április <i>Avril</i>	május <i>Mai</i>	június <i>Juin</i>	július <i>Juillet</i>				
Mouvement de la population.													
7.993	12.220	5.277	6.939	8.070	3.738	5.562	8.880	4.400	2.970	nombre	Mariages	1	
10·8	17·1	7·1	9·4	12·1	5·1	7·8	12·0	6·2	4·0		Mariages pour 1.000 habitants	2	
18.282	16.501	16.150	18.249	16.962	18.375	16.917	18.000	15.996	17.006	" "	Nés vivants	3	
24·7	23·1	21·8	24·6	25·4	24·9	23·8	24·4	22·5	23·0		Nés vivants pour 1.000 habitants	4	
10.919	10.653	11.452	12.983	13.113	14.016	13.391	12.832	11.323	12.475	" "	Décès	5	
14·7	14·9	15·5	17·5	19·6	19·0	18·8	17·4	15·9	16·9		Décès pour 1.000 habitants	6	
2.877	2.413	2.719	3.122	3.061	2.959	2.883	2.971	2.662	3.460	" "	Décédés au-dessous d'un an	7	
15·7	14·6	16·8	17·1	18·0	16·1	17·0	16·5	16·6	20·4		Décédés au-dessous d'un an pour 100 nés viv.	8	
999	1.118	1.199	1.423	1.517	1.903	2.010	1.905	1.615	1.343	" "	Décès par tuberculose	9	
1·36	1·57	1·62	1·92	2·27	2·58	2·82	2·58	2·27	1·82		Décès par tuberculose pour 1.000 habitants	10	
7.363	5.848	4.698	5.266	3.849	4.359	3.526	5.168	4.673	4.531	" "	Accroissement naturel	11	
10·0	8·2	6·3	7·1	5·8	5·9	5·0	7·0	6·6	6·1		Accroissement naturel pour 1.000 habitants	12	
385	319	199	237	117	172	162	153	98	83	" "	Émigrés	13	
109	136	117	100	56	141	82	66	114	159		Émigrés revenus dans le pays	14	
Marché du travail.													
Assurances sociales:													
995·1	989·3	963·5	925·0	934·0	928·5	932·9				1.000	Membres assurés obligatoirement, eff. moyen	15	
Chômeurs:													
22.914	23.333	24.648	26.191	27.089	27.092	27.129	26.131	23.660	26.329	nombre	Syndicats social-démocrates de Hongrie	16	
12.289	12.735	13.493	14.497	15.292	15.420	15.689	14.835	12.704	14.381		Syndicats social-démocrates de Budapest	17	
999	975	935	953	965	996	1.042	843	751	876	" "	Syndicats chrétiens soc. de Budapest	18	
23.913	24.308	25.583	27.144	28.054	28.088	28.171	26.974	24.411	27.205		Chômeurs syndiqués au total	19	
Offices de placement:													
12.143	10.027	13.708	10.198	10.856	13.351	12.362	19.372	13.999	11.154	nombre	Offres d'emploi	20	
44.757	47.069	52.978	48.156	52.905	55.248	53.525	53.983	45.205	43.026		Demandes d'emploi	21	
369	469	386	472	487	413	433	278	322	385	" "	Demandes pour 100 offres d'emploi	22	
10.145	8.286	12.430	8.831	9.486	11.395	10.323	15.207	10.856	9.072		Placements	23	
83·5	82·6	90·7	86·6	87·2	86·1	83·5	78·4	77·5	81·3	Placem. pour 100 offres d'emploi	24		
Salaires horaires offerts:													
0·67	0·74	—	0·67	0·68	0·66	0·66	0·67	0·68	0·60	pengös	Ferblantiers	25	
0·59	0·60	0·55	0·59	0·63	0·60	0·53	0·68	0·54	0·46		Ménisiers	26	
0·52	0·50	0·49	0·49	0·50	0·49	0·47	0·49	0·44	0·44	" "	Tailleurs	27	
0·76	0·81	0·60	0·87	0·79	0·78	0·73	0·72	0·80	0·71		Maçons	28	
0·46	0·43	0·42	0·45	0·46	0·43	0·44	0·47	0·44	0·47	" "	Journaliers	29	
0·23	0·24	0·24	0·28	0·24	0·22	0·21	0·34	0·26	0·23		Ouvrières de fabrique	30	
0·36	0·37	0·37	0·46	0·44	0·32	0·45	0·45	0·34	0·31	Journalières	31		
Production.													
693·7	672·8	690·4	664·1	581·4	675·1	642·0	605·7	603·5	671·1	1.000 q	Houille	32	
6.193·5	5.803·0	5.777·4	5.603·1	4.878·5	4.750·0	4.222·8	3.895·1	3.940·4	4.433·3		Lignite	33	
148·6	102·8	107·3	85·8	89·2	75·1	61·3	61·3	69·9	73·6	" "	Minerai de fer et scorie de fer	34	
243·6	175·9	196·8	162·4	164·7	145·0	118·8	119·1	128·6	139·5		Fonte à raffiner	35	
53·7	75·6	55·2	41·6	32·0	23·6	14·2	8·2	4·0	2·6	1.000 hl	Alcool	36	
903·3	909·9	410·7	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0		1.000 q	Sucre	37
Usines d'électricité de la ville de Budapest:													
20.937	21.189	23.205	23.005	20.412	21.123	19.017	18.159	17.293	17.554	1.000 kw.-h.	Energie électrique	38	
7.814	7.664	7.561	7.166	6.878	6.739	7.347	7.688	7.593	8.503		Energie él. distribuée comme force motrice	39	
5.719	7.616	9.158	10.778	9.978	9.275	7.925	7.030	5.860	5.094	" "	Energie él. distribuée pour éclairage privé	40	
219·6	222·1	223·5	224·0	224·1	224·3	224·2	223·5	224·5	224·9		1.000	Consommateurs d'énergie électrique	41
Commerce et transports.													
Commerce extérieur:													
72·7	65·1	67·3	44·3	42·9	55·7	57·1	57·1	50·0	47·0	1.000.000 p	Importations totales	42	
D o n t:													
1.563·8	1.266·1	1.110·4	749·2	651·3	771·5	711·8	537·4	621·3	999·2	1.000 q	}	Charbon	43
8.091	4.852	4.327	2.916	2.568	3.036	2.660	1.920	2.295	3.610			1.000 p	Bois bruts et ouvrés
2.001·4	1.613·6	1.069·3	542·7	651·5	1.039·3	1.017·6	1.240·9	1.135·5	1.155·6	1.000 q	}	Machines et appareils	45
8.135	6.253	4.502	2.615	4.177	7.149	6.135	8.671	6.840	6.760				1.000 p
6.724	8.639	16.998	4.907	5.032	8.639	6.166	7.782	5.432	7.772	q	}	Tissus de coton	47
2.225	2.680	2.821	1.840	1.945	2.080	1.953	2.631	1.497	2.042				1.000 p
5.715	3.948	5.553	1.666	2.313	2.947	1.791	1.718	1.628	1.691	q	}	Coton brut	49
3.863	2.660	3.784	1.170	1.542	2.116	1.329	1.336	1.291	1.163				1.000 p
11.699	18.268	13.100	10.623	10.383	11.016	9.618	13.874	13.086	10.458	q	}	Papier et articles de papier	51
2.079	3.339	2.327	1.717	1.743	1.808	1.530	2.107	1.920	1.387				1.000 p
80.860	66.706	83.313	64.120	31.429	60.410	56.274	57.686	60.878	58.047	q	}	Huile minérale	53
3.350	3.171	3.711	2.685	1.670	2.731	2.414	2.322	2.637	2.597				1.000 p
198·2	206·1	207·4	190·2	100·7	52·6	151·7	86·3	228·2	87·6	1.000 q	}		55
2.931	2.539	2.645	2.198	1.176	535	1.373	834	2.066	915				1.000 p

*) Pour l'explication des chiffres donnés dans le tableau, voir no 2, 1931, de cette Revue.

	Megnevezés	Egység	1929	1930	1 9 3 0							
			átlag Moyenne	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szep. Sept.	
57	Vasárak	q	10.599	6.546	7.752	7.182	7.639	5.828	7.163	6.990	8.095	5.118
58		1.000 P	1.518	1.117	1.209	1.170	1.427	1.085	1.176	1.127	1.216	1.034
59	Nyers fémek	q	17.339	14.612	10.552	13.752	10.210	16.935	15.988	15.950	16.624	13.366
60		1.000 P	2.423	1.687	1.371	1.685	1.354	2.077	1.877	1.746	1.954	1.206
61	Gyapjúszövet	q	1.617	1.336	1.380	1.392	1.022	804	813	1.139	2.416	2.225
62		1.000 P	2.746	2.446	3.266	3.130	2.189	1.621	1.516	1.849	4.173	3.913
63	Kivitel összesen	1,000.000 P	86·5	75·9	60·4	78·5	72·4	85·0	75·9	60·5	76·1	76·4
	E b b ő l:											
64	Búza	1.000 q	405·0	289·2	157·5	375·6	301·9	435·3	255·8	106·2	378·8	268·3
65		1.000 P	10.530	6.140	3.938	9.013	7.094	10.448	6.139	2.556	7.956	4.830
66	Liszt	1.000 q	223·5	197·4	93·0	194·3	138·9	203·7	232·1	58·4	199·8	230·7
67		1.000 P	8.861	6.909	3.647	7.700	5.609	8.031	9.310	2.030	7.049	7.553
68	Szarvasmarha	drb	7.432	13.940	7.800	11.812	15.652	20.313	18.511	16.572	15.911	15.167
69		1.000 P	5.113	9.490	5.353	8.191	10.789	14.377	12.837	11.567	10.713	9.728
70	Sertés	drb	22.761	20.708	19.950	19.418	16.677	18.483	18.173	16.758	23.193	24.310
71		1.000 P	6.230	4.777	5.160	4.946	4.138	4.147	4.032	3.664	4.983	5.458
72	Cukor	1.000 q	101·2	89.041	54·6	35·1	30·5	73·7	51·8	24·9	17·2	26·3
73		1.000 P	3.413	2.497	1.856	1.158	975	2.359	1.657	796	549	841
74	Baromfi	q	12.296	18.509	14.539	11.345	10.387	6.471	8.750	8.815	11.528	19.938
75		1.000 P	3.408	4.023	3.704	2.814	2.478	1.801	2.038	1.973	2.479	4.423
76	Vasfélgépjárművek	1.000 q	100·8	71.246	79·1	80·5	92·8	77·4	58·5	39·3	47·7	80·2
77		1.000 P	1.981	1.452	1.199	1.834	1.947	1.691	1.246	951	1.102	1.609
78	Nyersdohány	q	11.382	8.773	354	5.944	13.529	13.515	4.731	642	1.001	2.022
79		1.000 P	1.503	1.230	57	1.022	2.300	2.298	804	104	160	324
80	Disznósír	q	2.877	6.983	7.247	4.504	4.592	4.902	3.803	5.068	5.635	9.877
81		1.000 P	593	1.208	1.329	838	886	894	632	775	986	1.695
82	Toll	q	2.470	1.862	1.616	1.985	2.093	1.485	807	1.236	1.375	2.212
83		1.000 P	1.887	1.216	1.050	1.225	1.328	1.100	642	856	853	1.499
84	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	—2·1	+6·5	—0·9	+9·3	—1·6	+11·6	+12·4	—10·2	+5·6	—1·3
	Máv. és kezelésében lévő Hév.:											
85	Szállított áru	1.000 t.	1.982	1.684	1.231	1.458	1.481	1.748	1.519	1.563	1.845	2.044
86	Árutonna-kilométer	1,000.000 km	233	195	152	177	177	204	185	188	215	231
87	Megrakott teherkocsi	1.000	123·1	111·4	82·6	100·1	99·6	116·8	104·0	107·6	119·7	129·5
88	Szállított utas	1.000	7.471	6.977	6.098	6.506	6.410	7.042	7.050	6.845	7.703	7.492
89	Utaskilométer	1,000.000 km	218	201	169	180	193	199	212	223	232	226
	Postaforgalom:											
90	Levélküldemény	1.000 db	37.156	36.880	35.050	35.799	36.708	38.174	35.628	37.308	36.512	37.676
91	Csomagküldemény	"	1.072·8	1.032·5	924·3	1.035·8	1.063·1	1.037·2	949·5	1.013·0	981·7	1.066·0
92	Postautalvány	1.000 db	838·6	901·3	858·2	877·3	915·8	949·9	976·1	939·5	788·6	855·3
93		1,000.000 P	144·7	150·4	146·3	131·0	148·3	158·4	130·9	152·3	165·8	150·2
94	Távirat	1.000 db	340·1	309·6	254·4	296·9	295·4	308·7	329·1	346·5	376·0	337·6
95	Helyközi beszélgetés	1.000	420	391·0	341	375	371	403	398	443	438	427
96	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	77.644	78.020	78.366	79.069	79.441	79.487	79.963	80.420
97	Rádióvevőberendezés	1.000	—	—	284·9	289·9	292·4	292·9	293·3	292·3	292·7	293·6
	Gépjárműállomány:											
98	Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	15.320	15.420	15.468	15.599	15.751	15.778	15.853	15.833
99	Gépjárműállomány Magyarországon	"	—	—	29.406	29.511	29.684	29.994	30.345	30.544	30.773	30.890
	E b b ő l:											
100	Személykocsi	"	—	—	13.286	13.292	13.367	13.483	13.569	13.623	13.738	13.734
101	Teherkocsi	"	—	—	4.408	4.392	4.406	4.434	4.489	4.502	4.521	4.552
102	Egyéb gépkocsi	"	—	—	1.354	1.362	1.374	1.384	1.393	1.394	1.394	1.399
103	Motorkerékpár	"	—	—	10.358	10.465	10.537	10.693	10.894	11.025	11.120	11.205
	Áralakulás.											
	Nagykereskedelmi árindex:											
104	Összes áruk átlaga	1913 = 100	121	96	104	100	96	96	94	99	93	92
105	Mezőgazdaság és állattenyésztés	"	116	85	93	88	83	84	82	88	81	80
106	Gyarmatárak	"	144	137	138	138	138	138	138	138	138	138
107	Malomipar és cukoripar	"	106	97	101	101	98	98	97	100	96	92
108	Egyéb ipar	"	134	125	130	129	126	126	124	124	122	122
109	Agráröllő	"	86·2	67·8	71·5	68·2	65·9	66·7	66·1	71·0	66·3	65·6
	Megélhetési index:											
110	Összesen lakbérrel	1913 = 100	117·4	106·3	111·2	111·4	109·6	107·1	104·8	106·0	105·2	105·3
111	Összesen lakbér nélkül	"	127·1	112·6	119·0	119·3	116·9	113·6	110·6	112·2	111·1	111·3
112	Élelmezés	"	124·1	105·1	113·1	113·2	110·0	105·8	102·4	104·6	103·3	103·5
113	Ruházat	"	132·0	126·8	130·9	130·9	130·3	130·3	127·5	127·5	127·5	127·5
114	Fűtés, világítás	"	135·8	130·9	133·1	134·6	133·1	130·8	129·4	129·4	128·6	128·6
115	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
	Nagykereskedelmi árak:											
116	Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	23·89	19·53	24·55	23·80	22·60	23·43	20·63	19·68	16·65	15·38
117	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	18·35	10·26	11·68	11·45	10·65	11·85	10·15	11·60	9·65	8·03
118	0-ás liszt	P/kg	0·40	0·39	0·41	0·42	0·41	0·41	0·41	0·42	0·38	0·36
119	2-es "	"	0·38	0·36	0·39	0·39	0·38	0·38	0·37	0·39	0·35	0·33
120	6-os "	"	0·28	0·23	0·25	0·26	0·24	0·24	0·23	0·24	0·22	0·21

			1931							Unité	Désignation	
október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet			
4.637 975	4.546 978	3.801 807	2.989 616	2.091 758	3.409 649	3.557 739	4.631 790	3.139 712	3.176 799	1.000 p	Articles en fer	57 58
15.104 1.539	15.035 1.532	17.385 1.859	11.848 1.480	9.772 1.044	14.869 1.468	14.933 1.508	13.053 1.225	17.257 1.495	13.519 1.061	1.000 p	Métaux bruts	59 60
1.572 2.296	1.014 1.407	1.246 1.876	724 1.100	915 1.682	1.055 1.951	649 1.181	584 993	501 817	666 953	1.000 p	Tissus de laine	61 62
86.6	86.9	72.2	39.7	40.8	49.9	40.5	44.7	42.5	40.2	1,000.000 p	Exportations totales	63
236.8	434.3	268.8	118.3	108.7	278.8	30.0	77.2	170.4	12.3	1.000 q	D o n t :	
4.026	6.901	4.167	1.775	1.740	3.903	451	1.158	2.556	185	1.000 p	Froment	64
275.9	274.8	252.5	95.6	77.5	85.2	90.1	133.4	146.9	30.0	1.000 q	Farine	65 66 67
8.476	8.405	6.970	2.266	1.931	2.195	2.353	3.769	4.140	1.017	1.000 p	Bêtes à cornes	68 69
17.027	13.206	7.007	6.179	5.960	6.065	9.465	13.672	11.685	9.873	tête	Porcs	70
11.235	8.481	4.714	4.383	4.159	3.975	5.945	9.110	7.328	6.297	1.000 p	Sucre	71 72 73
22.401	21.492	16.317	5.572	4.188	3.543	1.529	2.043	294	3.687	tête	Volaille	74 75
4.866	4.801	3.691	1.298	925	756	346	270	34	605	1.000 p	Demi-produits en fer	76 77
182.4	220.2	174.2	42.5	13.8	17.4	9.6	6.6	25.3	24.3	1.000 q	Tabac brut	78 79
4.844	5.149	3.740	839	275	349	190.5	131.6	505	535	1.000 p	Saindoux	80 81
29.190	38.037	45.420	21.293	15.352	12.649	5.549	6.638	8.859	8.897	1.000 p	Plumes	82 83
5.873	7.165	8.833	4.558	3.158	2.655	1.151	1.564	2.080	2.078	1.000 p	Excédent d'importat. (-) ou d'exportat. (+)	84
107.5	104.7	29.3	13.8	21.8	48.3	34.9	61.3	65.3	82.7	1.000 q	Chemins de fer de l'Etat et lignes d'intérêt local gérées par l'Etat:	
1.914	1.620	564	262	288	736	545	901	969	1.124	1.000 p	Marchandises transportées	85
11.053	42.806	8.787	465	127	5.520	19.035	10.158	—	1.665	q	Tonnes-kilom.	86
1.768	4.794	984	52	14	618	2.094	1.117	—	183	1.000 p	Wagons à marchand. chargés	87
11.666	12.256	8.630	6.129	7.544	7.871	2.379	2.666	4.428	4.517	q	Voyageurs transportés	88
1.952	2.008	1.379	937	1.068	1.079	307.2	344	550	595	1.000 p	Kilomètres-voyageurs	89
2.448	2.806	2.296	1.171	2.735	1.666	1.897	1.918	1.195	2.070	q	Trafic postal :	
1.758	1.615	1.357	577	1.611	938	802	1.051	706	1.196	1.000 p	Correspondances	90
+13.9	+21.8	+4.9	-4.6	-2.2	-5.8	-16.6	-12.4	-7.5	-6.8	1,000.000 p	Colis	91
2.417	2.139	1.418	1.066	1.009	1.245	1.291	1.412	1.300	1.322	1.000 t.	Mandats-poste	92
278	249	171	129	117	150	154	164	157	153	1,000.000 km	Télégrammes	93
153.0	137.8	96.8	79.3	72.9	89.4	92.1	100.4	94.5	96.6	1.000	Conversations interurbaines	94
6.757	6.938	6.660	5.635	5.618	6.099	6.180	6.619	6.414	6.129	1.000	Principaux postes de téléphone	95
197	202	194	164	164	178	187	201	195	190	1,000.000 km	Postes de T. S. F.	96 97
39.126	36.892	37.925	32.926	30.933	32.231	31.492	32.876	32.378	32.062	1.000 unités	Effectif des véhicules à moteur :	
1.131.1	1.024.2	1.188.6	894.8	828.2	975.1	895.6	947.9	853.6	846.0	"	Véhicules à moteur à Budapest	98
980.0	852.2	946.3	899.5	828.3	845.6	846.6	823.0	800.1	830.2	1.000 unités	Véhicules à moteur en Hongrie	99
170.3	151.2	151.5	140.4	133.8	120.0	131.6	140.4	130.3	102.3	1,000.000 p	D o n t :	
329.1	288.9	272.8	242.4	224.9	298.0	250.8	283.5	293.7	312.8	1.000 pièces	Automobiles pour personnes	100
431	357	337	317	298	329	334	342	411	405	1.000	Camions automobiles	101
80.711	80.827	80.731	80.584	80.337	80.095	79.813	80.122	80.368	79.951	nombre	Autres automob.	102
296.5	302.4	307.9	314.7	319.8	322.3	323.3	322.3	320.4	317.6	1.000	Motocyclettes	103
15.735	15.647	15.316	15.196	15.115	15.174	15.217	15.422	15.426	15.781	nombre	Formation des prix.	
30.751	30.634	30.305	29.924	29.869	29.940	30.032	30.359	30.500	30.727	"	Indice des prix de gros :	
13.625	13.557	13.394	13.161	13.163	13.188	13.228	13.352	13.367	13.370	"	Moyenne de l'ensemble des marchandises	104
4.553	4.554	4.493	4.428	4.427	4.416	4.406	4.424	4.416	4.533	"	Agriculture et élevage	105
1.390	1.382	1.377	1.418	1.386	1.385	1.387	1.374	1.377	1.375	"	Denrées coloniales	106
11.183	11.141	11.041	10.917	10.893	10.951	11.011	11.209	11.340	11.449	"	Minoterie et industrie sucrière	107
94	92	90	91	92	94	93	*) 95	93	95	1913 = 100	Autres industries	108
83	80	78	79	80	84	84	*) 89	85	87	"	"Ciseaux agricoles"	109
133	133	133	133	133	133	133	133	133	129	"	Indice du coût de la vie :	
91	91	91	91	93	97	98	98	97	107	"	Au total, y compris le loyer	110
122	120	119	117	118	116	114	110	111	111	"	Au total, non compris le loyer	111
68.0	66.7	65.5	67.5	67.8	72.4	73.7	*) 80.9	76.6	78.4	"	Alimentation	112
102.7	100.0	99.7	98.8	99.0	100.2	99.7	100.3	100.0	101.7	1913 = 100	Vêtement	113
107.8	104.4	104.0	102.7	103.0	104.6	103.9	104.6	104.4	106.6	"	Chauffage et éclairage	114
99.6	95.8	95.0	93.5	94.1	96.3	95.7	96.6	96.5	98.9	"	Logement	115
122.5	117.8	117.8	116.1	116.1	116.1	116.1	116.1	114.8	114.2	"	Prix de gros :	
128.6	128.6	129.4	129.4	129.4	129.4	128.0	128.6	128.6	132.9	"	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	116
86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	117
14.98	14.25	13.83	14.03	14.88	15.90	15.30	14.78	14.83	11.08	1 q, en pengós	Farine No 0	118
7.90	8.25	8.85	10.15	11.00	12.20	13.90	14.35	13.75	8.75	"	" No 2	119
0.35	0.35	0.34	0.32	0.32	0.33	0.32	0.31	0.31	0.40	1 kg, en pengós	" No 6	120
0.32	0.31	0.30	0.29	0.29	0.30	0.30	0.30	0.30	0.39	"		
0.20	0.20	0.20	0.20	0.22	0.25	0.26	0.27	0.27	0.35	"		

*) Május havától az index kiszámításánál a boletta ára is figyelembe vétetett. — Au calcul de l'indice, le prix de la boletta („billet de blé“) est également pris en considération depuis mai dernier.

			1931							Unité	Désignation	
október <i>Octobre</i>	nov. <i>Nov.</i>	dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	február <i>Février</i>	márc. <i>Mars</i>	április <i>Avril</i>	május <i>Mai</i>	június <i>Juin</i>	július <i>Juillet</i>			
14.33	13.50	12.15	13.35	14.30	14.60	15.10	15.50	13.75	14.68	1 q, en pengős	Maïs, de Transdanubie	121
2.30	2.08	2.08	1.98	1.86	1.80	1.63	1.86	1.82	1.61	1 kg, en pengős	Viande de boeuf, Ire qual., partie postér.	122
1.45	1.47	1.43	1.42	1.38	1.16	0.99	1.25	0.91	0.81	1 kg de poids vif, en p.	Veau	123
1.24	1.23	1.23	1.16	1.16	1.23	1.17	1.13	1.05	1.09	1 kg, en pengős	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg	124
1.65	1.64	1.55	1.40	1.36	1.46	1.40	1.28	1.22	1.33		Saindoux	125
199.22	200.00	185.60	185.00	150.00	95.00	93.92	91.92	100.00	91.60	1440 piéc., en p.	Oeufs frais à thé	126
2.20	2.20	2.10	2.10	2.00	1.90	1.90	1.60	1.60	1.60	1 kg, en pengős	Cuir de veau	127
1.20	1.18	1.15	1.10	1.10	1.15	1.15	0.90	0.85	0.80		Cuir de boeuf	128
1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40		Laine brute	129
1.81	1.76	1.63	1.71	1.84	1.75	1.66	1.48	1.63	1.40		Coton brut, américain	130
3.31	3.31	3.31	3.31	3.31	3.31	3.11	3.11	3.11	3.11	1 q, en pengős	Lignite, indigène	131
5.70	5.70	5.80	5.80	5.80	5.80	5.60	5.70	5.70	6.30		Houille, prussienne	132
1.25	1.45	1.40	1.25	1.35	1.30	1.25	1.15	1.15	1.05	1 kg, en pengős	Cuivre	133
0.52	0.52	0.52	0.51	0.52	0.47	0.43	0.40	0.40	0.40		Plomb	134
3.80	3.80	3.20	3.50	3.75	3.50	3.00	2.80	2.80	2.80		Étain	135
Monnaie et crédit.												
63.3	85.1	74.2	58.2	77.6	61.4	73.2	116.3			1,000.000 p	Résultat brut des recettes de l'État	136
75.6	84.5	77.5	74.8	85.2	70.4	63.9	80.0	66.8		"	Dépenses prévues de l'État, brutes	137
90.20	90.26	90.23	90.275	90.575	90.615	90.525	90.19	90.175	90.025	100 p = fr. s.	Cours du pengö à Zurich	138
110.86	110.79	110.83	110.77	110.41	110.36	110.47	110.88	110.89	111.08	100 fr. s. = p.		139
Banque Nationale de Hongrie :												
499.5	439.4	469.1	446.0	399.6	384.5	406.0	369.6	385.0	500.8	1,000.000 p	Circulation des billets	140
298.8	252.9	297.7	265.1	243.4	257.6	263.3	257.4	279.4	389.2	"	Effets escomptés et avances	141
Encaisse métallique :												
162.6	162.6	162.6	162.7	148.0	125.7	111.8	111.8	111.8	111.8	1,000.000 p	Or	142
14.2	26.9	33.6	13.8	27.0	25.0	46.8	21.4	9.7	9.9	"	Devises et monnaies	143
185.3	199.6	206.4	188.7	187.8	164.5	173.0	148.3	136.4	134.8	"	Total	144
40.9	49.3	43.8	47.1	49.8	45.4	45.9	42.3	36.6	28.0	%	Proportion de la couvert. métallique	145
5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5-7	7-9	"	Taux d'escompte	146
5.75-7	5.75-7.25	5.75-7.75	5.75-7.75	5.75-7.75	5.75-7.75	5.5-7	5.5-7	5.75-8	7.25-10.5	"	Taux d'effets de commerce de premier ordre	147
5	5	5	5	5	5	5	5	5-5.75	5.75-6.75	"	Taux d. dép. ne pouv. être ret. qu'au bout de 3 mois	148
4	4	4	4	4	4	4	4	4-4.75	4.75-5.75	"	Taux de dépôts ret. à volonté	149
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
70.5	71.8	72.6	74.1	77.9	72.2	72.5	73.7	75.3	73.8	1,000.000 p	A la Caisse d'épargne postale	150
540.0	546.6	559.0	578.1	593.4	601.5	606.9	608.0	607.4	565.5	"	Aux 12 princip. établ. de crédit de Bpest	151
610.5	618.4	631.6	652.2	671.3	673.7	679.4	681.7	682.7	639.3	"	Total	152
Dépôts en compte courant :												
84.8	77.7	88.7	83.4	73.8	58.6	43.7	65.6	67.6	64.8	1,000.000 p	A la Caisse d'épargne postale	153
720.2	737.5	728.2	707.4	737.1	723.2	691.1	689.0	664.0	616.6	"	Aux 12 princip. établ. de crédit de Bpest	154
805.0	815.2	816.9	790.8	810.9	781.8	734.8	754.6	731.6	681.4	"	Total	155
Ensemble des dépôts :												
155.3	149.5	161.3	157.5	151.7	130.8	116.2	139.3	142.9	138.5	1,000.000 p	A la Caisse d'épargne postale	156
1.260.2	1.284.1	1.287.2	1.285.5	1.330.5	1.324.7	1.298.0	1.297.0	1.271.4	1.182.2	"	Aux 12 princip. établ. de crédit de Bpest	157
1.415.5	1.433.6	1.448.5	1.443.0	1.482.2	1.455.5	1.414.2	1.436.3	1.414.3	1.320.7	"	Total	158
150.3	149.3	154.2	148.1	148.9	154.2	151.7	152.7	152.0	147.1	"	Eff. des dép. des 35 princip. établ. de c. de prov.	159
Bourse :												
109.3	107.1	106.4	107.3	109.9	106.4	102.6	87.6	92.9	—	1926 = 100	Indice d'actions (nouv. système)	160
415.8	235.9	301.5	282.3	232.1	170.6	136.2	327.0	406.7	214.1	1.000 act.	Actions vendues	161
33.3	13.4	16.6	20.5	16.2	14.3	8.3	22.2	30.1	18.2	1,000.000 p	Montant du mouvement de la Bourse	162
21.4	8.7	11.2	13.0	10.8	9.6	5.7	14.2	19.2	10.7	"	Montant des livraisons et des acceptations	163
Sécurité de crédit :												
185	163	241	253	173	216	220	250	222	173	nombre	Nouvelles insolvabilités en Hongrie	164
14	10	15	14	9	13	20	16	15	15	"	Failites	165
171	153	226	239	164	203	200	234	207	158	"	Concordats privés et judiciaires	166
56	56	70	74	57	51	55	55	62	50	"	Nouvelles insolvabilités à Budapest	167
6.787	4.457	7.855	6.841	7.336	4.582	9.516	6.210	7.623	5.694	1.000 p	Concord. privés et judiciaires (actifs en Hongrie	168
10.268	7.647	13.344	12.281	10.478	7.599	13.460	9.677	11.999	8.522	"	(passifs	169
2.282	2.875	3.220	3.063	1.778	1.949	3.087	2.236	2.697	2.447	"	Concord. privés et judiciaires (actifs à Budapest	170
4.329	4.892	5.459	6.309	3.265	3.292	5.133	3.523	4.672	3.939	"	(passifs	171
13.577	11.467	11.737	11.399	10.260	11.594	12.119	13.630	14.313	10.309	nombre	} Lettres de change protestées en Hongrie	172
8.587	7.358	8.359	8.759	7.654	8.255	7.652	9.553	10.901	7.028	1.000 p		173
5.134	3.928	4.139	3.904	3.544	3.914	4.442	4.739	4.962	3.786	nombre	} Lettres de change protestées à Budapest	174
3.205	2.352	3.226	2.736	2.410	2.595	2.562	3.563	4.580	2.412	1.000 p		175
178	166	161	176	155	166	176	176	173	169	1.000 reconn.	} Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	176
4.628	4.122	4.087	4.228	3.896	4.021	4.160	4.128	4.066	3.619	1.000 p		177
981	968	942	946	940	936	944	943	946	957	1.000 reconn.	} Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	178
28.593	27.886	26.875	26.360	25.859	25.493	25.354	25.051	24.806	24.574	1.000 p		179
10.076	10.853	10.295	14.509	13.338	12.091	12.404	12.094	12.789	5.676	reconnais.	Enchères aux monts-de-piété de Budapest	180

nívó alakulását a nemzetközi árupiacok irányzatán kívül, még egyéb körülmények is befolyásolták. A hazai áralakulás ennek következtében nem is volt egységes s az árnívó megítélésére szolgáló árindex a külföldi piacok nagyarányú hanyatlását nem is juttatta kifejezésre, sőt a tárgyalt hóban 2 ponttal emelkedett. Ezt az emelkedést azonban kizárólag a boletta értékének növekedése idézte elő. A Központi Statisztikai Hivatal május óta a mezőgazdaság és állattenyésztés csoportindexének kiszámításánál a boletta értékét is figyelembe vette, mely júliusig 3 pengő volt, júliusban pedig 10 pengőre emelkedett. A csoportindexben és az agrárállományon kívül ez az emelkedés jutott kifejezésre a főindexben is. A malom- és cukoripar csoportindexének 97-ről 107-re való emelkedését, a boletta értékének emelkedésével egyidőben bevezetett lisztadó idézte elő. Július hó folyamán azonban egyes cikkek ára lényegesen hanyatlott.

A kiskereskedelmi árakban inkább az emelkedő tendencia jutott kifejezésre. A létfenntartási költségek indexe lakbérrel 1·7 ponttal emelkedett. Az élelmezési cikkek drágulása a csoportindexet 2·4 ponttal 98·9-re emelte. A fűtési és világítási cikkek árának emelkedése a csoportindex 4·3 pontos emelkedésében jutott kifejezésre.

Pénz és hitel. Július hónap a pénzügyi krízis hónapja volt. Külföld bizalmatlansága folytán előbb a német nagybankok jutottak válságos helyzetbe. A tőkének Németországból való menekülését a sorozatos kamatlábemelés sem tudta megakadályozni, jóllehet július 12-től július 15-ig 5%-ról 10%-ra emelkedett a hivatalos leszámítolási kamatláb, később pedig 15% lett.

Ez esetben azonban a német jegyintézet kamatpolitikája nem bizonyult célravezetőnek. A válság oly nagy méreteket öltött, hogy július 13-án betétvisszafizetési korlátozással egybekötött 2 napos bankzárlatot kellett elrendelni s a tőzsde bezárása, továbbá a devizaforgalom ellenőrzése is kikerülhetlenné vált.

A külföld bizalmatlansága folytán a hazai pénzügyi helyzet is feszültebb lett a tárgyalt hó első felében. Az általános pénzügyi krízis hatása alatt a Magyar Nemzeti Bank július 15-én 5½%-ról 7%-ra, 23-án pedig 9%-ra emelte a leszámítolási kamatlábat. A leszámítolási kamatláb emelkedésé-

vel természetesen a többi kamattételek is emelkedtek. A német pénzügyi kényszerintézkedéseket egy nappal később nálunk is háromnapos bankzárlat követte, amelyet végül is az augusztus 14-én kiadott rendelet szüntetett meg. A bankzárlat elrendelésével egyidőben az értéktőzsdét is be kellett zárni, amely még a mai napig sem nyílt meg.

A Magyar Nemzeti Bankkal szemben támasztott igények kielégítése folytán a hó végével a váltótárcaállomány 109·8 millióval 389·2 millióra, a jegyforgalom pedig 125·8 millióval 500·8 millióra emelkedett az előző hovági adatokhoz képest. A bank adatsoraiban bekövetkezett etolódások az ércfedezeti arányt az előző havi 36·6%-ról 28%-ra szállították le.

Július hónapban a tőke menekülése folytán a betétállomány alakulása is kedvezőtlen képet mutat, amennyiben a 12 legnagyobb budapesti pénzintézetnél és a Postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek állaga 43·4 millióval, a folyószámlabetétek állaga pedig 50·2 millióval hanyatlott. A 93·6 millió pengőt kitevő hanyatlás az összes betételek állagát, az 1928. évi október havi nívó alá süllyesztette.

A Hoover-akció nyomán a világ értéktőzsdéin megindult árfolyamjavulásokat a bekövetkezett pénzügyi krízis megakasztotta. Július hó folyamán az árfolyamemelkedést hanyatló irányzat váltotta fel, amely a budapesti értéktőzsdén is erősen éreztette hatását. A haszonvételi eladások az árfolyamemelkedést rövidesen megállították, a megindult erős kontremín eladások folytán pedig a tőzsde bezárásáig nagy mennyiségű részvény került eladásra, úgyhogy a hó első felében még az előző hónap megnövekedett forgalmánál is nagyobb arányú volt a forgalom.

A hitelbiztonságra vonatkozó adatsorok július hó folyamán kedvezően alakultak. A fizetéképtelenségek száma az előző havihoz képest lényegesen csökkent. Az óvatolt váltók száma és értéke is feltűnő hanyatlást mutat, ami a bankzárlattal kapcsolatban történt intézkedésekkel magyarázható.

A zálogházi forgalomnak egy ideig való szünetelése folytán a zálogházak forgalma is visszaesett. A vonatkozó adatsorok közül különösen feltűnő a kényszerárverésre került tételek számának hanyatlása.